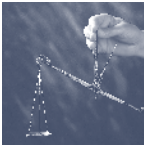

Feyenoord-Ajax 23 april 2006

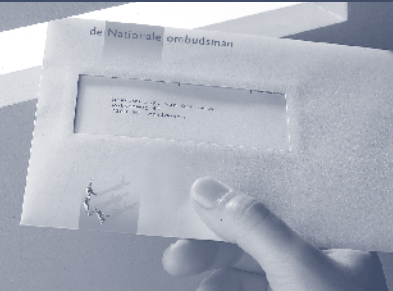
Over de grenzen van het strafrecht

800 mensen arresteren en hen niet vervolgen.

14 oktober 2008
2008/200

Feyenoord-Ajax 23 april 2006

Over de grenzen van het strafrecht

Onderzoek naar het optreden van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond en van het Openbaar Ministerie te Rotterdam rond de voetbalwedstrijd Feyenoord-Ajax op 23 april 2006

Verantwoordelijke bestuursorganen

1. de beheerder van het regionale politiekorps Rotterdam-Rijnmond (de burgemeester van Rotterdam);
2. de minister van Justitie.

Onderzoeksteam

Dhr. P.P.F. Schets, projectleider

Mw. mr. M.S. de Vries, projectleider

Mw. mr. M.C. Bannier

Mw. J.D. van Wijk

Ondersteuning

Mw. N.M. Veerkamp

Mw. T. Reijndorp

Rapportnummer 2008/200

14 oktober 2008

Beschouwing

Feyenoord-Ajax 23 april 2006

Dat het meer oorlog rond het voetbalveld kan zijn dan sport, is in het verleden wel gebleken bij wedstrijden tussen Feyenoord en Ajax. Eén van de dieptepunten uit de voetbalgeschiedenis is het treffen in 2005 waarbij de Feyenoord aanhang, teleurgesteld over het verlies van Ajax, zijn woede bekoelde op de politie. Ruim vijftig politiemensen raakten gewond en een aantal van hen ernstig. De situatie de afgelopen jaren rond de wedstrijden tussen Feyenoord en Ajax, andere hoogrisicowedstrijden en evenementen als inhuldigingen, is naar het oordeel van de Nationale ombudsman niet normaal te noemen. De politie staat voor een ingewikkelde en ondankbare taak. Drugs en alcohol spelen vaak een grote rol bij voetbalgeweld. Afhankelijk van de bui van supporters kan de situatie rond een stadion op slag grimmig worden en moet de politie alle professionele middelen inzetten om de orde te handhaven¹. De risico's voor de politie zijn daarbij hoog. De politie-inzet mag niet te ver gaan, maar de politie moet ook voorkomen zelf het slachtoffer te worden.

Ook op 23 april 2006 gaat het bij de wedstrijd Feyenoord-Ajax mis. Al tijdens de wedstrijd verlaten supporters het stadion omdat Feyenoord op verlies staat. Op verschillende plaatsen gooien relschoppers stenen naar de politie. Een grote groep supporters – waaronder enkele tientallen haast onherkenbare stenengooiers – blijft ook een uur na de wedstrijd nog op het Stadionviaduct bij het station staan. De Ajax-supporters kunnen zo moeilijk richting treinen gedicteerd worden en roeren zich inmiddels in het stadion waar ze ruim een uur na de wedstrijd nog steeds moeten blijven zitten. In de driehoek – burgemeester, hoofdofficier van justitie en korpschef – wordt daarom besloten om de supporters op het viaduct allemaal op strafrechtelijke gronden aan te houden en af te voeren, zodat het viaduct leeg wordt en de Ajax-aanhang zonder verdere onregelmatigheden kan vertrekken. Hetzelfde gebeurt met een groep supporters en raddraaiers bij de sportkantine van voetbalvereniging DHZ vlakbij het stadion. Er bestaat misverstand over het totaal aantal arrestanten: 200 of 300? Uiteindelijk blijken 800 mensen opgepakt te zijn. De reden voor arrestatie en de verwerking van zo'n grote groep arrestanten vormt een probleem. Het regent uiteindelijk klachten over het politieoptreden. De klachten vormen de aanleiding voor onderzoek door de Nationale ombudsman.

De gebeurtenissen op 23 april 2006 moeten naar het oordeel van de Nationale ombudsman worden beoordeeld in het licht van de druk die het toenemende voetbalgeweld op gemeente en politie legt. De gebeurtenissen in 2005 waarbij veel politiemensen het slachtoffer werden van voetbalgeweld, hebben de intenties van de politie mede bepaald. Burgemeester Opstelten schreef op 12 mei 2006² aan de Rotterdamse gemeenteraad: “De doelstelling van het politieoptreden was het handhaven van de openbare

Kengetallen 23 april 2006

Uitslag Feyenoord – Ajax	2 - 4
Toeschouwers	48.744
Ajax-supporters met combi-regeling	1.267
Ingezet politiepersoneel inclusief verkeersdienst	421
Groepsaanhoudingen	799

¹ Zie voor een analyse van de verschillende factoren die kunnen spelen: “Hoeveel wordt het vandaag?

Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden” van dr. E. van der Torre .

² Overlegdocument t.b.v. Raad & Commissie; BVM2006-23.

orde, het voorkomen van het plegen van strafbare feiten, het voorkomen van ordeverstoringen, het voorkomen van grootschalige vernielingen en/of plunderingen en het aanhouden van hen die strafbare feiten plegen of gepleegd hebben. Daarin is de politie naar mijn mening geslaagd.” Eerder had hij publiekelijk verklaard dat er in 2006 was gekozen voor een harde aanpak, nadat een jaar eerder Feyenoord-Ajax volledig uit de hand was gelopen. “De gemeente heeft laten zien dat het menens is”, verklaarde een woordvoerder van de gemeente Rotterdam. De aanpak bij de wedstrijd in 2006 stond daarom in het teken van het voorkomen van dat wat in 2005 mis was gegaan. En er was reden om alert te zijn.

Wat ging goed?

Het supportersgeweld op 23 april 2006 blijft beperkt. Op de Marathonweg en bij het Stadionviaduct wordt er wel wat gegooid, maar van serieuze materiële schade is geen sprake. Ernstige verstoring van de openbare orde blijft achterwege, en noch aan de kant van de supporters noch aan de kant van de politie vallen gewonden. Daarmee heeft de politie een belangrijke doelstelling bereikt. Zeker gezien de spanning die rondom de wedstrijd hangt en het relgedrag van een fors aantal Feyenoord-supporters, verdient de politie daarvoor een compliment. Dit compliment geldt zeker voor iedere individuele agent en parket-medewerker, omdat duidelijk zichtbaar is dat zij creatieve oplossingen hebben gevonden om in verschillende lastige situaties die dag de nadelen voor de supporters wat te beperken.

Wat niet?

Het politieoptreden van die dag kent echter ook een schaduwzijde. Voor het handhaven van de openbare orde moet een forse prijs worden betaald. Maar liefst 800 supporters worden aangehouden voor strafbare feiten waarvoor zij later niet worden vervolgd. Velen ervaren hun aanhouding als volstrekt onterecht. De afhandeling van de grote aantallen arrestanten verloopt moeizaam en de informatieverstrekking aan de aangehouden supporters is gebrekkig. De behandeling van de arrestanten zelf is ernstig onder de maat; met plasticstrips geboeid lang in bussen wachten, geen sanitaire gelegenheid, water of drinken. In de arrestatie-ruimtes is geen gelegenheid om te zitten, terwijl het wachten uren kon duren. Onder de groep supporters leeft veel onvrede naar aanleiding van het politieoptreden: meer dan 100 Feyenoord-supporters dienen klachten in over het optreden van de politie. Tegen de leden van de Rotterdamse driehoek wordt door mr. Van Ardenne namens een groep van ongeveer 80 Feyenoord-supporters aangifte gedaan wegens wederrechtelijke vrijheidsberoving.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat de driehoek van burgemeester, hoofd-officier van justitie en korpschef op 23 april 2006 de beslissing om strafrechtelijk in te grijpen onvoldoende heeft afgewogen tegen andere, voor de burger minder ingrijpende middelen. De wens om hard op te treden en de wens om aan de supporters het signaal te geven dat het menens is in Rotterdam, lijkt te veel invloed te hebben gehad op de keuzes die zijn gemaakt, zodat die keuzes onevenwichtig waren. Bovendien heeft de driehoek zich onvoldoende ingespannen om de juiste informatie te krijgen en hun keuzes daarop af te stemmen. Op de

dag zelf had na terugkoppeling van de juiste informatie alsnog gekozen moeten worden voor het vrijlaten van grote groepen supporters, omdat hun arrestatie in alle redelijkheid niet behoorlijk kon zijn en hun opvang uiteindelijk heel problematisch bleek te zijn.

De volgende dag nog wordt er door de overheid geen juist beeld gegeven van de arrestatie van 800 mensen en de erbarmelijke omstandigheden waaronder zij zijn opgehouden. Ook dan komt in de media het beeld van hard optreden en het geven van een duidelijk signaal naar voren. Dat terwijl het passend was geweest wanneer juiste informatie aan de media was gegeven en ook direct een publieke verantwoording had plaatsgevonden van de onbehoorlijke behandeling van veel supporters. Al met al moet het opereren van de driehoek op 23 april 2006 als onevenwichtig worden beoordeeld.

Samengevat signaleert de Nationale ombudsman de volgende tekortkomingen in de aanloophase, de aanhoudingsfase en de fase van afhandeling:

Aanloop

- a. Bestuurlijk ophouden is niet afdoende in de voorbereiding betrokken. Daardoor vormde deze manier van ophouden geen reële optie toen optreden tegen een grote supportersgroep rond het Stadionviaduct noodzakelijk werd geacht. Strafrechtelijk optreden bleef over. Om strafrechtelijk te kunnen optreden, moest echter eerst een strafbaar feit worden gezocht. En dat was het negeren van een vordering zich te verwijderen door de politie of overtreding van het samenscholingsverbod van de Rotterdamse APV.
- b. Het heeft ontbroken aan een scenario voor massale aanhoudingen. De afhandeling van de 800 arrestanten is vanwege dit gebrek aan voorbereiding verworpen tot een aaneenschakeling van improvisaties die ernstig afbreuk deden aan de behoorlijke behandeling van deze mensen.
- c. Bij het terrein van DHZ weten tientallen Feyenoord-supporters aan insluiting door de ME te ontkomen. Het lijken juist de harde-kernsupporters, die de politie graag wilde aanhouden, die ontkomen. Volgens de politie ontkomen deze supporters doordat de ME'ers uit Amsterdam, die op de bewuste dag bijstand verlenen, onvoldoende op de hoogte zijn van de situatie ter plaatse. Een gebrek aan communicatie was hiervan de oorzaak.
- d. Bij de aanhouding op het Stadionviaduct is een ernstige inschattingsfout gemaakt van het aantal aan te houden personen. De driehoek gaat uit van 150 tot 200 mensen, terwijl het uiteindelijk om 600 mensen gaat. Een schatting van 150-200 personen terwijl er zeshonderd staan, is niet professioneel. Een betere schatting was mogelijk geweest wanneer aan leden van de Verkenningseenheid van de politie op het viaduct zou zijn gevraagd een schatting te maken. Er was ruimte en tijd voor een betere schatting omdat de situatie op het Stadionviaduct niet hectisch was en de actie daarom met alle zorgvuldigheid kon worden voorbereid.
- e. Bij de aanhouding op het viaduct wordt nog een andere fout gemaakt. Door miscommunicatie tussen de verantwoordelijke ME-commandanten wordt aangehouden zonder dat er is gevorderd.

Aanhouding

- f. Het aantal van 200 personen dat zich in de DHZ-kantine blijkt te bevinden is veel groter dan het aantal relschoppers en omstanders waarvoor toestemming voor insluiting en aanhouding is gegeven. Door het optreden van de ME was er op grote schaal sprake van vermenging van schuldigen met onschuldigen. De consequentie was dat een eventuele strafvervolgung problematisch zou zijn. Het besluit om deze groep toch nog aan te houden had op dat moment moeten worden heroverwogen en daarom had terugkoppeling met de driehoek moeten plaatsvinden. De aanhouding van de nog aanwezige 200 supporters die hierop volgt mist doel. Geen van deze supporters wordt vervolgd.
- g. Niet valt in de zien waarom de politie bij de massale arrestaties op het Stadionviaduct per se wilde doorzetten, ook toen de Ajax-supporters al veilig waren vertrokken. De ingreep was immers gericht op het verwijderen van de Feyenoord-supporters van het viaduct. Gelet op het grote aantal van 600 mensen had terugkoppeling naar de driehoek moeten plaatsvinden zodat heroverwogen kon worden of het wel wijs was om zoveel meer mensen op te pakken dan waarvoor de capaciteit berekend was.

Afhandeling

- h. De 600 Feyenoord-supporters die tot hun oprechte verbazing op het viaduct werden gearresteerd wegens het niet voldoen aan een – niet gegeven – vordering, werden in de media geconfronteerd met autoriteiten die hoog opgaven van de effectiviteit van het politieoptreden. Een meer terughoudend commentaar op het eigen optreden was op zijn plaats geweest. Bovendien had openheid gegeven moeten worden over de erbarmelijke omstandigheden waaronder de ten onrechte gearresteerden waren opgehouden.
- i. De politie en het Openbaar Ministerie vertonen na afloop van de gebeurtenissen krampachtig gedrag. Zo geven zij een warrig beeld over al dan niet gedane vorderingen tot het zich verwijderen op het viaduct. Ook de afhandeling van de individuele klachten door de politie verloopt moeizaam. Daarnaast laat zowel het Openbaar Ministerie als de politie na de honderden arrestanten van wie de strafzaak wordt geseponeerd, daarover te informeren waardoor zij langdurig in onzekerheid hebben verkeerd.

Aanbevelingen

Intussen hebben de politie en het Openbaar Ministerie lessen getrokken uit de gebeurtenissen rond de wedstrijd. Niettemin is er volgens de Nationale ombudsman aan de hand van dit onderzoek nog een aantal lessen te trekken. Die lessen zijn in de vorm van aanbevelingen vastgelegd in hoofdstuk 12. Hij hoopt dat de driehoek in een toekomstig geval niet alleen kijkt naar de signaalwerking van hard optreden en het laten zien dat het menens is in Rotterdam, maar dat de driehoek ook oog heeft voor de vele supporters die niets kwaads van zins zijn. Het vormt geen goed signaal wanneer door politieoptreden op zo grote schaal de goeden moeten lijden onder de kwaden.

Een impressie uit 2008: ‘Voetbal is oorlog?’

De beoordeling van de Nationale ombudsman vindt onvermijdelijk achteraf plaats. Organisaties als politie en justitie zijn als lerende organisaties in volle ontwikkeling. Om het effect van het slechts terugblikken te beperken, heeft de Nationale ombudsman met zijn onderzoeksteam in het kader van het onderzoek een werkbezoek gebracht aan de risicowedstrijd Feyenoord-FC Utrecht op zondag 6 april 2008. Dat bezoek leidde tot de volgende impressie die bij de waardering van de gebeurtenissen in 2006 tot beter inzicht leidde.

De woorden ‘voetbal is oorlog’ kwamen bij de Nationale ombudsman in gedachten toen hij de voorbereidingen zag voor een risicowedstrijd. Het is indrukwekkend wat er aan organisatie en inzet van mensen en materieel nodig is om een dergelijke voetbalwedstrijd goed te laten verlopen. Er is een scheiding en afscherming van supportersgroepen met een speciaal gebouwde loopbrug tussen station en stadion en een controlecentrum waar politie en clubofficials met beweegbare camera’s voortdurend de situatie in de verschillende vakken van het stadion in de gaten houden. Er is onder in het stadion een ruimte voor arrestantenafhandeling. De beheerder is stellig: “Wie hier aangevoerd worden zijn zonder uitzondering jonge mannen onder invloed van alcohol of drugs of beide.”

De ochtend begint met een uitgebreide briefing door de politie met een twaalfstal commandanten waar de risico’s ingeschat worden en onderlinge afspraken worden gemaakt. Als de uitslag voor Feyenoord negatief zou zijn dan neemt de kans toe dat harde-kernsupporters hun woede bekoelen.

Aan het eind van de ochtend komt een enorme stroom supporters op gang: een bonte stoet van mensen, jong en oud en complete gezinnen met kinderen erbij. Als de supporters van FC Utrecht uit de speciale supportersbussen het stadion binnenkomen, klinken er intimiderende spreekkoren. De politie is in en rond het stadion nadrukkelijk aanwezig: ME’ers, bereden politie, stadionpolitie, verkeerspolitie, een videoteam en een helikopter in de lucht. Tegelijkertijd is de sfeer ontspannen. De ME’ers lopen rond zonder wapenning en met een blauw petje op; de politiehonden zijn paraat maar zijn onzichtbaar en onhoorbaar opgesloten in een politiebus; de met gele hessen geklede stadionpolitie heeft her en der contacten met supporters. Supporters die moeilijk ter been zijn krijgen een speciale toegang. Er heerst een gemoedelijke en soms wat plagerige sfeer: “Als jij je legitimatie laat zien dan ik de mijne!” Een bejaarde mevrouw voert volgens vast ritueel suikerklontjes aan de politiepaarden. De bereden politie laat haar vriendelijk begaan. De politie is zichtbaar professioneel ingesteld op het afwezig laten zijn van iedere prikkel voor escalatie, maar kan als het nodig is snel alle noodzakelijke middelen inzetten om de orde te handhaven. De rondwandele ME’ers staan met ‘oortjes’ met elkaar in contact en zijn alert.

Feyenoord wint en na afloop van de wedstrijd stroomt het stadion in opmerkelijk korte tijd leeg en ook de supporters van FC Utrecht vinden snel hun weg naar de bussen. De omgeving van het viaduct over de treinsporen ligt er een half uur na afloop van de wedstrijd verlaten bij. Dat was anders op 23 april 2006, de wedstrijd waar dit onderzoek over gaat.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Intro	3
1.2	Verzoekschriften	3
1.3	Beklagprocedure en wijze van beoordelen	4
1.4	Besluit tot onderzoek	4
1.5	Doelstelling onderzoek	5
1.6	Reikwijdte onderzoek	5
1.7	Aanpak	6
1.8	Verantwoordelijkheidstoedeling	7
1.9	Toetsingsmaatstaven	7
1.10	Strafvorderlijk optreden, bestuurlijk ophouden en driehoek(en)	8
1.11	Leeswijzer	8
2	Opmaat naar 23 april 2006: Feyenoord-Ajax 2005	9
2.1	Een jaar eerder, 17 april 2005	9
2.2	Rapport Auditteam voetbalvandalisme	10
2.3	Persoonlijke ervaringen politie uit 2005	11
3	Voorbereidingen	14
3.1	Inleiding	14
3.2	De structuur	14
3.3	Inzet van personeel en middelen	16
4	De politie komt in actie	22
4.1	Inleiding	22
4.2	Ongeregelde heden buiten het stadion tijdens de wedstrijd	23
4.3	De insluiting bij DHZ	26
4.4	De insluiting op het viaduct	31
5	Na de insluiting	46
5.1	Inleiding	46
5.2	Aanhouding	46
5.3	Gebruik boeien	49
5.4	Overbrenging naar ARAF	51
5.5	Gebruik geweld	54
6	Afhandeling arrestanten	56
6.1	Procedure op de ARAF-locaties	56
6.2	Voorzieningen	59
6.3	Fouillering en veiligheid Wilhelminaplein	62
6.4	Foto's	64
6.5	Informatieverstrekking en interne communicatie binnen de politie	65

7	Behoorlijkheid aanhoudingen	68
8	De ‘day after’; verantwoording door de overheid	74
9	Strafrechtelijke afhandeling aanhoudingen	79
10	Klachtbehandeling	82
10.1	Inleiding	82
10.2	Relevante regelgeving	82
10.3	Behandeling klachten	83
10.4	Aanpak individuele klachten	84
10.5	Klachten via intermediair	87
10.6	Formele klachtbehandeling	89
10.7	Gevolgen aanhouding	90
10.8	Verwerking foto’s/gegevens	90
10.9	Opname Voetbal Volg Systeem van Centraal Informatiepunt	91
11	Getrokken lessen	97
12	Aanbevelingen	100

I Inleiding

I.1 Intro

In de zeventiger jaren ontstaat in het Nederlandse voetbal een hooligan-subcultuur die zich uit in supportersgeweld. Met name de vijandigheid tussen de hardkern-supporters van de voetbalclubs Ajax uit Amsterdam en het Rotterdamse Feyenoord leidt met enige regelmaat tot ernstige ongeregelde heden en geweld. Dieptepunt in de strijd tussen Ajax- en Feyenoord-supporters vormt de dood in 1997 van Ajax-supporter Picorni tijdens een massaal treffen bij Beverwijk.

De overheid pleegt veel inspanningen om dit geweld en de schadelijke gevolgen daarvan te beteugelen. Zo stelt de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 1986 het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) in en roept hij in 2003 het Auditteam voetbalvandalisme in het leven.³ Ondanks alle maatregelen loopt het soms nog uit de hand, zoals in april 2005 na afloop van de wedstrijd Feyenoord-Ajax. Het komt bij het Feyenoord-stadion de Kuip tot ernstige ongeregelde heden waarbij ruim vijftig politieambtenaren gewond raken, onder wie enkelen zeer zwaar.⁴

Op 23 april 2006 spelen de voetbalclubs Feyenoord en Ajax in de Kuip opnieuw tegen elkaar, deze keer in het kader van de zogenaamde play off-wedstrijden. Inzet is een plaats in de voorronde van de Champions League. Ajax heeft de eerste wedstrijd, een week eerder, in Amsterdam gewonnen met 3-0. Ook de wedstrijd in De Kuip eindigt in een overwinning voor Ajax, waarmee Feyenoord is uitgeschakeld voor deze voorronde. Rond deze wedstrijd arresteert de politie groepsgewijs 799 personen, bijna allen Feyenoord-supporter. Afgezien van de vervolgingen wegens overtreding van de Wet op de identificatieplicht⁵ wordt slechts tegen 23 van deze 799 personen strafvervolging ingesteld. De Nationale ombudsman heeft onderzoek gedaan naar het optreden van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond en van het Openbaar Ministerie te Rotterdam rond die wedstrijd. Dit rapport bevat het resultaat van dat onderzoek. Het onderzoek kon vlot worden uitgevoerd door de medewerking van velen: Feyenoord-supporters, buschauffeurs, politieambtenaren en medewerkers van het Openbaar Ministerie die allen bereid waren hun kennis en ervaringen met de Nationale ombudsman te delen, de leden van de Rotterdamse driehoek, de deelnemers aan de expertmeeting, en in het bijzonder de contactpersonen bij de politie. De Nationale ombudsman dankt allen die een bijdrage hebben geleverd aan het onderzoek.

I.2 Verzoekschriften

Op 10 oktober 2007 dient de vader van een Feyenoord-supporter een verzoekschrift in bij de Nationale ombudsman in verband met het optreden van de politie rond de wedstrijd Feyenoord-Ajax op 23 april 2006. Hij vraagt de Nationale ombudsman om een onderzoek naar de wijze waarop zijn zoon door de politie is behandeld en naar de manier waarop de politie zijn klacht daarover heeft afgedaan.

³ Voorzitter van het auditteam is oud-staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw M. Vliegthart; het auditteam staat ook bekend als de Commissie Vliegthart. Het team heeft tot taak om bij ingrijpende incidenten rond voetbalvandalisme onderzoek te doen.

⁴ Zie over deze ongeregelde heden verder hoofdstuk 2.

⁵ Van de 799 groepsgewijs aangehouden personen konden 161 personen zich niet identificeren.

Op 7 januari 2008 dient de Rotterdamse advocaat mr. F.G.L. van Ardenne een verzoekschrift in bij de Nationale ombudsman. Namens 87 Feyenoord-supporters vraagt hij om een onderzoek naar het optreden van de politie na afloop van de wedstrijd op 23 april 2006. Samengevat klagen de 87 supporters over de volgende drie aspecten:

- ▶ onrechtmatige vrijheidsberoving;
- ▶ het niet verlenen van de bijzondere zorg die was aangewezen;
- ▶ de wijze waarop zij door politieambtenaren zijn bejegend.

1.3 Beklagprocedure en wijze van beoordelen

Op het moment dat mr. Van Ardenne namens 87 supporters een verzoekschrift indient bij de Nationale ombudsman, loopt er nog een beklagprocedure bij het Gerechtshof in Den Haag. Deze procedure betreft het besluit van de hoofdofficier van justitie in Den Haag van 30 maart 2007 om geen strafvervolgning in te stellen tegen de leden van de Rotterdamse driehoek. Mr. Van Ardenne had in juli 2006 namens een aantal supporters tegen deze leden van de driehoek aangifte gedaan voor opzettelijke wederrechtelijke vrijheidsberoving, en op 27 juni 2007 een beklagschrift⁶ ingediend bij het gerechtshof tegen de sepotbeslissing van de hoofdofficier.

De Nationale ombudsman ziet in deze beklagprocedure geen belemmering voor het instellen van een onderzoek aangezien de ingediende klachten niet de sepotbeslissing van de hoofdofficier betreffen maar het optreden van de politie. Bovendien beoordeelt de Nationale ombudsman niet de rechtmatigheid maar de behoorlijkheid van gedragingen van bestuursorganen.

In dit rapport geeft de Nationale ombudsman dan ook geen oordeel over de rechtmatigheid van de aanhoudingen als zodanig. Het gaat om een beoordeling van de behoorlijkheid van het optreden tegen de verschillende supportersgroepen. Bij die beoordeling houdt de Nationale ombudsman rekening met de eigen aard van politieoptreden bij risico-wedstrijden en de moeilijke omstandigheden waaronder soms opgetreden moet worden. Belangrijke invalshoeken bij die toetsing zijn de mogelijke aanwezigheid van alternatieven en de proportionaliteit van het handelen. Bij de beoordeling in dit rapport is niet aan de orde de vraag of de Nationale ombudsman – achteraf gezien – een andere keuze zou hebben gemaakt, maar de vraag of de keuze gelet op alles wat speelde in het licht van de behoorlijkheid redelijk was.

1.4 Besluit tot onderzoek

Naar aanleiding van de ontvangen verzoekschriften besluit de Nationale ombudsman een onderzoek in te stellen. Gezien de aard van de klachten en de complexiteit en het belang van het onderwerp verbreedt hij zijn onderzoek ambtshalve.⁷ Bij brieven van 4 februari 2008 informeert hij de beheerder van het regionale politiekorps Rotterdam-Rijnmond (de burgemeester van Rotterdam) en de korpschef over dit besluit, en op 5 februari 2008 brengt hij een persbericht uit over de opening van het onderzoek.

⁶ Beklag ex art. 12 Wetboek van Strafvordering

⁷ Met gebruikmaking van de bevoegdheid tot onderzoek uit eigen beweging (artikel 9:26 van de Algemene wet bestuursrecht).

Omdat al snel na de start van het onderzoek blijkt van gedragingen die (mede) aan het Openbaar Ministerie te Rotterdam zijn toe te schrijven, besluit de Nationale ombudsman zijn onderzoek ook naar die gedragingen uit te breiden. Bij brief van 3 maart 2008 informeert de Nationale ombudsman de minister van Justitie, het College van procureurs-generaal en de hoofdofficier van justitie te Rotterdam over de uitbreiding van het onderzoek.

1.5 Doelstelling onderzoek

In zijn brief aan de korpsbeheerder geeft de Nationale ombudsman aan wat hij met zijn onderzoek beoogt:

- a. na te gaan hoe de politie zich heeft voorbereid op de bewuste wedstrijd;
- b. na te gaan hoe de besluitvorming over het optreden van de politie op 23 april 2006 is verlopen;
- c. na te gaan wat er feitelijk is gebeurd op 23 april 2006;
- d. inzichtelijk te krijgen wat dit soort politieoptredens doet met de betrokkenen (niet alleen de aangehouden personen maar óók de betrokken politieambtenaren);
- e. na te gaan in hoeverre grondrechten in het geding zijn bij dit soort optredens;
- f. na te gaan in hoeverre de politie zich na het bewuste optreden heeft ingespannen vertrouwen te herwinnen;
- g. na te gaan in hoeverre de politie heeft geleerd van de ervaringen van 23 april 2006;
- h. zo nodig te komen tot aanbevelingen voor de toekomst.

1.6 Reikwijdte onderzoek

De Nationale ombudsman ziet de bescherming van de burger tegen onbehoorlijk overheidsoptreden als zijn missie. Daarmee staan in zijn werk de relatie overheid-burger en het perspectief van de burger centraal. In dit onderzoek gaat het om de vraag of het optreden van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond en van het Openbaar Ministerie te Rotterdam naar burgers (supporters) die rond de genoemde voetbalwedstrijd zijn aangehouden, het predicaat ‘behoorlijk’ verdient.

Alhoewel dit onderzoek niet is gericht op beoordeling van individuele klachten, zijn het wel de opvattingen van betrokken supporters die in belangrijke mate de reikwijdte van dit onderzoek bepalen. Het zijn immers deze supporters die kunnen aangeven waar zij rond de genoemde wedstrijd in hun contact met overheidsdienaren tegenaan zijn gelopen. Binnen enkele dagen na de wedstrijd sturen vele tientallen Feyenoord-supporters, daartoe opgeroepen via een bericht op de website van de Feyenoord-supportersvereniging, een e-mail-bericht aan de advocaten Van Ardenne te Rotterdam en Van der Biezen te Den Bosch. Via mr. Van Ardenne ontvangt de Nationale ombudsman de e-mails van 87 supporters. In het kader is weergegeven over welke onderwerpen deze supporters zich met name beklagen.

Onderwerp klachten	
Aanhouding	81
waarvan bij voetbalvereniging DHZ	18
waarvan bij viaduct	63
Gebruik tierips	28
Ontbreken drinken/eten	58
Ontbreken sanitaire voorzieningen	35
Gebruik geweld door ME'er	13
Bejegening door ME'er	34
Gebrekkige informatievoorziening	40
Lange duur oponthoud	78
Maken foto	36

Deze onderwerpen komen in dit onderzoek nadrukkelijk aan de orde. De ambtshalve verbreding van het onderzoek maakt het mogelijk daarnaast een aantal meer algemene aspecten van het optreden van de politie en van het Openbaar Ministerie te belichten, los van de geuite grieven.

1.7 Aanpak

Ten behoeve van het onderzoek heeft het onderzoeksteam van de Nationale ombudsman bij de regionale politie Rotterdam-Rijnmond en bij het Openbaar Ministerie te Rotterdam beschikbare stukken en beeldmateriaal opgevraagd. Aan het Openbaar Ministerie is ook een aantal concrete onderzoeksvragen voorgelegd. Het zwaartepunt van het onderzoek lag bij de afgenomen interviews. De volgende personen hebben ten behoeve van het onderzoek mondeling informatie verstrekt:

- korpsbeheerder/burgemeester Rotterdam
- korpschef regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
- hoofdofficier van justitie Rotterdam
- voormalig hoofdofficier van justitie Rotterdam
- 26 ambtenaren regiopolitie Rotterdam-Rijnmond
- 5 ambtenaren Openbaar Ministerie Rotterdam
- 11 Feyenoord-supporters
- 1 advocaat van supporters
- 1 medewerkster DHZ
- 1 medewerker Auditteam voetbalvandalisme
- 3 RET-chauffeurs
- 2 journalisten

Daarnaast heeft de Nationale ombudsman op 30 juni 2008 een expertmeeting georganiseerd.⁸ Tijdens die bijeenkomst hebben de deelnemers aan de hand van een aantal vraagstellingen gediscussieerd over verschillende aspecten van het optreden van de politie en van het Openbaar Ministerie rond genoemde voetbalwedstrijd.

De Nationale ombudsman heeft anders dan gebruikelijk de betrokken partijen op 28 juli 2008 het nagenoeg gehele concept-rapport voorgelegd en hun de gelegenheid geboden daarop te reageren. Van de minister van Justitie, de driehoek en mr. Van Ardenne werd een reactie ontvangen. Bovendien heeft de Nationale ombudsman op 11 september 2008 samen met de projectleider van dit onderzoek de wekelijkse vergadering van de driehoek bezocht. Bij die ontmoeting heeft de driehoek een toelichting gegeven op haar reactie. De Nationale ombudsman heeft nadere vragen gesteld en afgesproken is dat nog enige nadere informatie zou worden toegestuurd. De reacties en de bevindingen tijdens het bezoek aan de driehoek gaven de Nationale ombudsman aanleiding de tekst van het concept-rapport op een aantal punten aan te passen.

⁸ Zie bijlage 6 voor een overzicht van de deelnemers aan de expertmeeting.

1.8 Verantwoordelijkheidstoedeling

Dit onderzoek gaat over twee verschillende instanties, namelijk de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond en het Openbaar Ministerie te Rotterdam. De burgemeester van Rotterdam is beheerder van het betreffende politiekorps, en daarmee verantwoordelijk bestuursorgaan voor het optreden van politieambtenaren van dit korps. Als burgemeester van Rotterdam is hij ook verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde. Het Openbaar Ministerie is verantwoordelijk voor de beslissingen tot aanhouding en voor de strafrechtelijke afhandeling. Voor het Openbaar Ministerie is de minister van Justitie verantwoordelijk bestuursorgaan. Dit betekent dat in dit onderzoek formeel sprake is van twee verantwoordelijke bestuursorganen. Voor een deel gaat het ook om een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Bij de bespreking van de verschillende aspecten van de onderzochte gedraging zal de Nationale ombudsman aangeven welk van beide bestuursorganen hij verantwoordelijk acht óf dat hij uitgaat van een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Bij dit alles komt nog dat de korpsbeheerder in de hoedanigheid van burgemeester met name op het terrein van de handhaving van de openbare orde specifieke bevoegdheden heeft. Bij dit optreden vielen beide rollen van de burgemeester samen. Voor de burger is het onderscheid tussen de rol van de korpsbeheerder (politie) en de burgemeester (openbare orde) niet zichtbaar en ook niet zo interessant: hij krijgt te maken met de overheid. Gezien de aard van dit onderzoek kon de Nationale ombudsman er niet aan ontkomen om het overheidsoptreden bij en na de wedstrijd in zijn geheel te bezien. Daarmee wordt ook voorkomen dat belangrijke onderwerpen om formele redenen buiten beschouwing moeten blijven.

1.9 Toetsingsmaatstaven

De Nationale ombudsman heeft (onder meer) als taak te beoordelen of bestuursorganen zich in de door hem onderzochte aangelegenheden al dan niet behoorlijk hebben gedragen.⁹ Bij de beoordeling van individuele klachten maakt de Nationale ombudsman gebruik van een lijst met 24 behoorlijksvereisten.¹⁰ Deze behoorlijksvereisten vormen in zekere zin een gedragscode voor de overheid. Bij onderzoek uit eigen beweging spelen deze behoorlijksvereisten vaak een minder prominente rol. In dit onderzoek wordt, direct of indirect, getoetst aan de volgende vereisten van behoorlijkheid:

- het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer
- andere grond- en mensenrechten
- evenredigheid
- voortvarendheid
- administratieve nauwkeurigheid
- actieve en adequate informatieverstrekking
- actieve en adequate informatieverwerving
- adequate organisatorische voorzieningen
- correcte bejegening
- bijzondere zorg.

⁹ Zie artikel 9:27, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht.

¹⁰ Zie www.nationaleombudsman.nl/over-de-nationale-ombudsman/boekhouding-voor-een-compleet-overzicht-van-de-behoorlijksvereisten-waaraan-de-nationale-ombudsman-toetst.

1.10 Strafvorderlijk optreden, bestuurlijk ophouden en driehoek(en)

In geval van wetsovertreding kan de overheid strafvorderlijk optreden. Overtreders kunnen worden aangehouden en tegen hen kan proces-verbaal worden opgemaakt. Voorwaarde voor aanhouding is dat betrokkene wordt aangemerkt als verdachte. Er moet sprake zijn van een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit.¹¹ In geval van strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde berust het gezag over de politie bij het Openbaar Ministerie.

Indien de politie optreedt bij de handhaving van de openbare orde staat de politie onder gezag van de burgemeester van de betreffende gemeente. Sinds 2000 beschikken burgemeesters over de bevoegdheid tot bestuurlijke ophouding.¹² In bepaalde situaties en onder bepaalde voorwaarden kan een burgemeester besluiten personen ‘bestuurlijk op te houden’. Degenen die tot de op te houden groep behoren, behoeven geen verdachte te zijn en ook verdachten mogen bestuurlijk worden opgehouden. De politie is belast met de uitvoering van een besluit tot bestuurlijke ophouding. De uitvoering mag alleen plaatsvinden na voorafgaande waarschuwing en alleen degenen die doorgaan met het niet-naleven van bepaalde voorschriften mogen bestuurlijk worden opgehouden. De waarschuwing die aan de ophouding ten grondslag ligt, heeft een algemeen karakter, en in zoverre is voor bestuurlijke ophouding geen geïndividualiseerde rechtsbasis vereist. Bestuurlijke ophouding is een bestuurlijke dwangmaatregel die losstaat van het strafrecht. De ophouding mag maximaal twaalf uren duren. De opgehouden personen krijgen de gelegenheid zich te laten registreren ten bewijze dat zij zijn opgehouden. Betrokkenen kunnen een bezwaarschrift indienen tegen het besluit tot bestuurlijke ophouding.

In de zogenoemde beheersdriehoek bespreken de korpsbeheerder (de burgemeester van de grootste gemeente in de politieregio), de korpschef en de hoofdofficier van justitie het beheer over het regiokorps. Coördinatie tussen de burgemeester en het Openbaar Ministerie bij de uitoefening van het bij elk van beide berustend gezag vindt plaats in de zogenoemde gezagsdriehoek. Aan dat overleg nemen in de praktijk veelal de betrokken burgemeester, een officier van justitie en een districtschef, dan wel korpschef van de politie deel. In de praktijk heeft het overleg in de driehoek meer het karakter van gezamenlijk bestuur dan dat van afstemmingsoverleg.¹³ Tijdens een risicowedstrijd probeert de driehoek in het stadion aanwezig te zijn en komt als zodanig samen.

1.11 Leeswijzer

De opbouw van dit rapport volgt in grote lijnen de chronologie van de gebeurtenissen. De inhoudsopgave geeft een overzicht. De meeste hoofdstukken kennen een tweedeling, in de vorm van een paragraaf ‘Bevindingen’ en van een paragraaf ‘Analyse’. Het laatste hoofdstuk bevat de aanbevelingen van de Nationale ombudsman aan de politie en aan het Openbaar Ministerie.

De bijlagen bevatten onder meer enkele relevante wettelijke bepalingen en achtergrondinformatie over de twee ingediende verzoekschriften. De bijlagen zijn te raadplegen via www.nationaleombudsman.nl.

¹¹ Zie artikel 27 van het Wetboek van Strafvordering.

¹² Zie de artikelen 154a en 176a van de Gemeentewet.

¹³ Zie rede van prof. mr. J.L. de Wijkerslooth bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar, 13 december 2005.

2 Opmaat naar 23 april 2006: Feyenoord-Ajax 2005

A Bevindingen

2.1 Een jaar eerder, 17 april 2005

Op zondag 17 april 2005 spelen Feyenoord en Ajax in De Kuip een competitiewedstrijd in de Eredivisie tegen elkaar. Deze wedstrijd is vooraf aangemerkt als een hoogrisicowedstrijd. De Ajax-supporters worden naar De Kuip vervoerd met twee combitreinen, die een half uur na elkaar vertrekken vanaf station Amsterdam Arena. Voordat de Ajax-supporters de treinen in mogen worden zij gefouilleerd. Deze fouillering verloopt rommelig, waarop de Amsterdamse politie de Rotterdamse politie verzoekt de Ajax-supporters bij aankomst bij De Kuip nogmaals te fouilleren. Dit verzoek leidt bij de Rotterdamse politie tot een negatief beeld van de sfeer tijdens de fouillering in Amsterdam. Ook heeft de Rotterdamse politie de indruk dat de sfeer in de treinen grimmig is en dat er gooi- en smijtmateriaal in de treinen aanwezig is. De eerste trein met Ajax-supporters komt vervolgens vlak voor aankomst op het station Stadion bij De Kuip tot stilstand. De machinist brengt de trein tot stilstand op verzoek van Prorail, omdat er twijfels zijn gerezen of de lange trein wel past langs het aankomstperron van het station Stadion. Deze reden is echter niet bekend bij de Rotterdamse politie. De Rotterdamse politie vermoedt dat de trein tot stilstand is gekomen door toedoen van de Ajax-supporters. Vlak voordat er een wissel wordt omgezet waardoor de trein verder kan rijden, betreden tussen de twintig en veertig Ajax-supporters het spoor. Ze gooien met stenen en andere spullen.

Gelet op het negatieve beeld dat er al bestond van de grimmige sfeer in de trein, het vermoeden dat de Ajax-supporters de trein tot stilstand hebben gebracht en het gegeven dat er nu een groep van twintig tot veertig supporters het spoor heeft betreden, wordt er aan de korpsbeheerder geadviseerd de treinen terug te sturen. De korpsbeheerder neemt dit advies over en besluit dat de twee treinen met Ajax-supporters terug moeten naar Amsterdam.

De tweede trein bevindt zich op het moment van dit besluit bij het station Rotterdam Noord en begint even later aan de terugreis richting Amsterdam. Door toedoen van vernielingen van Ajax-supporters strandt deze trein bij Nieuwerkerk aan den IJssel.

De eerste trein rijdt na 45 minuten toch door naar station Stadion omdat de spoorwegpolitie alleen wil meewerken aan een terugkeer van deze trein naar Amsterdam wanneer er voldoende ME aan boord is. Op station Stadion stapt echter geen ME aan boord, maar verlaten de 725 Ajax-supporters met geweld de trein en betreden zij vervolgens het buffervak. Hier worden zij door de Rotterdamse politie vastgehouden. Inspectie leert dat de trein waar de Ajax-supporters uitkomen door hen volledig vernield is en niet meer terug kan naar Amsterdam. Het lukt niet om een vervangende trein te regelen waarop er RET-bussen

worden ingezet voor de afvoer van de Ajax-supporters bij De Kuip en ook in Nieuwerkerk aan den IJssel. Tegen het einde van de wedstrijd zijn er ruim tweehonderd Ajax-supporters die in het buffervak werden opgehouden in bussen onderweg naar Amsterdam.

Na afloop van de wedstrijd vinden er ernstige ongeregelde heden rond De Kuip plaats. Op het moment dat De Kuip leeg stroomt staan er nog ruim vijfhonderd Ajax-supporters in het buffervak te wachten op busvervoer naar Amsterdam. Zij zijn zeer opgetogen omdat Ajax heeft gewonnen. Feyenoord-supporters en andere relzoekers willen de Ajax-supporters in het buffervak aanvallen. De Ajax-supporters worden echter afgeschermd door de Rotterdamse ME, waardoor de agressie van de relschoppers zich richt op de Rotterdamse politie. De groep relschoppers is zeer omvangrijk, tussen de achthonderd en duizend personen, en richt zich op verschillende locaties rond De Kuip tegen de Rotterdamse politie. Daarbij is de groep zeer gewelddadig wat zich onder meer uit in het gooien van stenen en andere spullen naar de politie en het trekken van een agent van zijn paard om hem vervolgens, terwijl hij op de grond ligt, te slaan en te trappen. De rellen duren uren waarbij de Rotterdamse politie bloot gesteld is aan buitenproportioneel geweld. Aan de zijde van de Rotterdamse politie raken 52 politieambtenaren gewond, enkelen zeer ernstig.

2.2 Rapport Auditteam voetbalvandalisme

Het Auditteam voetbalvandalisme stelt in opdracht van de burgemeester van Rotterdam een onderzoek in naar de gebeurtenissen op 17 april 2005 en naar de rol van alle daarbij betrokken organisaties.¹⁴ Dit onderzoek leidt tot het rapport “Een wissel met grote gevolgen”.¹⁵ Het rapport geeft een gedetailleerd inzicht in de feitelijke gang van zaken op 17 april 2005 alsmede in het besluitvormingsproces van die dag. Het rapport bevat een aantal conclusies en elf aanbevelingen. De aanbevelingen zien grotendeels op regelingen en te treffen maatregelen omtrent het vervoer per trein. Hieronder wordt kort ingegaan op enkele conclusies uit het rapport.

In het rapport stelt het Auditteam voorop dat de misdragingen van zowel de Ajax- als de Feyenoord-supporters de aanleiding vormden voor het optreden van de politie. Deze supporters dragen de volle verantwoordelijkheid voor de aanleiding om de treinen terug te sturen, alsmede voor de rellen die na afloop van de voetbalwedstrijd hebben plaatsgevonden.

Eén van de conclusies van het Auditteam is dat er op de bewuste dag op meerdere momenten sprake is van een gebrek aan communicatie. Als gevolg hiervan beschikt de Rotterdamse politie niet over de juiste informatie over onder meer de sfeer tijdens de fouillering van de Ajax-supporters in Amsterdam, de situatie op de treinen en is zij ook niet op de hoogte van de reden waarom de eerste trein vlak voor het aankomststation tot stilstand is gekomen. Ten onrechte bestaat het beeld dat de fouillering in Amsterdam niet goed is verlopen, de sfeer op de treinen grimmig is en dat de Ajax-supporters de eerste trein hebben stilgezet. Door het gebrek aan communicatie ontbreekt essentiële informatie voor een adequate inschatting van de situatie door de Rotterdamse politie, aldus het rapport.

¹⁴ Brief mr. I.W. Opstelten, d.d. 18 april 2005.

¹⁵ “Een wissel met grote gevolgen”, Audit Feyenoord-Ajax d.d. 17 april 2005, Den Haag 13 juli 2005.

Daar komt bij dat het advies om de treinen terug te sturen is gedaan zonder dat er in de draaiboeken een dergelijk scenario voorhanden is. Het is dan ook niet duidelijk welke consequenties verbonden zijn aan het terugsturen van de treinen. Het Auditteam komt vervolgens tot de conclusie dat het besluit tot terugsturen van de twee treinen overhaast is genomen op basis van inadequate informatie en met voorbijgaan aan de feitelijke uitvoerbaarheid van het besluit.¹⁶

Het Auditteam beveelt in dit verband dan ook aan dat de gehanteerde communicatiesystemen en -lijnen, zowel binnen als tussen ketenpartners, in één integraal verband dienen te worden georganiseerd zodat de eindverantwoordelijken te allen tijde over alle relevante en directe informatie kunnen beschikken.¹⁷

Daarnaast concludeert het Auditteam dat gelet op de omvang van het aantal relschoppers, de verschillende locaties op en rond het spooreplacement waar de politie is aangevallen en vooral gezien het door de relschoppers toegepaste excessieve geweld tegen de politie, de openbare orde door de politie Rotterdam uiterst beheerst en efficiënt is hersteld. De politie heeft met inzet van proportioneel geweld een maximum aan resultaat geboekt.¹⁸

2.3 Persoonlijke ervaringen politie uit 2005

De ongeregeldheden die in 2005 plaatsvinden hebben veel impact op het Rotterdamse politiekorps gehad. De politie heeft op verschillende plaatsen letterlijk staan vechten met Feyenoord-aanhangers en heeft een zware strijd moeten leveren om de openbare orde weer te herstellen. “Die dag was alle geweld enkel en alleen tegen de politie gericht, (...) de wedstrijd tegen Ajax deed er niet zoveel toe.”, aldus een lid van de verkenningseenheid. Onder de politie vallen in totaal 52 gewonden. “De situatie was toen niet onder controle.”

Op veel betrokken politieambtenaren hebben de rellen een diepe indruk achtergelaten. Zo vertelt een groepscommandant over hoe hij 2005 heeft beleefd het volgende:

“...Op sommige momenten ben ik bang geweest, op andere momenten voelde ik de adrenaline (...) Ik heb keien naar mijn hoofd gegooid gekregen en ik heb met getrokken pistool gestaan. De laatste jaren dat ik in de ME zat was ik blij als ik niet mee hoefde te draaien bij evenementen. De supporters zijn er enkel op uit om een politieambtenaar het ziekenhuis in te schoppen. 2005 heeft veel impact gehad...”

Een sectiecommandant geeft aan dat hij in 2005 veel geluk heeft gehad:

“...Een Ajax-supporter heeft in 2005 geprobeerd met een punt van een hek, een soort speer, mijn hoofd te raken. Gelukkig is dit afgeketst op mijn helm. Dit heeft natuurlijk impact op mij gehad...”

¹⁶ Zie onder meer conclusies 12, 15 en 16 van het rapport, p.39 en p. 43.

¹⁷ Aanbeveling nummer 7.

¹⁸ Zie conclusie 24, p. 47.

En andere groepscommandant vertelt over 2005 het volgende:

“...Ik was in 2005 tijdens die rellen ook in dienst als ME’er. Het was een uitermate heftig en massale relsituatie...”

Een lid van het Grootschalig en Bijzonder Optreden (GBO) geeft het volgende aan:

“...Deze wedstrijd heeft een enorme impact op het korps en de collega’s gehad. Er hebben vele collega’s staan vechten met hooligans...”

De korpschef omschrijft 2005 als een traumatisch jaar. Hij voegt hieraan toe dat het ook in 1999 en 2002 flink uit de hand is gelopen, toen er bij de huldiging van Feyenoord hevige rellen en plunderingen plaatsvonden, waarbij de politie ook een hevige strijd heeft moeten leveren om de openbare orde te handhaven.

Ook de burgemeester van Rotterdam memoreert de jaren voor 2006 en de gebeurtenissen die toen plaatsvonden.

“...U dient de beslissingen binnen de driehoek omtrent de bedoelde wedstrijd te bezien in de lijn van de historie van de gebeurtenissen rondom het voetbal in 1999, 2002 en 2005. In 2006 lag de prioriteit bij de handhaving van de openbare orde. Dat is gelukt...”

Het algemene gevoel bij het korps is dat 2005 nooit meer mag gebeuren.

“...In 2006 ga je de regeling in met de gedachte dat 2005 niet meer mag gebeuren (...) een confrontatie als in 2005 wilden we niet meer...”

Een aantal politieambtenaren geeft aan dat ondanks dat 2005 een heftig jaar was, het niet zo is dat de politie hierdoor in 2006 steviger heeft opgetreden dan anders. Een pelotonscommandant zegt hierover:

“...Ons optreden is zeker niet bepaald door de gebeurtenissen in 2005, dat zou ook een slechte zaak zijn. Al met al heeft de politie, in mijn optiek, gewoon goed opgetreden...”

De sectiecommandant die in 2005 een speer tegen zijn helm kreeg vult hem aan:

“ ...Ik – en al mijn collega’s waar ik zicht op had – hebben zich in 2006 professioneel opgesteld...”

B Analyse

In 2005 hebben er zeer ernstige ongeregelde heden plaatsgevonden die niet alleen op de individuele politieambtenaren, maar op het hele korps een grote impact hebben gehad. De situatie in 2005 was niet onder controle, de politie heeft staan vechten met Feyenoord-aanhangers en aan de zijde van de politie is een groot aantal gewonden gevallen, waarvan een aantal ernstig. Het gevoel bij het korps is dat 2005 niet meer mag gebeuren. Het optreden in 2006 kan dan ook niet los worden gezien van de gebeurtenissen en de ervaringen uit 2005. In de volgende hoofdstukken zal duidelijk worden in welke mate de gebeurtenissen in 2005 een rol hebben gespeeld bij het politieoptreden in 2006. In zijn algemeenheid geldt dat het goed is dat een lerende organisatie als de politie lessen trekt uit eerdere positieve of negatieve ervaringen. Dit komt de uitvoering van de werkzaamheden alleen maar ten goede. De Nationale ombudsman maakt hierbij wel de kanttekening dat het niet zo mag zijn dat de gebeurtenissen en negatieve ervaringen uit 2005 te veel invloed hebben op toekomstig optreden van de politie. De professionaliteit van een politieorganisatie brengt immers mee dat een optreden wordt ingegeven door de omstandigheden die zich op dat moment voordoen. Het mag niet zo zijn dat een optreden wordt ingegeven door negatieve gevoelens over een eerder – minder succesvol – optreden.

3 Voorbereidingen

A Bevindingen

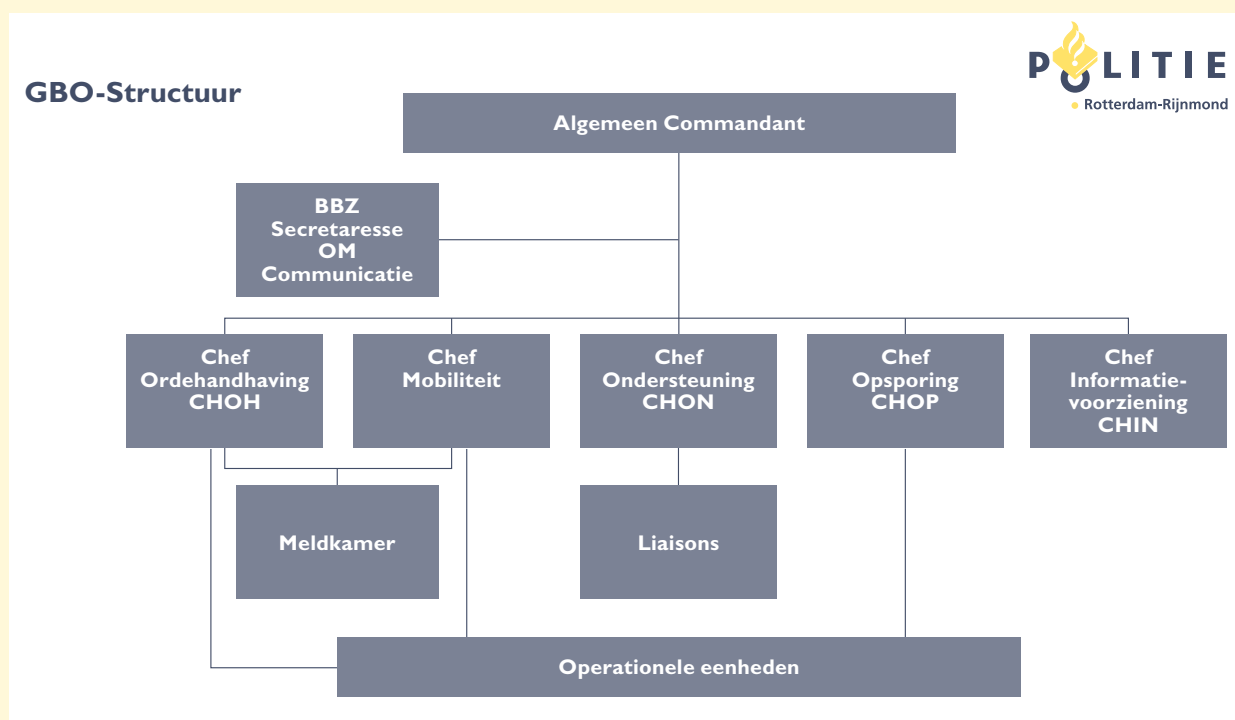
3.1 Inleiding

De voorbereidingen van risicowedstrijden zoals die van Feyenoord-Ajax (categorie C+) van 23 april 2006, verlopen via een vast stramien. In eerste instantie start de politie de regeling van het Grootschalig en Bijzonder Optreden (het GBO). Vervolgens bepaalt men binnen dit GBO aan de hand van een drietal criteria de daadwerkelijke gewenste inzet van de politie in termen van personeel en middelen en neemt de politie de verschillende te verwachten scenario's onder de loep. Het doel van het optreden staat daarbij centraal. Op basis van de genomen beslissingen stelt de politie een draaiboek samen waarin de beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen worden beschreven. Ook geeft dit draaiboek de specifieke taakstelling weer van de in te zetten politie-eenheden. In diverse briefingen worden vervolgens de medewerkers op de hoogte gebracht van hun taak en van de laatste actuele informatie. Voor de betreffende wedstrijddag besluit de Algemeen Commandant, in samenspraak met de gezagsdriehoek, op basis van de actuele informatie en de ervaring met soortgelijke wedstrijden tot een relatief grote politie-inzet en een aantal extra maatregelen.

3.2 De structuur

3.2.1 GBO

Kenmerk van de GBO-structuur is dat wordt gewerkt vanuit een hiërarchische opzet en dat de operationele leiding in handen is van een Algemeen Commandant. In onderstaand schema is de GBO-structuur van de politieregio Rotterdam-Rijnmond weergegeven.

Het werken vanuit een GBO-structuur is onder meer aan de orde bij situaties die een buitengewone aanpak vergen, bij substantiële dreigingen, bij complexe aangelegenheden en bij districtoverschrijdend politieoptreden. De regiopolitie Rotterdam-Rijnmond werkt jaarlijks een aantal malen in de GBO-structuur, bijvoorbeeld bij evenementen als de marathon van Rotterdam, de Koninginnedagviering, het Zomercarnaval en de Danceparade. Ook voor voetbalwedstrijden met een hoog risico, zoals die tussen Feyenoord en Ajax, wordt standaard de GBO-structuur gebruikt. Het gaat dan om monodisciplinair – alleen de politie wordt ingezet – optreden, waarbij aansturing geschiedt vanuit de gezagsdriehoek. De Algemeen Commandant van het GBO fungeert hierin als aanspreekpunt voor de driehoek. In situaties waarin het optuigen van de rampenbestrijdingsorganisatie (multidisciplinair) aan de orde is, wordt er een veiligheidsstaf opgezet die verantwoordelijk is voor de aansturing.

3.2.2 Politie

Binnen de politie zijn er veel mensen tijdens dit soort grote (voetbal) evenementen werkzaam in verschillende functies. Zonder volledig te zijn, wordt hier kort aangegeven wat de voor dit onderzoek van belang zijnde eenheden zijn en wat hun globale taakomschrijving is.

Er zijn politiefunctionarissen in dienst ten behoeve van de arrestantenafhandeling. Deze medewerkers zijn verantwoordelijk voor de strafrechtelijke en administratieve afhandeling van gemaakte arrestanten. Ook zijn er 22 personen in dienst die werkzaam zijn voor de Voetbaleenheid Rotterdam (VBE). Deze politiefunctionarissen zijn herkenbaar als politiefunctionaris in uniform, en herkenbaar als voetbaleenheid door het dragen van een opvallend geel gekleurd hesje over het uniform. Hun taak is het, veelal in samenwerking met de stewards, geordend laten verlopen van de regeling binnen het stadion. Tevens is er voor het maken van camerabeelden een videovoertuig aanwezig, is er een helikopter met opnameapparatuur in de lucht ('teleheli') en zijn er 12 personen van het Videoteam Rotterdam in dienst. Deze laatste werken in tweetallen en maken te voet de benodigde videobeelden.

De organisatie van de ME is te onderscheiden in een traditionele opzet en in een flex-ME opzet. Bij de eerste is de mobiele eenheid hiërarchisch opgebouwd, waarbij een compagnie ME onder leiding staat van een compagniecommandant, en bestaat uit ten minste twee pelotons. Een peloton ME bestaat dan uit twee secties. Een sectie ME bestaat dan weer uit twee groepen. Wanneer gebruik wordt gemaakt van de flex-ME, bestaat een compagnie wederom uit ten minste twee pelotons, een peloton uit twee secties, en een sectie uit drie groepen, onder leiding van een sectiecommandant. Iedere groep heeft een eigen vervoermiddel tot zijn beschikking en opereert relatief zelfstandig onder leiding van de groepscommandant. Doelstelling van dit flex-concept is om op meerdere locaties sneller in te kunnen spelen op de ontwikkelingen. In burger, maar vallend onder de ME-organisatie, zijn de verkennende eenheden (VE). Het is hun taak om zich onopvallend te mengen onder het publiek en vervolgens zoveel mogelijk relevante informatie door te geven. Ook zijn er

aanhoudingseenheden (AE), die er in het bijzonder op getraind zijn om groepsgewijs iemand aan te houden waarbij gewerkt wordt volgens een vaste werkwijze, met als doel zo veilig mogelijk te kunnen werken. De AE wordt hierbij vaak ondersteund door de Ondersteuningsgroepen (OG).

Verder is er een uitgebreide verkeersregeling waarbij men er voor zorg dient te dragen dat het verkeer vlot kan doorstromen en is er parketpolitie in dienst voor de verzorging van de arrestanten.

3.3 Inzet van personeel en middelen

3.3.1 Historie

De politie houdt bij de bepaling van de inzet van personeel en middelen onder andere rekening met de inzet tijdens vergelijkbare voetbalwedstrijden in het verleden. Wedstrijden tussen Feyenoord en Ajax roepen al sinds jaar en dag een specifiek sfeerbeeld op van vérgaande vijandigheden tussen de respectievelijke supportersgroepen. Deze vijandigheid leidt er toe dat mochten de beide supportersgroepen de mogelijkheid krijgen om elkaar te treffen dit vrijwel zeker zal leiden tot grootscheepse rellen. Deze agressie kan zich ook richten tot de politie wanneer die tracht de supportersgroepen gescheiden te houden.

De politie neemt de aanbevelingen van het Auditteam voetbalvandalisme (zie Hoofdstuk 2) mee in de voorbereidingen van de wedstrijd Feyenoord-Ajax in 2006. Zo besteedt men extra aandacht aan een aantal aspecten van het vervoer van de Ajax-supporters en worden er met het oog op eventuele onvoorziene vervoersproblemen extra bussen en een trein achter de hand gehouden.¹⁹ Tevens wordt er een opvangruimte gereserveerd voor eventuele grote groepen aangehouden supporters bij de rechtbank aan het Wilheminaplein te Rotterdam.

Op grond van het gedrag van beide supportersgroepen in het verleden worden in de nacht voorafgaand aan de wedstrijd het stadion De Kuip en de locaties Varkenoord en Boszoom extra in de gaten gehouden om mogelijke vernielingen en/of ordeverstoringen te voorkomen.²⁰

3.3.2 Actuele informatie

Met betrekking tot deze wedstrijd komt bij de politie specifieke informatie binnen dat ADO-supporters zullen trachten zich op de wedstrijddag bij de Feyenoord-supporters aan te sluiten om gezamenlijk de strijd aan te gaan met de Ajax-supporters. Op 10 februari 2006 heeft namelijk een grote groep Ajax-supporters met gebruikmaking van extreem veel geweld het ADO-honk in Den Haag overvallen. Naar aanleiding van deze informatie besluit de politie om kentekenscanners te plaatsen op de snelwegen van Den Haag naar Rotterdam, met als doel de auto's met kentekens waarvan bij de politie bekend is dat deze toebehoren aan haar bekende ADO-supporters terug te sturen.

¹⁹ Brief van 18 april 2006 met de 'beoordeling van toestand' van de Algemeen Commandant GBO aan de korpschef van Rotterdam-Rijnmond.

²⁰ Brief van 18 april 2006 met de 'beoordeling van toestand' van de Algemeen Commandant GBO aan de korpschef van Rotterdam-Rijnmond.

Gezien het feit dat Feyenoord een goed seizoen achter de rug heeft, maar vanwege de systematiek van de play-offs bij een slecht resultaat toch niet mag deelnemen aan de voorrondes van de Champions League, zal verlies van Feyenoord een grote teleurstelling betekenen voor de Feyenoord-supporters. De geschiedenis leert dat een dergelijke grote teleurstelling nog wel eens wil uitmonden in agressie tegen Ajax-supporters dan wel de politie. Een verlies van Ajax zal bij de Ajax-achterban ook slecht vallen. Een treffen tussen Ajax en Feyenoord in de week ervoor levert reeds een grimmig sfeerbeeld op en is een van de redenen om de opstuiging van de politie-inzet alsnog te verhogen.

De Algemeen Commandant van het GBO zegt hierover:

“...Op 20 april 2006 vond de eerste wedstrijd van de play-offs plaats in Amsterdam. Ik ben toen mee geweest naar Amsterdam. De sfeer was grimmig en naar. Er was toen voor ongeveer 60.000 euro aan schade aangericht. Ik voelde dat het niet lekker zat tussen de beide supportersgroepen. Dat is gebaseerd op mijn ervaring. Er is dan ook een stevige regeling tot stand gekomen voor de zaterdagavond en de zondag, de dag van de wedstrijd. De regeling was gebaseerd op de ervaringen uit 2005 en de grimmigheid die was waargenomen op 20 april 2006. Ook was er informatie over mogelijke ADO-supporters die naar Rotterdam zouden komen. Daarbij speelde ook de Brief van Bergen aan Zee nog een rol. Deze was opgesteld door Cohen en Opstelten en daarin stond dat wanneer het weer uit de hand zou gaan lopen de komende vijf jaar er geen supporters meer mee mochten reizen van de bezoekende club. De brief leefde onder de supporters. Er was sprake van een scherpe regeling waarbij de Rotterdamse politie, de Amsterdamse politie en ook de clubs, voor wat betreft hun veiligheidsorganisaties betrokken waren. We waren goed geprepareerd...”

En over wat er dan concreet wordt geprepareerd zegt één van de compagniecommandanten:

“...heeft ons er toe doen besluiten, na overleg met de driehoek, om een aantal extra maatregelen te nemen. Wij noemen dat opschalen. (...) Ook is er nog een extra sectie ME aangevraagd uit Amsterdam. In totaal was de inzet daarmee voor die dag 4,5 peloton ME, 3 pelotons uit Rotterdam, 1 uit Haaglanden en een sectie uit Amsterdam...”

3.3.3 Beleid en scenario's

Verder worden de voor dit soort risicowedstrijden gebruikelijke beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen geformuleerd.²¹ De beleidsuitgangspunten geven aan dat de politie verantwoordelijk is voor het handhaven van de rechtsorde buiten het terrein van het stadion en voor het aanhouden van zich misdragende supporters. Op het terrein van het stadion is het handhaven van de openbare orde primair een taak voor de organisatoren van de wedstrijd. Binnen het stadion worden alleen de leden van de Voetbaleenheid ingezet. Waar in het draaiboek nog wordt uitgegaan van het gangbare beleid dat de ME de buffervakken naast de uitsupporters niet zal bezetten, wordt dit op basis van verkregen informatie gewijzigd.

²¹ Draaiboek politie:
Returnwedstrijd (1e ronde)
play-offs 2005/2006
Feyenoord/Ajax, pagina 7.

De Chef Informatievoorziening binnen het GBO meldt hierover het volgende:

“...Ten slotte was er informatie dat de Feyenoord-supporters over de vakken de Ajax-supporters wilden aanvallen omdat er geen politie in het stadion aanwezig zou zijn. Hierop is besloten om ME rondom de vakken van Ajax te zetten, waardoor toen die aanval inderdaad werd ingezet de ME verdere escalatie heeft kunnen voorkomen...”

De tolerantiegrenzen beschrijven onder meer dat het optreden van de politie een de-escalerend effect dient te hebben, hetgeen bereikt kan worden doordat er op een ‘vriendelijke, correcte maar gestrenge wijze’ door de politie wordt opgetreden. Ten tweede dient bij een collectieve wetsovertreding het optreden te zijn afgestemd op het beoogde doel en gebaseerd te zijn op proportionaliteit en subsidiariteit. Tot slot moet bij het verrichten van aanhoudingen de ernst van de overtreding worden afgewogen tegen de gevolgen voor de verdere handhaving van de openbare orde, die door de onmiddellijke aanhouding kunnen ontstaan.

Bij dit soort optreden wordt er in nauw overleg samengewerkt door alle betrokken instanties. Een aantal citaten over de voorbereiding van het betreffende optreden door vertegenwoordigers van de verschillende instanties worden hieronder weergegeven.

Over de verschillende scenario’s geeft één van de compagniecommandanten aan:

“...Ook werd naar aanleiding van 2005 (de meeste van de in 2006 ingezette ME’ers waren in 2005 ook ingezet) deze keer in de voorbereiding specifiek gekeken wat de mogelijkheden zijn om eerder in te grijpen bij grootschalige ordeverstoringen. Bijvoorbeeld op 30 april 2005 heeft de politie een groep supporters aangehouden op basis van het verbod van samenscholing art. 2.1.1. APV Rotterdam waarbij aan de voorwaarden werd voldaan dat het een groep betrof (verzamelen) die het kennelijke doel had de openbare orde te verstoren.

Het eerder ingrijpen heeft ook alles te maken met de rel-fasering, de diverse fasen die zijn te onderscheiden bij het ontstaan en de verdere ontwikkeling in de tijd van een relsituatie. Als een potentiële relsituatie zich begeeft naar het mobilisatiemoment dan is het van belang om tijdig en juist in te grijpen. Lukt dit niet dat is de kans groot dat zich er een ‘flash’ voordoet, een incident dat het startsignaal is voor langdurige en grootschalige ordeverstoringen.

Als u mij vraagt of de insluiting op het viaduct ook van te voren is voorbereid als zijnde een scenario dan klopt dat op zich wel, alleen niet specifiek voor 2006. Dit scenario is al eerder doorgesproken. De brug/het viaduct is een unieke locatie: er verzamelen zich altijd mensen daar die gericht zijn op ordeverstoring en men kan er niet aan de zijkanten af omdat deze te hoog zijn.

In de aanloop naar de wedstrijd van 2006 werd er door burgemeester Opstelten duidelijk aangegeven dat als het nog één maal fout zou gaan tijdens een Feyenoord-Ajax de komende wedstrijden niet meer met publiek van de uit spelende club gespeeld mochten worden. Op deze regeling stond een grote druk, het mocht eenvoudigweg niet mis gaan. Vandaar ook dat er bij uitzondering ME aanwezig was in het stadion...”

In het Draaiboek Return-wedstrijd (1e ronde) Play-Off's 2005/2006 wordt niet gesproken over de mogelijkheid van bestuurlijke ophouding en de hiermee gepaard gaande voorbereidingen. Daarbij is de Nationale ombudsman ook niet gebleken dat hiervoor een apart draaiboek beschikbaar was. Wel hebben de leden van de driehoek sinds 2002 een lijstje met negen aandachtspunten betreffende bestuurlijke ophouding in hun bezit. Wat betreft de voorbereiding van bestuurlijk ophouden merkt de Chef Opsporing op:

“...Bestuurlijke ophouding is altijd onderwerp van bespreking, maar ik vind het een moeilijk te realiseren middel. Je onttrekt dan iedereen aan het reguliere proces, voor de politie is het moeilijk hanteerbaar. Voor deze wedstrijd is in het GBO vooraf besloten dat we niet bestuurlijk zouden gaan ophouden. Bij dit soort voetbalsupporters werkt dat volgens mij ook niet...”

De korpschef hierover:

“Bestuurlijk ophouden is altijd aan de orde en wordt altijd als mogelijk scenario in de voorbereidingen meegenomen. Het vraagt echter veel voorbereiding en het leidt nooit tot een individuele aantijging.”

De te onderscheiden fasen in het ontstaan van een rel kunnen als volgt worden omschreven. In de periode voorafgaand aan de betreffende dag bespreken de mensen die voelen dat er iets staat te gebeuren de mogelijke loop van de gebeurtenissen en worden plannen gemaakt: de planningsfase. Op de dag zelf dient men zoveel mogelijk medestanders op de juiste plaatsen aanwezig te hebben en werkt men toe naar het scheppen van een spannende situatie: de mobilisatiefase. Wanneer de situatie spannend genoeg is geworden kan het geweld uitbarsten: de actie- of agressiefase. Een nieuwe fase kan slechts ingaan als de vorige doorlopen is. Het proces kan dus in elke fase stoppen. Voor de politie is van belang dat met name de overgang van fase 2 naar 3, dus van de mobilisatiefase naar de actiefase, nogal eens autonoom verloopt. In de eerste twee fasen is de activiteit van de potentiële relmakers gericht op het opbouwen van spanning, de derde fase is het resultaat ervan. Alleen wanneer voldoende spanning is opgebouwd kan een volgende fase ingaan. Door agressieve incidenten kan een betrekkelijk gering spanningsniveau zeer snel stijgen. Naarmate het algemene spanningsniveau hoger ligt breidt zo'n lokaal ontstane 'spanningspiek' zich gemakkelijker uit.

Een officier van justitie over de besproken scenario's:

“...De gebeurtenissen in 2005 maakten de bewuste wedstrijd bijzonder, die gebeurtenissen bepaalden de toonzetting voor een deel. In de voorbereiding is ingezoomd op afspraken met de NS, dit naar aanleiding van de ervaringen in 2005. Vooraf is een en ander tussen de politie en het OM besproken. We hebben al jarenlang ervaring met dit soort regelingen, en we weten dat rellen kunnen floreren als er omgevingspubliek is. Dat publiek geeft de relschoppers een podium en biedt hun de mogelijkheid op te gaan in de massa. Overigens is onze ervaring dat mensen van wie je het niet verwacht, gaan meedoen. Mensen zonder strafblad, mensen met een goede baan, de massa maakt iets los bij hen. Wij zeggen dan ook: als je er niets mee te maken wilt hebben, ga dan gewoon weg. We hebben in de voorbereiding met de politie afgesproken dat we moesten proberen de ellende vóór te zijn, we moesten proberen te voorkomen dat het uit de hand zou lopen. Je bekijkt dan of je binnen de bepalingen van de APV 'preventief' kunt optreden. Rond de bewuste wedstrijd zijn wel stenen gegooid, maar de situatie is niet uit de hand gelopen...”

Aan de door de officier van justitie beschreven rol van het ‘publiek’ kan op basis van de literatuur het volgende worden toegevoegd. Sommige mensen schijnen maar al te graag bereid om het voorbereidende werk te doen en gewelddadige initiatieven te ontplooiën als zich de gelegenheid voordoet. Ze lijken er soms zelfs op uit te zijn om gevaarlijke situaties te creëren. De meerderheid lijkt echter een soort voorbeeld of een goed excuus nodig te hebben om tot actie over te gaan. Uit de literatuur over rellen wordt duidelijk dat slechts een klein deel van het aanwezige publiek daadwerkelijk aan geweld meedoet. Veruit het grootste deel bestaat uit toeschouwers en meelopers. Slechts onder zeer bepaalde omstandigheden in een eenmaal opgetreden agressiefase, zoals confrontatie met als onrechtvaardig ervaren geweld bijvoorbeeld van politiezijde, gaat een groter deel van het publiek zich agressief gedragen.

Omdat elke fase verschillend is, dient de benadering van het publiek ook per fase te verschillen. In de eerste twee fasen is deze preventief, in de derde repressief, het is dan te laat om preventief te werken. Ook de aard van informatieverzameling verschilt per fase: inlichtingenwerk in fase 1, observatie in fase 2 en (dikwijls) chaos in fase 3.²²

In zijn algemeenheid is het doel van het optreden van de politie het voorkomen van openbare ordeverstoringen en het aanhouden van diegenen die strafbare feiten plegen. Dit doel wordt nader uitgewerkt in de hiervoor beschreven tolerantiegrenzen en beleidsuitgangspunten. Voor dit optreden wordt echter uitdrukkelijk in de voorbereiding meegenomen dat men zal trachten nog vóór de actie- of agressiefase op te treden, ten einde te voorkomen dat deze fase wordt bereikt.

B Analyse

In de aanloop naar de wedstrijd Feyenoord-Ajax van 23 april 2006 treft men de gebruikelijke voorbereidingen. Er wordt een GBO-regeling opgezet en binnen deze regeling wint de politie de nodige inlichtingen in met betrekking tot te verwachten ongeregelheden. Op basis van deze actuele informatie en op basis van de historie wordt de inzet van personeel bepaald en worden met het oog op het te voeren beleid de diverse scenario's doorgenomen. Gelet op de gebeurtenissen in 2005 staat er extra druk op de verantwoordelijke autoriteiten om deze regeling goed te laten verlopen.

Tijdens de voorbereiding bespreken politie en Openbaar Ministerie de mogelijkheden om repressief te kunnen optreden bij een dreigende situatie, nog voordat deze uit de hand loopt. De bepaling in de APV Rotterdam die ziet op het verbod tot samenscholing wordt hierbij aangemerkt als een mogelijke rechtsgeldige titel voor het aanhouden van een groep personen bij zo'n dreigende situatie. Dat in de voorbereidingen de nadruk ligt op het vroegtijdig ingrijpen van de politie is begrijpelijk. Als de politie wacht tot het uit de hand loopt, is zij vaak te laat en is de kans groot op langsepende en gewelddadige rellen.

Wel plaatst de Nationale ombudsman vraagtekens bij het feit dat men in de voorbereiding wel de mogelijkheden onderzoekt die het strafrecht biedt voor het preventief ingrijpen bij dreigende openbare ordeverstoringen en niet tevens het instrument bestuurlijk

²² Van de Sande & Wortel (1985).

ophouden op een afdoende wijze voorbereidt. Hiervoor is meer nodig dat het enkel bij de voorbereiding ter sprake brengen van het middel bestuurlijke ophouding, dan wel het in bezit hebben van een aandachtspuntenlijstje. Immers, bij het daadwerkelijk overgaan tot het inzetten van een dergelijk middel moeten er wel de nodige voorbereidingen aan vooraf zijn gegaan. Het is de Nationale ombudsman niet gebleken dat de hiermee samenhangende voorbereidingen, behalve dan het ter beschikking hebben van een ophoudruimte (te weten het Wilhelminaplein), waren getroffen. Als tijdens de voorbereiding de noodzaak om groepen mensen aan te pakken aan de orde komt is het beter als de mogelijke instrumenten daarvoor in de volle breedte worden beoordeeld.

Als ingrijpen bij een grote groep mensen overwogen wordt, vormt een ander belangrijk punt van voorbereiding een uitgewerkt scenario voor de opvang van grote aantallen mensen. Het uitwerken van een dergelijk scenario voorkomt dat de betrokken medewerkers improviserend elementaire zaken in het kader van de verzorging van bij voorbeeld arrestanten moeten regelen.

4 De politie komt in actie

4.1 Inleiding

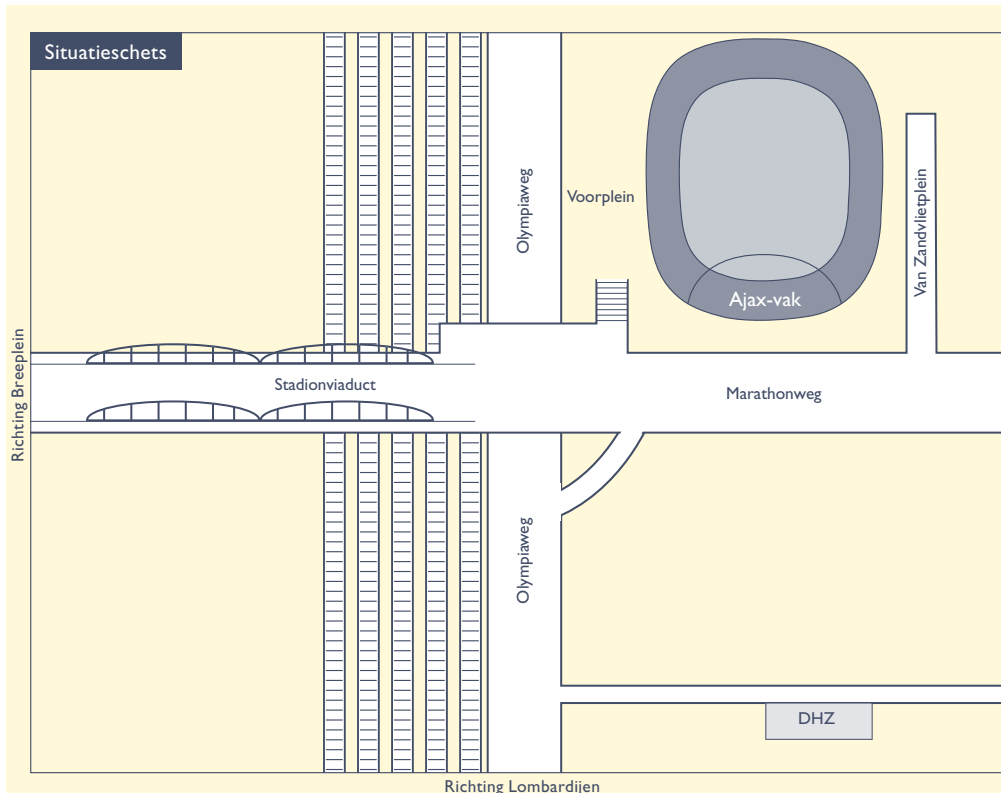
Op 23 april 2006 verloopt alles in aanloop volgens verwachting en is het relatief rustig, afgezien van wat kleine incidenten hier en daar en enkele individuele aanhoudingen. De driehoek komt die dag voor het eerst bijeen in het World Port Centre en bespreekt daar met de Algemeen Commandant de laatste ontwikkelingen. Later op de dag verplaatst de driehoek zich naar het stadion, waar zij ook een aantal keer bijeenkomt en zich verder ter beschikking houdt voor besluitvorming op verzoek van het GBO. De politie organiseert in de ochtend de laatste briefingen voor de ingezette medewerkers en gaat ter plaatse. De arrestantenafhandeling in het stadion wordt opgestart en de ME rijdt naar het stadion en neemt de haar toegewezen posities in. Zo langzamerhand beginnen dan ook de Feyenoord-supporters toe te stromen.

De Ajax-supporters arriveren achtereenvolgens omstreeks 11.00 uur zonder noemenswaardige problemen binnen de combi-regeling met twee treinen en worden in het stadion via de daarvoor speciaal aangelegde loopbrug en een afgesloten kooiconstructie in het voor uit-supporters geprepareerde vak G/GG geplaatst. Aan weerszijden van dit vak worden twee vakken leeggehouden, de zogenaamde buffervakken. Voor de wedstrijd breekt een groep Feyenoord-supporters door de linie van stewards heen in deze buffervakken. Aangezien de politie echter al op voorhand was ingelicht over dit plan, is er in tegenstelling tot het gebruikelijke beleid toch op voorhand ME, uit zicht, aanwezig in het stadion. Na deze provocatie neemt de ME positie in de beide buffervakken in en blijft daar tijdens de gehele wedstrijd.

De Chef Informatievoorziening zegt daarover:

“...De informatie die er lag dat de Ajax-supporters over de vakken zouden worden aangevallen klopte. Dit hebben we dus kunnen voorkomen. Als blijkt dat de informatie klopt en wij hier goed op hebben geanticipeerd doet mij dat als CHIN erg goed! ...”

Om 12.30 uur begint dan de wedstrijd Feyenoord-Ajax die zal duren tot 14.15 uur.

4.2 Ongeregeligheden buiten het stadion tijdens de wedstrijd

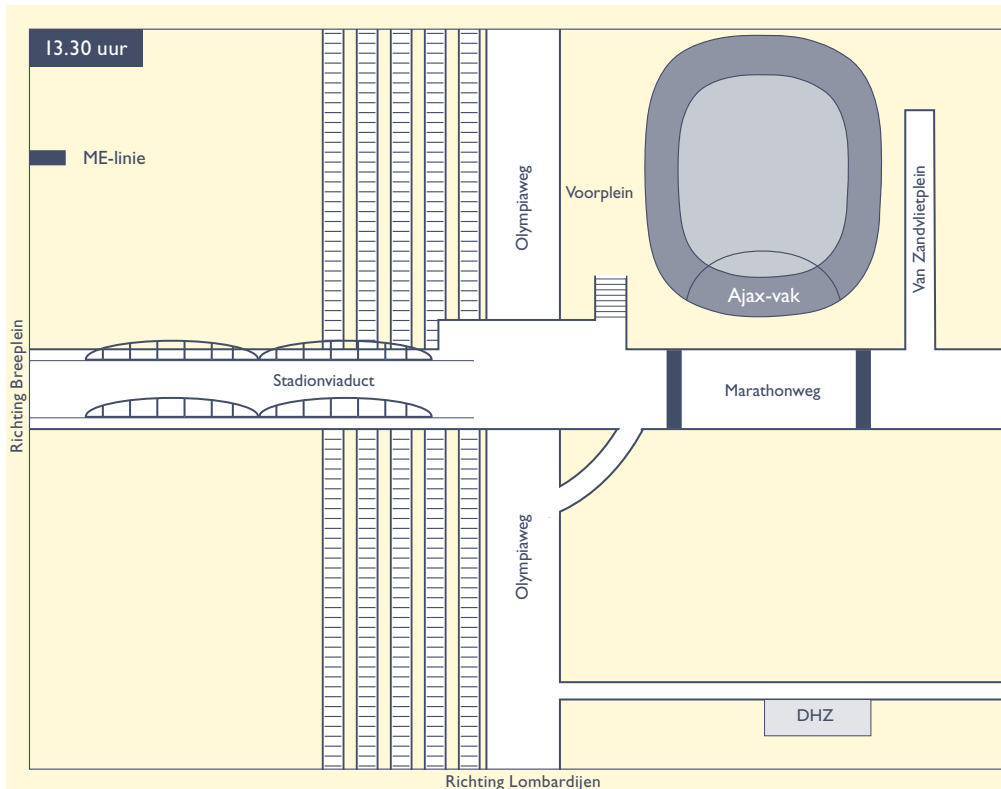
A Bevindingen

Omstreeks kwart over één in de middag, nog tijdens de wedstrijd, verlaten bij een stand van 2-0 voor Ajax groepen teleurgestelde Feyenoord-supporters het stadion.

Eén van de agenten in burger, die zich aanvankelijk in het stadion bevindt, meldt over de gebeurtenissen het volgende:

“...In 2006 zijn we dan ook begonnen in het stadion en vervolgens tijdens de wedstrijd mee naar buiten gelopen, met de supportersstroom mee. In het stadion zagen wij dat er grote groepen weggingen. De sfeer werd grimmig, men begon over de bankjes naar buiten te rennen. Ook liepen er supporters naar de zijkant van het stadion om uit de raampjes te kijken wat er buiten gebeurde. Buiten gekomen hoorde ik dat supporters bijvoorbeeld tegen elkaar riepen: “Trek mijn trui aan, dan herkennen ze je niet!” Ook zag ik dat zij hun capuchons opzetten en veel aan het schreeuwen waren...”

De ME besluit hierop tot het afsluiten van de Marathonweg in twee richtingen, ter hoogte van het uitvak. Op de Marathonweg wordt aan de zijde van het viaduct en nabij het Van Zandvlietplein een linie ME gepositioneerd. Alhoewel een gedeelte van het weggelopen publiek direct naar huis toe gaat, blijft een groep staan op de Marathonweg. Een gedeelte van deze groep stelt zich agressief op richting de ME die ter hoogte van het uitvak van de supporters staat.

Een daar aanwezige sectiecommandant ME beschrijft de situatie:

“...De groep die over de Marathonweg liep bestond voor het grootste gedeelte uit harde-kern supporters en meelopers. Tientallen gooiden stenen naar ons. Het was een bom van agressie. Op een gegeven moment werd de druk op de linie te groot omdat er te veel werd gegoid...”

Een agent in burger is met de groep meegelopen:

“...Ik zag veel mensen stil blijven staan op het viaduct. De eerste ME-sectie ging ter hoogte van het uitvak op linie staan. In de groep merkte je dat er onrust ontstond, de sfeer bouwde als het ware op. Door een groep van zo’n 100 jongeren, de zogenaamde meelopers, werden tegels uit de straat gehaald waarmee zij de ME bekogelde...”

Een andere agent in burger die ook is meegelopen:

“ Wij stonden bij de trappen bij het viaduct aan de stadionszijde. Wij zagen dat op de Marathonweg supporters stenen pakte en richting de ME gooiden. De capuchons werden opgezet en er werd veel geschreeuwd. De groep bestond uit ongeveer 30 á 40 man, diegenen die daadwerkelijk met stenen gooiden waren er een stuk of drie.”

“Tijdens de wedstrijd op 23 april 2006 hebben we, vanwege het desastreuze scoreverloop, voor de rust de Kuip verlaten. We zaten in Vak Z. Op dat moment verlieten honderden andere supporters het stadion. Een groep liep richting Lombardijen en een andere groep richting de DHZ kantine. De uitgang richting Lombardijen was afgesloten met hekken en ME. Aan de andere kant waren zo’n 40-50 man stenen aan het gooien richting het uitvak.”

Eén van de verantwoordelijke compagniecommandanten over de uitgevoerde actie van de ME:

“...De ME vormt daarop bijna direct een dubbele linie naar beide kanten toe op de Marathonweg ter hoogte van het uitvak (ME-linie klapt open). Er staat dan dus een linie ME ter hoogte van het Van Zandvlietplein en een linie ter hoogte van de kooi van de uitsupporters. De groep aan de zijde van het Van Zandvlietplein is groot en in vergelijking met de groep aan de zijde van het Marathonviaduct relatief rustig. De groep op de Marathonweg aan de zijde van het viaduct is agressief, er worden ook stenen gegooid richting de ME...”

Op de eerste camerabeelden vanuit de politiehelikopter is te zien dat om 13.30 uur die middag twee ME-linies opgesteld zijn op de Marathonweg. Op deze beelden zijn op dat moment bijna geen mensen te zien op het viaduct dan wel in de nabijheid van de ME. Ook het Voorplein voor het stadion is leeg en er is niet te zien dat op dat moment mensen het stadion verlaten. De camerabeelden vanuit de helikopter vertonen een hiaat in de tijd; van 13.42 tot 14.20 uur zijn er geen camerabeelden. De reden hiervoor is dat de helikopter op dit tijdstip heeft moeten bijtanken.

Later, de helikopterbeelden geven aan om 14.35 uur, voert de bereden brigade aan de zijde van het viaduct, in antwoord op de getoonde agressie van de daar aanwezige relschoppers, een charge uit. Door deze actie loopt volgens zeggen van de politie een gedeelte van de groep weg, over een paadje het talud af, richting de Olympiaweg. Een groot gedeelte van deze groep loopt vervolgens door naar DHZ. De rest holt weg richting het viaduct en blijft daar staan.

De videobeelden van het Videoteam Rotterdam hebben geen tijdsaanduiding waardoor het lastig is de beelden juist te plaatsen in het geheel. Wat goed in beeld is gebracht, is het neerzetten van de beide linies ME op de Marathonweg. Niet in beeld is gebracht dat er volgens de politie een groep supporters reeds veel eerder met stenen gooit richting de ME die dan nog ter hoogte van het uitvak staat.

Er ontstaat vervolgens een status quo. De wedstrijd is afgelopen en de supporters verlaten massaal het stadion. Het is niet meer mogelijk om het gedeelte van de Marathonweg ter hoogte van het uitvak te gebruiken. De andere toegang- en afvoerwegen zijn open voor het publiek.

Op het viaduct verzamelen zich steeds meer mensen die geen aanstalten maken om weg te gaan. De situatie zoals die zich vanaf dat moment afspeelt op en rondom het viaduct wordt beschreven in paragraaf 4.4.

Bij DHZ verzamelen zich ook steeds meer supporters, die zich agressief tegenover de daar aanwezige ME gedragen. Hieronder in paragraaf 4.3 gaat de Nationale ombudsman in op de situatie rondom DHZ.

B Analyse

Door de gedegen voorbereiding van de politie en de aanwezige kennis en ervaring kan de politie snel reageren op het plotselinge vertrek van grote groepen supporters nog tijdens de wedstrijd. Naar aanleiding van de eerste ongeregelde heden met betrekking tot het gooien van stenen naar de politie wordt er snel en vakkundig gereageerd. De Nationale ombudsman is van oordeel dat door dit handelen van de politie en door de grote personele inzet aan de supporters een duidelijk signaal wordt afgegeven dat er snel en stevig zal worden ingegrepen. De afsluiting van de Marathonweg zorgt echter wel voor diverse logistieke problemen voor de supporters. Velen hebben gescheiden van hun vrienden of familie in het stadion gezeten en proberen hen weer te ontmoeten. Ook is het niet voor een ieder duidelijk wat nu de kortste weg naar de geparkeerde auto is dan wel naar een halte voor het openbaar vervoer. Deze problemen kunnen echter nagenoeg allemaal worden opgelost door een stuk om te lopen. Het belang van het bewaken van de openbare orde mag dan prevaleren boven het belang van een burger om de kortste route naar huis te kunnen nemen.

De Nationale ombudsman betreurt het dat op de camerabeelden vanuit de helikopter geen bevestiging te zien is van de beschrijving van de politie met betrekking tot de eerdere ongeregelde heden op de Marathonweg, naar aanleiding waarvan de gedeeltelijke afsluiting van deze weg is gerealiseerd. Het is jammer dat deze cruciale momenten niet door de helikopter zijn vastgelegd. Ook op de videobeelden van het Videoteam Rotterdam is niets te zien van deze eerdere ongeregelde heden op de Marathonweg. Een duidelijke beeldregistratie is van belang om de verdachten van strafbare feiten later te kunnen vervolgen. Maar een even belangrijk doel is naar het oordeel van de Nationale ombudsman de mogelijkheid om van de beelden te leren en het gebruik ervan ter verantwoording van het politieoptreden.

4.3 De insluiting bij DHZ

A Bevindingen

Op de videobeelden van het Videoteam Rotterdam is te zien dat een stuk of tien relschoppers gericht stenen gooit in de richting van de ME. Zij worden hierbij aangemoedigd door vele tientallen omstanders. De groep die op de Marathonweg voor problemen zorgt wordt door de politie uiteengejaagd. Eén groep holt de dijk af en loopt door richting DHZ. De politie geeft op dat moment aan dat de samenstelling van deze groep bestaat uit door-gewinterde hooligans, die uit zijn op trammelant. De ME loopt achter deze groep aan, evenals de agenten die in burger dienst doen bij de Verkenningseenheid. Over de samenstelling van de groep en hetgeen zij wellicht van plan waren, geeft één van de leden van de Verkenningseenheid het volgende aan:

“...De ME kwam er vervolgens snel aan. Terwijl de ME nog in de voertuigen zat holde iedereen al snel weg. Het merendeel holde via het paadje van het talud af richting de Olympiaweg. Vanaf de brug zag ik dat steeds meer mensen het paadje afliepen. Ik hoorde dat supporters onderling afspraken om bij DHZ te verzamelen. Ook de jongens van wie ik had gezien dat zij stenen gooiden hoorde ik dat zeggen. Daarom dacht ik dat het de relschoppers waren die bij DHZ zouden gaan verzamelen...”

Bij DHZ aangekomen gedraagt deze groep zich provocerend en gewelddadig jegens de aanwezige eenheden van de mobiele eenheid.

Eén van de daar aanwezige ME'ers verwoordt de situatie als volgt:

“...Op het viaduct werden er stenen gegooid. Iemand liep ook met een verkeersbord te zwaaien. Op een gegeven moment hebben wij met een charge een gedeelte van de groep van het talud af, in de richting van de Olympiaweg gedreven. Wij zijn toen achter deze groep aangelopen. Vervolgens kwamen wij bij DHZ aan. Ik weet nog dat een ander eenheid aan het omrijden was om de andere toegangsweg tot DHZ af te sluiten. Ik weet nog dat er bij DHZ gericht stenen werden gegooid naar ons terwijl wij daar op linie stonden. Ik weet nog dat er van achter het hek bij DHZ tegels uit de grond werden gehaald, in stukken werden gegooid en dat de stukken tegels over het hek naar ons werden gegooid. Het hek dat toegang gaf tot DHZ was afgesloten. Wij waren op dat moment met zes man en voornamelijk bezig om onszelf te beschermen...”

De sectiecommandant die met zijn sectie aanwezig is bij DHZ doet vervolgens een voorstel:

“...Ik heb toen voorgesteld om deze groep hooligans uit het honk van DHZ te halen, anders zouden ze gaan hergroeperen. Uiteindelijk werd mij gevraagd wat die kant op te gaan, richting DHZ. Toen we dat deden, werden er weer stenen naar ons gegooid. Ik heb toen gevraagd of ik de groep bij DHZ mocht insluiten. Mij werd gevraagd of ik dacht dat dat zou gaan lukken, en toen ik die vraag bevestigend beantwoordde, kreeg ik toestemming...”

Eén van de compagniecommandanten zegt hier het volgende over:

“...De ME is uiteindelijk meegegaan met de groep richting DHZ. De groep bestond uit voor ons herkenbare supporters, die strafbare feiten (te weten vernielingen en stenen gooien) hadden gepleegd. Uit ervaringen vanuit het verleden is bekend dat supporters bij DHZ zich verzamelen (mobilisatiefase) om van daaruit acties uit te voeren. We hoorden van de daar aanwezige ME en VE (verkenningseenheden) dat er veel werd gebeld en dat ze stenen aan het verzamelen waren. Daarbij wisten wij niet of er nog ADO supporters zouden komen. We dachten dat het hier niet bij zou blijven, er waren reeds door deze groep strafbare feiten gepleegd. Dat is de reden dat de ME mee is gegaan richting DHZ. De ME moest ervoor zorgen dat de supporters niet terug zouden komen richting De Kuip. Ook moest de groep bij het spoor vandaan worden gehouden omdat er hekken langs de Olympiaweg stonden die niet goed waren en gemakkelijk toegang konden geven richting tot de spoorbaan. De ME moest dus ook zorgen dat de groep niet richting het spoor zou gaan. De pelotonscommandant gaf aan ons door wat de situatie bij de kantine van DHZ was. Er stond een grote groep voor en in de kantine. Er was zichtbaar sprake van mobilisatie, de groep was stenen aan het rapen. De AE/VE (aanhoudingseenheden en verkenningseenheden) bevestigde deze informatie. Gelet hierop was de verwachting dat er een confrontatie met de politie of Ajax-supporters zou worden gezocht. (...) De aanhouding bij DHZ was aan de orde gelet op de gepleegde strafbare feiten en gelet op de noodzaak tot ingrijpen ten tijde van de mobilisatiefase om uiteindelijk escalaties en grootschalige ongeregeldeheden te voorkomen...”

Na overleg met de driehoek geeft de algemeen commandant binnen het GBO op basis van deze informatie toestemming tot het aanhouden van de groep bij DHZ op basis van artikel 2.1.1 van de APV Rotterdam (verbod tot samenscholing).

De Algemeen Commandant zegt over deze beslissing het volgende:

“...Er werden op de Marathonweg stenen gegooid naar de ME. De groep ging vervolgens richting DHZ. Bij DHZ verzamelen de harde kern supporters zich. Het is een lastig gebied. De sectiecommandant liet weten dat hij de groep kon insluiten en aanhouden. Hij vroeg hier toestemming voor. Dit is, na overleg met de Driehoek, gegeven. Een deel van de groep is ontkomen. De kantinejuffrouw heeft ook nog een selectie uitgevoerd. Er is bewust voor gekozen om de groep in te sluiten. Hierdoor zijn grote ongeregeldeheden voorkomen. Het was nog nooit eerder gelukt om bij DHZ een groep aan te houden. Daardoor bleef het daar maar doorsudderen. Ik had het nog niet eerder meegemaakt dat een groep richting DHZ liep. Het gebeurt opeens en dan moeten er beslissingen worden genomen. Operationeel gezien was het wel lastig omdat er hierdoor een eenheid moest worden gemist. Echter in de afweging heb ik er toch voor gekozen de ME-eenheid in te zetten op deze groep harde kern supporters...”

De Chef Informatievoorziening geeft aan dat er informatie is dat de groep bij DHZ van plan is de treinen aan te vallen, en dat die informatie belangrijk is geweest voor de keuze tot aanhouden:

“...Via de RID (Regionale Inlichtingendienst) kreeg ik vervolgens te horen dat het plan van de supporters was om bij DHZ te verzamelen om vanaf daar de trein aan te vallen. Wij wisten dat de hekken langs het spoor zeer zwak waren en een aanval niet zouden kunnen pareren. Ik gaf deze info door aan de AC en aan de CHOH. Zij bepalen samen de strategie. Op grond van deze informatie is het plan om de kantine van DHZ te omsingelen tot stand gekomen. Er was sprake van een mobilisatiefase. Er is gekozen om het offensief in te gaan en niet af te wachten...”

Na de verkregen toestemming van het GBO vraagt de compagniecommandant aan de sectiecommandant die de actie moet gaan uitvoeren of dit zijns inziens haalbaar is. De compagniecommandant stelt daarbij drie randvoorwaarden:

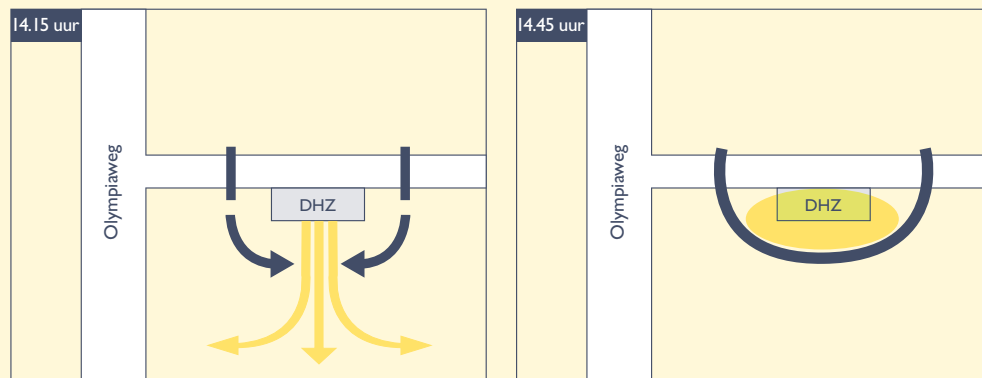
1. de insluiting moet voor het einde van de wedstrijd;
2. het moet gebeuren met de eenheden van de mobiele eenheid die op dat moment onder commando van deze sectiecommandant staan aangezien er geen extra eenheden meer vrij zijn, en
3. er moet koste wat kost voorkomen worden dat een groot gedeelte van de groep ontsnapt.

De sectiecommandant geeft hierop aan dat binnen deze voorwaarden de insluiting met succes kan plaatsvinden en hij verkrijgt toestemming tot het insluiten en aanhouden van de gehele groep supporters bij DHZ op basis van artikel 2.1.1 APV. De ME tracht vervolgens de supporters langs de drie open zijdes rondom de voetbalkantine te omsingelen. Deze omsingelingsactie loopt niet geheel vlekkeloos waardoor een gedeelte van de groep toch kan ontkomen. De sectiecommandant hierover:

“...Een probleem daarbij was wel dat de Amsterdamse ME'ers die mijn sectie ondersteunden, de omgeving niet goed kenden. Terwijl de Feyenoord-supporters stenen bleven gooien, hielden wij ze bezig zodat ze in de tussentijd konden worden omsingeld. Een deel van de stenengooiers bij DHZ herkenden wij van het viaduct, waar ze ook hadden staan gooien. Het lukte ons de groep supporters bij DHZ in te sluiten, zij het dat een groep van 20-25 man toch wist te vluchten. Dat kwam doordat het mij niet was gelukt de Amsterdamse collega's duidelijk te maken hoe ze de groep precies moesten insluiten. Bij de groep die was ontkomen, zaten ook stenengooiers, die waren we helaas kwijt...”

Op de camerabeelden vanuit de helikopter is de gehele insluitingactie van de ME duidelijk te zien. Ook is goed te zien dat er enkele tientallen mensen ontkomen. Te zien is dat van 14.20 tot 14.25 uur supporters weghollen over de voetbalvelden. Om 14.45 uur zijn de mensen die nog aanwezig zijn bij DHZ volledig ingesloten. Om 14.56 uur komen de eerste bussen van de RET bij DHZ aan om de aangehouden supporters te vervoeren naar de arrestantenafhandelingslocatie Wilhelminaplein.

■ ME
■ Supporters

Eén van de supporters beschrijft de toestand bij DHZ vanuit zijn perspectief:

“...Op 23 april 2006 was ik met ongeveer 4 á 5 vrienden aanwezig in de Kuip. Het was een zwaar teleurstellende wedstrijd van Feyenoord. Daarom hebben wij, net iets na de pauze, de Kuip verlaten. Wij zijn naar het DHZ-terrein gelopen, om daar wat te gaan drinken. Terwijl wij daar naar toe liepen, was het rustig op straat. Wij zagen geen abnormale politieactiviteit of grote groepen supporters. Toen wij in de kantine aankwamen, zaten er ongeveer 15 á 25 mensen binnen die zo te zien ook uit de Kuip afkomstig waren. Wij zijn toen aan een tafeltje gaan zitten. De sfeer in de kantine was rustig.

Na ongeveer 15 minuten werd het plotseling veel drukker in de kantine van DHZ. Ook buiten op het terras voor de kantine stonden opeens veel mensen. Ik denk dat er toen ongeveer honderd man binnen stonden en ook nog zo iets buiten. Ik denk dat iedereen teleurgesteld was over het scoreverloop. De sfeer was niet opgefokt of zo, iedereen was natuurlijk wel teleurgesteld in het verloop van de wedstrijd voor Feyenoord.

Toen er van alle kanten meer en meer politie aankwam, kwamen er nog meer mensen de kantine in. Ik zag ook dat er een paar wegvluchtten over de voetbalvelden. De politie ging toen iedereen omsingelen...”

De kantinejuffrouw van DHZ beschrijft de gebeurtenissen in en rondom ‘haar’ kantine als volgt:

“...Ik werk al jaren als vrijwilliger in de kantine van de voetbalvereniging DHZ. Mijn man is voorzitter van de vereniging. Bij thuiswedstrijden van Feyenoord komen er altijd wel een paar honderd supporters vóór de wedstrijd naar de DHZ-kantine om wat te eten en te drinken. De meesten van hen komen al jarenlang bij ons, het gros van hen ken ik.

Op 23 april 2006 speelde ons eerste elftal thuis. Terwijl die wedstrijd aan de gang was, werd ineens een hele kudde Feyenoord-supporters naar onze kantine gedreven door ME’ers. Ik geloof dat het wel om een man of 250 ging. Een deel van de groep ging naar binnen, een deel bleef buiten staan. Ik zag dat de grootste relschoppers vluchtten, zij renden in de richting van het ziekenhuis...”

B Analyse

De groep supporters die zich naar het DHZ-terrein begeeft, bestaat voor een deel uit de groep personen die eerder op de Marathonweg openlijk geweld heeft gebruikt door met stenen te gooien alsmede degenen die hen daarbij omringden. Over de omvang van deze groep (de stenengooiers en de omstanders) verschillen de lezingen. De videobeelden van het Videoteam Rotterdam laten zien dat er ter hoogte van het viaduct door ten hoogste tien personen gericht met stenen wordt gegooid naar de ME en dat zij daarbij worden toegejuicht door vele tientallen omstanders. Een gedeelte van deze groep verplaatst zich naar DHZ en een aantal zoekt daar gericht (opnieuw) de confrontatie met de politie. De politie stelt vervolgens voor deze groep in te sluiten en aan te houden. Na overleg met de driehoek wordt daartoe besloten.

Op zich vindt de Nationale ombudsman het begrijpelijk dat de politie iets met deze groep aan wilde. Een deel van hen had geweld gebruikt tegen de politie en er bestond een begrijpelijke vrees voor hergroepering. Gezien ook de geformuleerde doelstellingen en tolerantiegrenzen rechtvaardigen deze omstandigheden politie-ingrijpen.

De compagniecommandant stelt als voorwaarde voor insluiting van de groep op het DHZ-terrein dat moet worden voorkomen dat bij die actie een (groot) deel van de groep kan ontkomen. De sectiecommandant geeft aan dat hij verwacht dat te kunnen realiseren waarna hij toestemming krijgt om tot insluiting en aanhouding over te gaan. Bij die actie weten enkele tientallen supporters te ontkomen, volgens de sectiecommandant doordat de ME-sectie die bijstand verleent onvoldoende op de hoogte is van de situatie ter plaatse. Deze sectie bestaat uit politieambtenaren van de politieregio Amsterdam-Amstelland. Het ontsnappen van deze supporters wordt door de ME gezien als een smet op het optreden, temeer daar het hier juist om harde-kernsupporters lijkt te gaan.

Uit de verklaring van de verantwoordelijke sectiecommandant voor het ontkomen van deze groep supporters blijkt dat de actie onvoldoende is voorbereid dan wel dat de communicatie tussen de betrokken ME'ers onderling te wensen heeft overgelaten.

Achtervolgd door de ME gaat een groep supporters de DHZ-kantine in. Op dat moment kan worden vastgesteld dat het aantal supporters dat zich dan in de kantine bevindt veel groter is dan het aantal relschoppers en omstanders waarvoor eerder toestemming voor insluiting en aanhouding is gegeven. Bovendien is een groot gedeelte van de groep waar toestemming voor gegeven is, ontkomen. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman had de ME dit verschil in aantal behoren vast te stellen en in verband daarmee in contact moeten treden met de driehoek om te overleggen over hoe nu verder moest worden gehandeld. Het feit dat er veel meer mensen in de kantine blijken te zijn dan de doelgroep van de relschoppers betekent immers dat het maar zeer de vraag is of eventuele aanhouding gebaseerd kon worden op gepleegde strafbare feiten dan wel artikel 2.1.1 APV. Daarom was een nieuwe afweging noodzakelijk. Dit contact met het GBO en de driehoek komt niet tot stand, hetgeen de Nationale ombudsman als onjuist beoordeelt.

Nu het Openbaar Ministerie in de driehoek is vertegenwoordigd in de persoon van de hoofdofficier van justitie is deze eveneens volledig betrokken bij de beslissing tot aanhouden. Van het Openbaar Ministerie mag dan een actievere houding worden verwacht met betrekking tot de informatieverwerving. Alhoewel de hoofdofficier van justitie enerzijds moet kunnen vertrouwen op de professionaliteit van de politie, is het anderzijds niet begrijpelijk dat er niet op voorhand instructies met betrekking tot de informatievoorziening omtrent de aanhouding aan de ME zijn meegegeven samen met de toestemming tot aanhouden op basis van 2.1.1. APV.

In hoofdstuk 7 gaat de Nationale ombudsman afzonderlijk in op de behoorlijkheid van de aanhoudingen bij – onder andere – DHZ.

4.4 De insluiting op het viaduct

A Bevindingen

4.4.1 Situatieschets

Ten tijde van de insluiting van de supporters bij DHZ om 14.20 uur staat er nog steeds een grote groep supporters op het viaduct. In eerste instantie bestaat deze groep uit supporters die uit onvrede over het verloop van de wedstrijd nog tijdens de wedstrijd het stadion hebben verlaten. Om 14.15 uur is de wedstrijd echter afgelopen en verlaten de mensen in grote aantallen het stadion. Velen lopen via het Voorplein de trappen op naar de Marathonweg om vervolgens rechtsaf over het viaduct richting het Breeplein naar huis te gaan. Diegenen die boven gekomen linksaf willen lopen over de Marathonweg stuiten op de ME-linie die dit gedeelte immers heeft afgesloten.

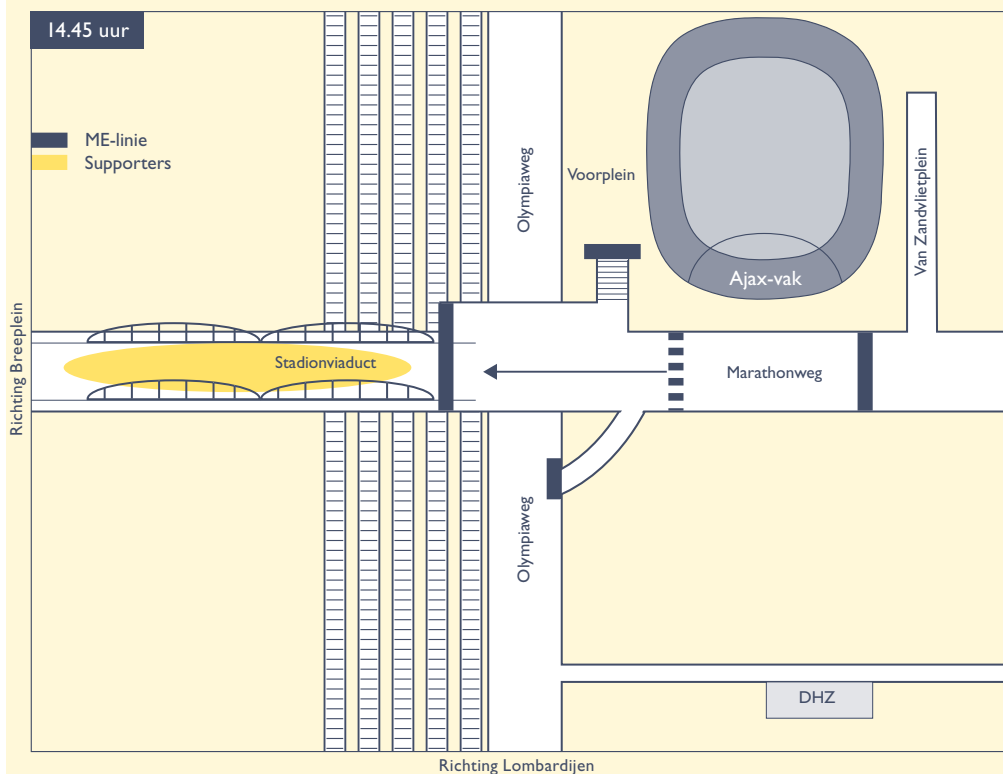
De videobeelden van het Videoteam Rotterdam laten zien dat er ten tijde van het formeren van de ME-linie bij het viaduct ongeveer vijftig mensen op het viaduct aanwezig zijn. Er worden op dat moment geen stenen gegooid. Bij de linie van de ME aan de zijde van het van Zandvlietplein verzamelen zich veel mensen. Op de beelden van het videoteam is te zien dat er daar geen sprake is van een agressieve sfeer. Latere beelden van achter de linie ME bij het viaduct geven een rustig beeld. Er is te horen dat de wedstrijd nog niet afgelopen is en verschillende toeschouwers verlaten het stadion. Te zien en te horen is dat veel mensen vragen aan de ME'ers hoe lang de blokkade gaat duren en hoe zij nu moeten lopen.

Te horen is dat er diverse malen wordt omgeroepen door de ME: “U kunt hier niet langs, u dient om te lopen via DHZ” of woorden van gelijke strekking. Ook uit de gebaren van de individuele ME'ers valt op te maken dat eenzelfde advies wordt gegeven. Het wordt ondertussen wel steeds drukker met publiek aan deze zijde van het viaduct. Velen lopen door maar ook velen blijven staan wachten. Na enige tijd is te zien dat de sfeer verandert. Nog steeds lopen er mensen in beeld die duidelijk op weg naar huis zijn, maar er blijven ook steeds meer mensen staan. Het beeld wordt steeds dreigender. De ME staat nog steeds zo

gepositioneerd dat het publiek via het Voorplein dan wel de Olympiaweg de trappen op kan lopen het viaduct op. Er wordt wederom enkele malen omgeroepen door de ME dat men er niet langs kan en naar beneden moet lopen. Kort hierop slaat de dreiging op het viaduct om in actie en worden door enkele relschoppers de eerste stenen gegooid.

In de door de Nationale ombudsman gehouden interviews met betrokkenen lopen de lezingen omtrent het aantal stenengooiers sterk uiteen. De een spreekt over een stuk of acht personen, de ander over enkele tientallen, maar men is unaniem in de constatering dat de sfeer in de directe nabijheid van de ME agressief en gespannen is. Achter deze voorste groep van relschoppers bevinden zich honderden supporters waarvan het grootste gedeelte geen aanstalten maakt om weg te gaan. Men wacht. Uit de videobeelden blijkt dat er sprake is van een agressieve en gespannen sfeer en dat er een stuk of tien mensen daadwerkelijke stenen gooien.

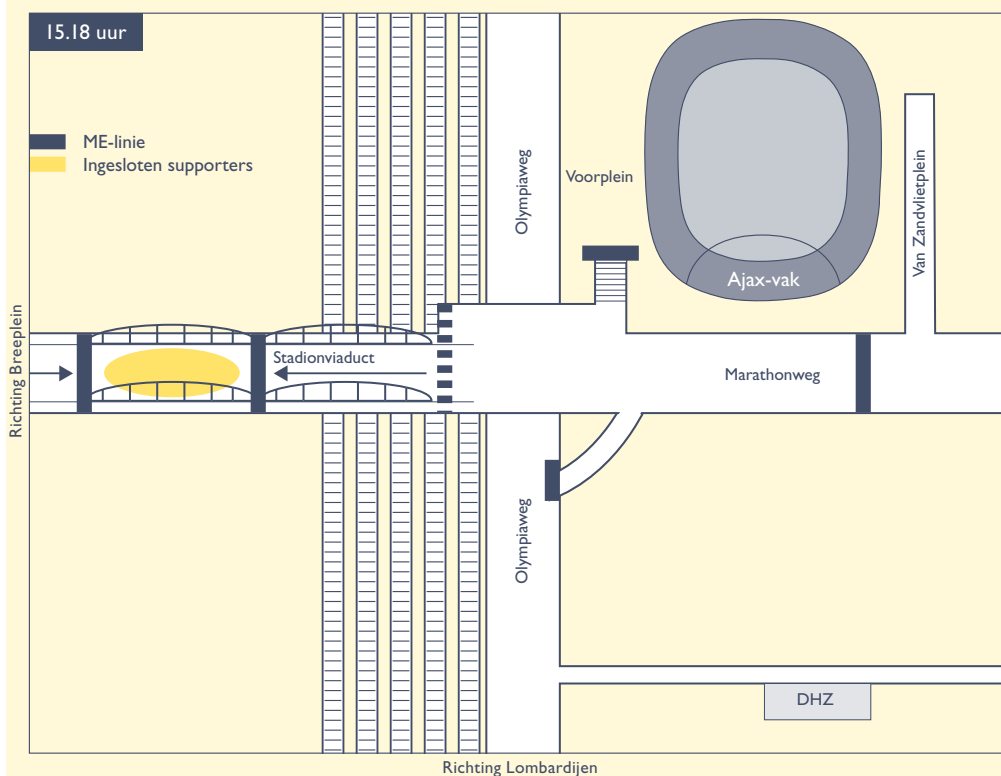
Op de videobeelden van het Videoteam Rotterdam is vervolgens te zien en te horen dat er direct na het stenengooien door de politie éénmaal wordt omgeroepen: “Mensen, als u hier niets meer te zoeken hebt, loopt u dan weg!”. Dit gebeurt om 14.34 uur. Te zien is dat er circa tien relschoppers stenen blijven gooien naar de ME. Achter deze relschoppers staan tientallen mensen die hen aanmoedigen. De ME voert direct hierop met de bereden brigade een charge uit. Uit de helikopterbeelden blijkt dat deze charge om 14.36 uur plaatsvindt. De gehele groep wordt teruggedreven het viaduct op en een gedeelte het talud af naar beneden richting de Olympiaweg. Op het moment dat de bereden brigade zich weer terugtrekt is te zien dat de groep relschoppers hen schreeuwend achterna holt richting de linie van de ME.

Het betreft hier dan vele tientallen relschoppers. Het beeld is vervolgens dat er nog steeds mensen de trappen op komen lopen om via het viaduct naar huis te gaan en dat een steeds grotere groep supporters blijft hangen op de brug. Ook de helikopterbeelden laten zien dat er op dat moment nog steeds grote aantallen mensen het stadion dan wel het Voorplein verlaten.

Uit de helikopterbeelden blijkt dat de ME om 14.45 uur niet met een charge, maar door rustig op te rukken het publiek terug weet te dringen tot voorbij de trappen die vanaf het Voorplein toegang geven tot de Marathonweg. Ondertussen worden deze trappen ook vanaf het Voorplein afgesloten voor het publiek, zodat eventuele kwaadwillenden de ME'ers niet in de rug kunnen lopen. Het publiek dat het viaduct wordt opgedreven tot aan de eerste boog kan er vanaf dat moment nog maar aan één kant af: in de richting van het Breeplein.

De videobeelden van het Videoteam Rotterdam bevestigen dit beeld. Te zien is dat de ME rustig optrekt tot voorbij de trappen en tot aan de eerste boog. Er worden vanaf dat moment geen stenen meer gegooid. Te zien is dat veel mensen aan de zijkanten van het viaduct rustig over de balustrade hangen. Op de beelden vanuit de helikopter is te zien dat deze status quo voortduurt tot 15.15 uur. Nadat er om 15.18 uur een vuurpijl wordt afgestoken is te zien dat de ME-linie aan de zijde van het stadion rustig oploopt tot aan de tweede boog van het viaduct en is tegelijkertijd te zien dat de mensen op het viaduct ook vanaf de andere kant (het Breeplein) door de ME worden ingesloten.

Er leven verschillende gedachten over de redenen waarom het publiek na afloop van de wedstrijd zo halsstarrig op het viaduct blijft staan. Het feit dat de twee supporterstreinen van Ajax onder het viaduct door moeten, en er vanaf het viaduct zicht is op het perron waar de Ajax-supporters in de trein stappen, trekt al sinds jaar en dag Feyenoord-supporters die zich geroepen voelen de vertrekkende Ajax-supporters nog het een en ander toe te roepen dan wel toe te gooien. Ook heeft het publiek op het viaduct een goed zicht op een aantal locaties rondom het stadion waar de politie in het verleden vaak in actie heeft moeten komen. De 'reltoeristen' staan op het viaduct dus relatief in de luwte maar wel op de eerste rang. Maar waar de politie spreekt van reltoeristen en het Openbaar Ministerie spreekt van het bieden van gelegenheid voor rellen ('het podium'), spreken de supporters voornamelijk over de door hen ondervonden logistieke problemen door de voor hen onverwachte afzetting van de Marathonweg en later één zijde van het viaduct.

Enkele fragmenten over de inschattingen van de politie:

"...Er stonden veel mensen op de brug, ik denk honderden. Die mensen hadden geen reden om op die brug te blijven staan. Ze hadden daar niets te zoeken. Ze hebben ook ruim de gelegenheid gehad om door te lopen..."

"...Er stonden op dat moment nog veel mensen op het viaduct van divers pluimage. Het grootste gedeelte was naar mijn inschatting wel uit op ellende. Er waren echter ook ouderen bij en mensen met kinderen..."

"...Ik vraag mij af waarom zoveel mensen op het viaduct zijn blijven staan om te kijken naar ongeregheden. Zij hebben ruimschoots de tijd gehad om zich te verwijderen en zijn niet weggegaan. Het was vanwege de grote groep niet goed mogelijk om een schifting te maken tussen relschoppers en 'gewone' supporters. Bij de debriefing hebben we onderling vooral gesproken over het feit dat men zolang is blijven staan op het viaduct..."

"...Als die mensen daar op dat viaduct blijven staan, weet je dat ze op rottigheid uit zijn..."

"...De mensen op het viaduct stonden daar willens en weten en hebben er ook alles aan gedaan om daar te blijven. Mocht het zo zijn dat sommige mensen geen vordering hebben gehoord, dan nog konden zij uit de sfeer die er hing opmaken dat zij daar niet hadden moeten blijven staan. Ik heb daar geen enkele twijfel over. De politie heeft anderhalf uur lang pogingen gedaan om de mensen van het viaduct te krijgen, maar ze wilden niet weg. Er werd met stenen en vuurwerk gegooid..."

Ook de hoofdofficier haalt in zijn ambtsbericht²³ de tendens van de afgelopen jaren aan die zijns inziens laat zien dat jongeren uit de wijken en op sensatie beluste supporters tegen het einde en na de wedstrijd verzamelen op de Marathonweg en het Stadionviaduct. Dit om getuige te kunnen zijn van eventuele rellen en het hierop volgende politieoptreden. Deze jongeren en supporters vormen daarbij een belemmering voor een effectief politieoptreden. Zij blijven hangen in en rond het stadion en geven daarmee ruimte aan de probleemsupporters die zich onder hen begeven om zo min of meer vanuit de anonimiteit van de groep te opereren.

²³ Ambtsbericht PBD 06/401
van 12 mei 2006

Het aanwezige publiek op het viaduct geeft andere redenen op voor het wachten daar:

“...Na de wedstrijd wilden wij naar McDonald's, de mensen die ik ken zitten allemaal op verschillende plekken in het stadion dus spreken wij op een centrale plek af. Normaal gesproken kan je altijd via het Voorplein naar links naar McDonalds lopen. Nu stond daar een linie ME.

Tussen DHZ en Varkenoord loopt een pad, dat is normaal gesproken aan weerszijden met een hek afgesloten. Zeker de mensen met een stadionverbod komen vaak samen bij DHZ. De kantine ligt precies één kilometer buiten het stadion.

Ons werd door de ME aangeraden om via Varkenoord te lopen, het talud af over het pad. Bij Varkenoord stond echter ook een linie ME die ons tegenhielden. Zij waren erg agressief. Men kon er wel langs om over het pad te gaan, maar wij besloten gezien het gedrag van deze ME'ers om dit maar niet te doen. Ik dacht dat al deze afsluitingen wel over zouden zijn als de Ajax-supporters weg zouden zijn. Wij zijn toen teruggelopen en hebben boven op het viaduct staan wachten. Juist bij de mensen die terug waren gelopen waren veel onschuldige mensen zoals moeders met kinderen en zo.

Ik zag dat er toen een aantal mensen met stenen gooide naar de ME. Het werd ook steeds drukker. Ongeveer acht jongens hebben gegooid met stenen. Volgens mij waren dit niet de 'gebruikelijke' hooligans. Het was geen massale aanval, er werd af en toe iets gegooid. Later tijdens de aanhouding op het viaduct had ik het idee dat deze jongens er als eerste werden uitgeplukt.

Wij besloten afstand te nemen en te wachten. Ik heb toen de rest gebeld om te vragen wat plan B ging worden. Wij hebben toen geprobeerd te verzamelen op het viaduct om vervolgens met de auto, die daar in de woonwijk geparkeerd stond, naar McDonalds in Schiedam te gaan...”

“...Na afloop van de wedstrijd liepen wij naar het Voorplein en wilden om de Kuip heen richting onze auto die achter de MacDonalds geparkeerd stond. Wij konden via onze reguliere weg naar de auto en werden daarna van het voorplein afgestuurd door de ME. We moesten de trap omhoog (richting de brug) op, want we konden niet onderlangs richting DHZ omdat daar de ME de weg versperde. We besloten bovenaan de trap links te gaan richting MacDonalds, naar onze auto. Omdat daar het uitvak was, mochten we daar niet door van de ME en besloten naar de brug te lopen om daar te wachten tot de uitsupporters zouden zijn vertrokken en daarna onze weg richting de auto te vervolgen...”

“...De wedstrijd verliep niet naar wens en een paar minuten voor het einde van de wedstrijd ben ik naar buiten gelopen en ben ik op mijn vrienden gaan wachten. Dit was op het Voorplein. Op een gegeven moment zijn we met een klein groepje gaan lopen richting de auto die geparkeerd stond bij het ziekenhuis. We liepen over de weg onder de brug door langs de DHZ-velden. We zagen dat er verderop, bij een weg naar het DHZ-terrein, een aantal politiebussen stond en dat er mensen werden aangehouden. We besloten toen om terug te lopen en via de Marathonbrug naar de auto te lopen. We hebben even op de brug staan wachten op een aantal vrienden...”

Wat ook de precieze reden was waarom een grote groep Feyenoord-supporters lange tijd blijft staan op het viaduct, feit is dat hun aanwezigheid de politie ernstig hindert bij haar verdere optreden. De Ajax-supporters worden nog steeds opgehouden in het stadion. De politie acht het onverantwoord hen het stadion te laten verlaten zo lang er nog zoveel mensen op het viaduct staan. Vanaf het viaduct is er immers zicht op het vertrekperron en ook moeten de treinen, die uit de richting van Lombardije komen, eerst onder het viaduct door voordat zij bij het perron kunnen stoppen. De Ajax-supporters in het stadion beginnen zich te roeren. De druk neemt daarom toe om snel een oplossing te vinden, zodat de Ajax-achterban op een veilige en verantwoorde wijze richting treinen kan worden geloodst.

4.4.2 De beslissing tot aanhouden

Binnen het GBO komt de informatie binnen dat er zich nog steeds een grote groep mensen op het viaduct bevindt en dat de supporters in het Ajax-vak erg onrustig worden. Er wordt door de leden van het GBO op basis van de beelden vanuit de helikopter de inschatting gemaakt dat er zich op dat moment nog ongeveer 150 à 200 personen op het viaduct bevonden. Ook vanaf de trappen van het stadion wordt een inschatting gemaakt van het aantal.

“...Vanaf de stadiontrap nabij de commandoruimte konden wij de groep zien staan, en in onze beleving ging het om ongeveer 200-250 personen...”

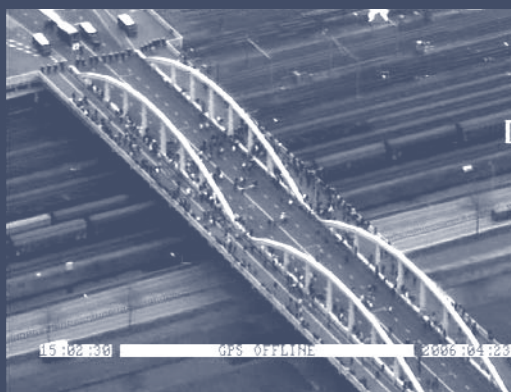
De Algemeen Commandant van het GBO over de beslissing tot aanhouden:

“...Van S., die in het Ajax vak zat, hoorde ik dat de messen bij de Ajax-supporters werden geslepen en dat ze op het punt van uitbreken stonden. Ik heb toen gezegd dat we de groep die zich op de Marathonbrug bevond vast gingen zetten. Dit om de Ajax-supporters ongestoord naar de treinen te geleiden. Ik heb zelf met de compagniecommandant gebeld, wat ik eigenlijk nooit doe. Ik heb tegen hem gezegd dat hij de twee linies potdicht moest houden...”

De Chef Informatievoorziening binnen het GBO:

“...Op het Marathonviaduct stonden veel mensen. Die stonden er zo'n één uur na de wedstrijd nog. De mensen stonden er om ellende te schoppen of omdat ze onderdeel van de spanning wilden uitmaken. Vanuit de groep werd er druk op de linie uitgeoefend. Er werd met stenen en vuurwerk gegooid. Ik kreeg ook de informatie binnen dat er druk vanuit het Ajax-vak was. Er is toen het besluit genomen om de groep op de brug aan te houden. Ik weet niet wie dit besluit heeft genomen...”

De Algemeen Commandant overlegt met de driehoek wat er moet, dan wel kan gebeuren met de groep mensen die nog steeds op het viaduct staat. Naar aanleiding van dit overleg geeft de hoofdofficier toestemming tot het aanhouden van deze groep op basis van het niet opvolgen van een ambtelijk bevel en/of overtreding van het verbod tot samenscholing van artikel 2.1.1 van de APV Rotterdam.

15.02 uur: doorgang Marathonweg afgesloten

15.03 uur: sfeerbeeld op Stadionviaduct

15.03 uur: Ajax-supporters in uitvak

Het doel van de burgemeester is primair gelegen in de handhaving van de openbare orde:

“...Er moest op dat moment iets gebeuren. Het ging erom dat de mensen op het viaduct daar weg moesten. De Ajax-supporters werden onrustig omdat zij al geruime tijd werden opgehouden in het stadion. Gezien de gebeurtenissen in 2005 wilden wij in ieder geval géén problemen bij de treinen...”

De hoofdofficier geeft vervolgens toestemming aan de politie om aan te houden wegens het niet voldoen aan een ambtelijk bevel:

“...Bij de driehoek komt de informatie binnen van de groep supporters die op het viaduct blijven staan. “Treinen worden bedreigd vanaf de brug”. Daarbij kwam de vraag of de groep die niet voldeed aan het bevel van de politie zich te verwijderen kon worden aangehouden. Het was niet wenselijk de groep de wijk in te laten gaan en ze konden daar tevens niet blijven staan. De driehoek heeft vervolgens de aanhouding van deze groep geaccordeerd. Ik heb toestemming tot aanhouding gegeven...”

Het primaire doel van de aanhoudingen was het oplossen van de situatie zoals die was ontstaan en de beëindiging van het plegen van strafbare feiten. Daartoe is de groep bij DHZ aangehouden op basis van het verbod tot samenscholing en de groep op het viaduct op basis van het niet voldoen aan bevel/vordering...”

Later schrijft de hoofdofficier ²⁴ dat zijn toestemming voor de aanhouding van de groep mensen was gebaseerd op het feit dat door de ter plaatse aanwezige ME-commandanten het publiek werd gesommeerd om het viaduct te verlaten. Over het doel van de aanhouding is de hoofdofficier in ditzelfde ambtsbericht ook helder:

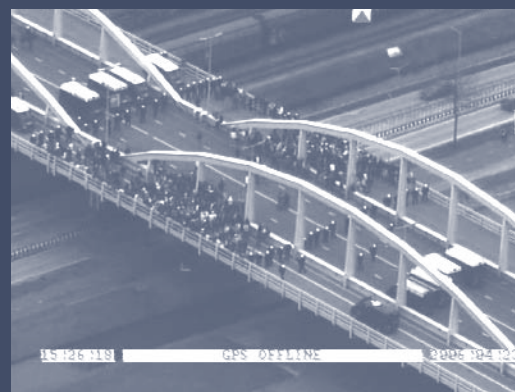
“...De driehoek heeft zich gerealiseerd dat de keuze voor deze handelwijze consequenties had voor het zeker stellen van voldoende waarnemingen om tot een adequate informatieverzameling ten behoeve van het individueel aanwijsbaar strafrechtelijk gedrag van de daar aanwezige personen te kunnen komen. De handhaving van de openbare orde heeft op dat moment echter geprevaleerd boven de zekerheid van een succesvol strafrechtelijk vervolg. Door de gekozen handelwijze werd voorkomen dat grote groepen supporters de woonwijken in werden gedreven met de kans op rellen en grootschalige vernielingen en konden de Ajax-supporters uiteindelijk veilig en zonder problemen vertrekken. Hierbij dient te worden opgemerkt dat er bij de besluitvorming binnen de driehoek is uitgegaan van groepen van ca. 200 personen op de verschillende locaties, waarbij nadrukkelijk het belang is meegewogen zicht te krijgen op de persoonsgegevens van deze steeds voor onrust zorgende probleemsupporters...”

15.20 uur: insluiting vanaf Breeplein

15.22 uur: supporters ingesloten

15.26 uur: supporters vastgezet bij tweede boog Stadionviaduct

²⁴ Ambtsbericht PBD 06/401 van 12 mei 2006

De gehele groep mensen op het viaduct wordt ingesloten door de politie. Het blijkt later te gaan om ongeveer 600 mensen. De politie loopt voor deze insluiting vanaf de andere zijde van het viaduct op en drijft daarmee ook mensen weer het viaduct op die op dat moment in de richting van het Breeplein aan het lopen waren. De aanhouding van deze groep wordt verder beschreven in hoofdstuk 5. Het is hier van belang om vast te stellen dat geen van de circa 600 mensen die op het viaduct worden aangehouden later zal worden vervolgd wegens het overtreden van het samenscholingsverbod dan wel het niet voldoen aan een ambtelijk bevel of vordering.

Wat betreft de vraag of er in deze situatie ook had kunnen worden gekozen voor bestuurlijk ophouden zegt de korpschef onder meer het volgende:

“...Gelet op de randvoorwaarden die aan bestuurlijk ophouden kleven is het een moeilijk instrument om in te zetten. Het ziet op het stabiliseren van groepen mensen en het tijdelijk verplaatsen van een groep mensen. Bij het voetbal richt het instrument zich sterk op de periode voorafgaand aan een wedstrijd. Het instrument is moeilijk ad hoc in te zetten...”

Een officier van justitie zegt hierover:

“...Bestuurlijk ophouden was een optie. Daar is niet voor gekozen. Ik denk dat het gebrek aan ervaring met bestuurlijk ophouden daarbij een belangrijke rol heeft gespeeld. Welke (dwang)middelen heb je dan en hoe loopt het precies? Het strafrecht is core business, dat is een bekend proces. En ook het gevoel dat we de mensen zouden kennen als we ze zouden gaan aanhouden, zal een rol hebben gespeeld. Bij de beoordeling in dit onderzoek vind ik dat je je ook moet afvragen of het voor de burger qua tijd en beleving echt zou hebben uitgemaakt als niet strafrechtelijk zou zijn aangehouden maar bestuurlijk zou zijn opgehouden. Was dat korter geweest? Waren ze dan niet op dezelfde wijze overgebracht naar dezelfde lokatie? Een relevant verschil is wel dat betrokkenen bij bestuurlijk ophouden recht hebben op registratie. Dat moet je dan ook organiseren. Een voordeel van toepassing van het strafrecht is dat je dan de regie in eigen hand hebt, bij bestuurlijk ophouden ligt die voor een deel ook bij de burger. De keuze die je maakt, hangt erg af van de omstandigheden. In dit geval was geen sprake van een ernstige verstoring van de openbare orde. Mij lijkt dat dat hier ook een andere keuze gemaakt had kunnen worden gemaakt...”

De huidige hoofdofficier van justitie verwoordt het als volgt:

“... Op dit moment wordt bestuurlijk ophouden altijd voorbereid als scenario bij een GBO-regeling. Het klopt dat het in de praktijk nog nooit is gebruikt. Dat komt enerzijds omdat de procedure bij bestuurlijk ophouden bewerkelijk is. Anderzijds grijpt de politie gemakkelijker naar het vertrouwde middel, namelijk strafrechtelijk optreden. Alle betrokkenen moeten op dit punt nog iets overwinnen. Ik heb naar aanleiding van dit onderzoek met verschillende mensen gesproken. Achteraf vindt men dat het wel verstandig is geweest om zo op te treden want hiermee is het uitbreken van rellen voorkomen. Dat was leading, ook door hetgeen er in 2005 is gebeurd. Dat mocht niet nog een keer gebeuren. De vraag is echter of dit wel het beste middel was. Het heeft mij verbaasd dat in 2006 niet voor bestuurlijk ophouden is gekozen. De situatie leek me er geschikt voor. Dat er uiteindelijk circa 800 mensen zijn aangehouden was lange tijd onduidelijk. Het beeld heerste dat het er veel minder waren...”

Een andere officier van justitie ten slotte:

“...Het accent van die middag lag op de handhaving van de veiligheid en de openbare orde. Het strafrechtelijk accent was van ondergeschikt belang. Ik heb uit oogpunt van de handhaving van de openbare orde begrip voor de aanhoudingen. Strafrechtelijk gezien is een groepsaanhouding een lastig verhaal omdat het strafrecht uitgaat van het individu. Dat er uiteindelijk niet vervolgd kon worden, is voor lief genomen. Dat is de beperking van het gebruik van het strafrecht. De groep is wel rechtmatig aangehouden. Achteraf zou het de voorkeur hebben om de groep in te sluiten op grond van de openbare orde of op grond van bestuurlijk ophouden. Dat was mijns inziens juister geweest, gelet op het feit dat er bijna niemand is vervolgd. In theorie zou het kunnen om op de brug de namen van de mensen te noteren en zodra de treinen weg waren de mensen te laten gaan...”

B Analyse

Het dilemma waar de driehoek zich voor geplaatst ziet is helder. Zolang er zoveel mensen op het viaduct staan kunnen de Ajax-supporters niet vertrekken. De mensen daar zonder meer laten staan is dus geen optie. Als de ME door middel van een charge de menigte terugdringt richting het Breeplein is men bang voor grootschalige openbare ordeverstoringen in de achterliggende woonwijk. Op de beelden vanuit de politiehelikopter is ook duidelijk te zien dat een groep van vele tientallen relschoppers na een charge van de bereden brigade van de ME direct weer de aanval inzet. Dit is voor de Nationale ombudsman reden aan te nemen dat er zich op dat moment onder het publiek vele tientallen relschoppers bevonden op het viaduct.

De driehoek maakt uiteindelijk een verkeerde inschatting van het aantal mensen op het viaduct. Men gaat af op de videobeelden vanuit de helikopter en op het beeld dat op relatief grote afstand te zien is vanaf de trappen bij het commandocentrum in het stadion. Binnen het GBO maakt men dan zelfstandig de inschatting dat er op het viaduct tussen de 150 en 200 mensen staan. In werkelijkheid blijken het er ongeveer 600 te zijn. De grote discrepantie tussen beide aantallen roept ernstige twijfels op over de deskundigheid van de schattingen. Bovendien is de Nationale ombudsman van oordeel dat deze grove mischatting voorkomen had moeten worden door meer informatie bij de schatting te betrekken. Er is bijvoorbeeld op geen enkele wijze aan de op het viaduct aan beide zijden aanwezige politieambtenaren gevraagd wat hun inschatting was van het aantal personen. Er is daarom niet zorgvuldig geschat en bovendien is niet van alle beschikbare informatie gebruik gemaakt.

Maar afgezien van deze inschattingsfout heeft de Nationale ombudsman een aantal bedenkingen bij de keuze om de groep mensen op het viaduct aan te houden. Deze bedenkingen zijn ook relevant in de situatie dat het om veel minder dan 600 mensen zou zijn gegaan.

Binnen de driehoek was de hoofdofficier verantwoordelijk voor de gegeven toestemming tot de feitelijke aanhouding wegens het niet voldoen aan een bevoegd gegeven ambtelijk bevel dan wel overtreding van het verbod tot samenscholing in de APV Rotterdam.

De Nationale ombudsman heeft twijfels bij de juistheid van deze beslissing waarbij nadrukkelijk wordt aangegeven dat de Nationale ombudsman niet wil treden in de beleidsvrijheid van een lokale gezagsdriehoek. De juridische complicaties met betrekking tot de daadwerkelijke vervolging van een grote groep mensen hadden reeds op het tijdstip van de beslissing onderkend moeten worden. Strafrechtelijk gezien is een groepsaanhouding een lastig verhaal omdat het strafrecht uitgaat van het individu. Als het Openbaar Ministerie toestemming geeft aan de politie tot het uitvoeren van een juridisch uitermate complexe aanhouding mag van dit Openbaar Ministerie een actieve houding worden gevergd. De Nationale ombudsman houdt rekening met het feit dat bijzondere omstandigheden een rol hebben gespeeld bij de besluitvorming. Beslissingen tijdens dit soort grootschalige optredens dienen immers vaak snel genomen te worden en de hoofdofficier van justitie moet kunnen vertrouwen op de door de politie in dit kader aangeleverde informatie. Het feit dat een grote groep mensen zich verzamelde op het viaduct is echter geen omstandigheid die de autoriteiten had moeten verrassen. Zoals vermeld in de bevindingen geeft de hoofdofficier in zijn ambtsbericht ook aan dat dit de tendens is van de laatste jaren. Effectieve terugkoppeling op de belangrijke momenten tussen politie en Openbaar Ministerie is essentieel voor een goede taakvervulling. Het strafvorderlijk optreden van de politie blijft immers steeds onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie vallen. Van de hoofdofficier had – mede gelet op de omstandigheden – een actievere opstelling mogen worden verwacht naar de politie toe met betrekking tot de strafrechtelijke complicaties, zoals die van het vorderen en de vermenging van kwaadwillende en goedwillende burgers, die inherent zijn aan de aanhouding van een dermate grote groep. Aan de ene kant mag het Openbaar Ministerie vertrouwen op de professionaliteit van de politie, maar blijft anderzijds het Openbaar Ministerie te allen tijde verantwoordelijk voor de controle op de uitvoering door de politie. Het is bij uitstek de verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie om bij het geven van toestemming tot aanhouding van een grote groep mensen zorg te dragen voor een deugdelijke strafrechtelijke onderbouwing voor de aanhouding. De Nationale ombudsman constateert dat het zeer onbevredigend is dat zoveel mensen zijn aangehouden zonder dat zij daadwerkelijk zijn vervolgd. Ten aanzien van de aanhouding bij DHZ heeft de driehoek erkend dat terugkoppeling tussen politie en Openbaar Ministerie had moeten plaatsvinden voordat de 200 mensen aldaar uiteindelijke aangehouden werden. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman schortte het echter ook aan adequate afstemming tussen politie en Openbaar Ministerie rond de aanhouding op het viaduct van 600 mensen.

Verder merkt de Nationale ombudsman op dat het gebruik van het strafrecht een laatste (red)middel moet zijn. De verhouding tussen de zwaarte van de maatregelen en het te behalen doel moet worden meegewogen en er moet worden gekozen voor het middel dat voor de burger het minst belastend is. De Nationale ombudsman is van mening dat vanuit het oogpunt van de burger een strafrechtelijke aanhouding meer belastend is dan een bestuursrechtelijke ophouding. Een vermelding in een strafrechtelijk systeem, dan wel een

aantekening op een strafblad, kan voor een burger immers nog lange tijd gevolgen hebben.

Voorts merkt de Nationale ombudsman nadrukkelijk op dat het toepassen van bestuurlijk ophouden het inzetten van strafvorderlijke middelen niet uitsluit. Het is goed mogelijk een groep bestuurlijk op te houden en hier vervolgens op een strafvorderlijke grond tientallen relschoppers uit te halen om deze aan te houden en verder strafrechtelijk af te handelen. De Nationale ombudsman is van oordeel dat dit alles onvoldoende in de afweging is betrokken.

Afgezien van de strafrechtelijke aanpak hadden de vertegenwoordigers binnen de driehoek andere middelen tot hun beschikking om de situatie op het viaduct op te lossen. Een ervan was het opdrijven van de groep van het viaduct richting het Breeplein zodat de treinen voor de Ajax-supporters zonder hun hinderende aanwezigheid konden arriveren en vertrekken. Deze aanpak zou eventueel het risico van rellen in de woonwijk scheppen. Een risico primair van openbare orde. Bij de afweging van dit risico voor de openbare orde tegenover de inzet van een uiterste middel als het op strafrechtelijke gronden aanhouden van een grote groep, had volgens de Nationale ombudsman preciezer het gewicht van het openbare orde probleem moeten wegen. Sinds jaar en dag blijven er bij dergelijke beladen wedstrijden supporters staan op het bewuste viaduct en de politie treedt vaak op middels het beproefde concept van terugdringen, trein weg, ME weg, supporters weg. Een andere methode die wat betreft de Nationale ombudsman gewogen had moeten worden, was het tijdelijk insluiten van de groep op het viaduct ten tijde van de aankomst en het vertrek van de treinen, en het vervolgens weer laten gaan van deze groep zodra de treinen met supporters van Ajax vertrekken. Bovendien kan bij beide alternatieve methodes ervoor gekozen worden om niet de linies van de ME ineens op te heffen maar voor de ‘druppel-methode’ waarbij men mensen in kleine plukjes laat vertrekken. De Nationale ombudsman heeft overigens oog voor het feit dat de vraag kan worden gesteld of artikel 2 Politiewet de juiste juridische basis kan vormen om in een dergelijke situatie een groep mensen tussen ME-linies in te sluiten.

In dit verband constateert de Nationale ombudsman dat het instrument van het bestuurlijk ophouden niet afdoende is voorbereid. Hij verwijst in dit verband ook naar de Analyse in hoofdstuk 3, paragraaf 3.3.3. Dat is vreemd omdat de bestuurlijke ophouding nu juist de bevoegdheid geeft om zonder strafrechtelijke basis een grote groep mensen op te houden. Deze bevoegdheid lijkt juist geschreven te zijn voor situaties als hier aan de orde. De Nationale ombudsman heeft de indruk dat het ontbreken van praktische ervaring met de toepassing van dit instrument ertoe leidt dat er aarzeling bestaat om dit als serieuze optie bij de voorbereiding van een grootschalig optreden te betrekken. Dit geeft aanleiding tot het doen van een aanbeveling.

De hoofdofficier van justitie heeft in zijn ambtsbericht aangegeven dat bij de beslissing tot aanhouden nadrukkelijk het belang heeft meegewogen zicht te krijgen op de persoonsgegevens van de steeds voor onrust zorgende probleemsupporters. Dit roept bij de Nationale ombudsman kritiek op. Expliciet bedoeld of niet, de politie heeft als resultaat van

deze twee massale aanhoudingen 800 personen (waaronder ongetwijfeld een groot aantal personen die niets kwaads in de zin hadden) met naam en foto in een databestand staan. En dat databestand kan in de toekomst de opsporing en aanhouding vergemakkelijken van mensen die via camerabeelden tijdens voetbalrellen bekend worden. Maar het is onjuist dat op deze wijze ook namen en foto's in het bestand zijn opgenomen van personen die geen kwade bedoelingen hadden.

De Nationale ombudsman komt, zoals nader wordt uitgewerkt in hoofdstuk 7, tot de slotsom dat bij afweging van alle feiten en omstandigheden in redelijkheid te lichtvaardig is gekozen voor deze wijze van insluiting en de daarop volgende strafrechtelijke aanhouding.

4.4.3 Vorderingen door de politie/ME op het Stadionviaduct

A Bevindingen

In de nasleep van de gebeurtenissen van 23 april 2006 speelt de vraag of de politie op het Marathonviaduct de daar aanwezige Feyenoord-supporters door middel van vorderingen voldoende duidelijk heeft gemaakt dat ze daar weg moesten, een belangrijke rol. Daarom besteedt de Nationale ombudsman in deze paragraaf afzonderlijk aandacht aan deze vraag.

Zoals hiervoor is aangegeven, vormt de ME om 14.45 uur aan de stadionszijde van het viaduct een linie waardoor het de personen die zich op dat moment op het viaduct bevinden niet meer mogelijk is het viaduct aan die kant te verlaten. Aan de andere zijde staat geen linie zodat het mogelijk is het viaduct aan die kant in de richting van het Breeplein te verlaten. Geruime tijd later, rond 15.20 uur, sluit de ME het viaduct ook aan de andere zijde af waardoor de groep Feyenoord-supporters op het viaduct ingesloten staat.

Over de gang van zaken rond deze actie stelt een van de twee betrokken compagniecommandanten het volgende:

“...Op basis van deze feiten is door ons na overleg met het GBO besloten om te vorderen en indien niet werd voldaan aan de vordering om mensen aan te houden. Wij als CC hebben niet gevorderd. Wij hebben aan de PC (...) aangegeven dat er moest worden gevorderd dat mensen weg moesten gaan omdat ze anders zouden worden aangehouden. Voor zover ik weet heeft hij dat gedaan. Ik heb het zelf niet gehoord...”

De andere compagniecommandant deelt over het vorderen het volgende mee:

“...Bij de linie op het viaduct wordt vervolgens gevorderd dat een ieder weg moet gaan. Ik weet niet wie er heeft gevorderd. Ik heb later gehoord dat dit niet met de standaardtekst is gebeurd...”

De sectiecommandant van de ME die met zijn mensen de linie aan de stadionszijde van het viaduct vormt, geeft aan dat voorafgaande aan het formeren van die linie aan de stadionszijde minimaal één keer is gevorderd dat men zich moest verwijderen. Over de gang van zaken daarna stelt hij:

“...Tijdens de 30 tot 45 minuten dat mijn sectie aan de stadionzijde van het Marathonviaduct stond – en dus voor de insluiting – is er niet door mijn sectie gevorderd. Ik heb ook geen vordering gehoord. Er hoefde ook niet te worden gevorderd omdat de groep werd aangehouden op grond van het negeren van het verbod tot samenscholing...”

De pelotonscommandant die op 23 april 2006 met zijn peloton verantwoordelijk is voor de Marathonweg en het Stadionviaduct bevestigt dat zijn sectiecommandant éénmaal heeft gevorderd dat de mensen moesten vertrekken en dat de politie anders geweld zou gebruiken. Hij spreekt van een status-quosituatie van zeker 45 minuten nadat de linie was opgelopen naar de brug, voorbij de trappen. Op de vraag of de politie heeft gevorderd vóórdat de groep op het viaduct werd ingesloten, antwoordt hij als volgt:

“...Bij het stadionviaduct is niet door mij of mijn sectiecommandanten gevorderd. Er was in mijn ogen sprake van een samenscholing (een groep met de bedoeling om een rel situatie uit te lokken) als bedoeld in artikel 2.1.1 van de APV. Ik ben er steeds van uitgegaan dat we op basis van het samenscholingsverbod van de APV hebben optreden. Dat heb ik ook gecommuniceerd richting onze CC. Om die reden was vorderen ook helemaal niet aan de orde. Ik vind het erg jammer dat er uiteindelijk niet is vervolgd. Het OM heeft, net als de CC, het niet voldoen aan ambtelijk bevel mogelijk als insteek genomen. Als het niet voldoen aan een bevel of vordering de insteek voor het strafrechtelijke optreden was, zou je mogelijk kunnen concluderen dat er sprake is geweest van een communicatiestoornis...”

Deze pelotonscommandant voegt daar aan toe dat hij later van verschillende van zijn mensen heeft vernomen dat zij wel in één-op-éénsituaties aan supporters op het viaduct hebben verzocht het viaduct te verlaten en om eventueel om te lopen om bij hun auto te komen.

Geen van de Feyenoord-supporters die op het viaduct worden aangehouden en die in de dagen na de wedstrijd per e-mail aan de advocaten Van Ardenne en Van der Biezen laten weten wat zij hebben meegemaakt, geeft aan een vordering te hebben gehoord. Daarentegen benadrukken sommigen van hen géén vordering te hebben gehoord. Eén van hen schrijft het volgende:

“...Ik zweer op alles wat ik in mijn leven bezit, dat ik nooit maar dan ook nooit één oproep heb gehoord dat we weg moesten of dat ze van plan waren om supporters op te pakken...”

Van de politieambtenaren die in het kader van het onderzoek zijn geïnterviewd, geven sommigen aan dat zij wel degelijk vorderingen hebben gehoord. Zo vertelt een lid van de voetbaleenheid het volgende:

“...Na overleg met de ME-commandant werd door hem om ongeveer 13.45 uur gevorderd dat iedereen zich van het viaduct moest verwijderen, anders zou men worden aangehouden. De commandant vorderde via de megafoon. Ik bevond mij vooraan de groep en kon hem luid en duidelijk verstaan. Vervolgens hebben mensen op het viaduct anderhalf uur de tijd gekregen om zich te verwijderen. In die anderhalf uur zijn de vorderingen diverse keren in verschillende bewoordingen herhaald...”

Een groepscommandant stelt het volgende:

“...Er is in totaal drie keer bij het viaduct gevorderd door onze pelotonscommandant (...). Ik heb dat ook zelf gehoord. Ik weet in ieder geval zeker dat er één keer door (de pelotonscommandant; N.o.) zelf is gevorderd en één keer door een van de chauffeurs vanuit een groepsvoertuig. In totaal heb ik drie vorderingen om zich te verwijderen gehoord. Het vorderen is in fasen gegaan. Terwijl wij reeds bij de eerste boog op het viaduct stonden werd er nog steeds met stenen gegooid. Er is ook gevorderd terwijl wij al bij de eerste boog stonden. Wij stonden daar met drie groepen ME. Toen is er drie keer gevorderd...”

Een andere politieambtenaar, op de bewuste dag commandant van een ondersteuningsgroep, geeft in een interview met medewerkers van het Bureau Nationale ombudsman aan dat hij zelf géén vordering heeft gehoord.

Weer een andere politieambtenaar verklaart dat er een aantal keren is gesommeerd, maar dat er tussen de vorderingen en het moment van insluiting nog wel mensen vanaf het voorplein van de Kuip op het viaduct konden komen.

De video-opnamen van de politie geven geen uitsluitsel; op geen van de banden zijn vorderingen door de politie hoorbaar. Wel is te horen dat er meermalen door de politie wordt omgeroepen dat men er niet langs kan en om dient te lopen via het paadje naar beneden en dan langs DHZ. Wellicht dat dit een verklaring is voor het feit dat de lezingen dermate uiteen lopen.

De betrokken officier van justitie erkent dat achteraf niet valt te bewijzen dat afdoende is gevorderd.

B Analyse

Op het punt van de vorderingen lopen de lezingen sterk uiteen. Supporters die op het viaduct worden aangehouden, geven aan dat zij geen vordering hebben gehoord. Sommige politieambtenaren stellen daarentegen dat zij wel vorderingen hebben gehoord.

Uit de verklaringen van de betrokken compagniecommandanten blijkt dat zij er van uit gingen dat er zou worden gevorderd, sterker nog, een van hen verklaart dat de betrokken pelotonscommandant van hen opdracht heeft gekregen te vorderen dat de mensen van het viaduct weg moesten en dat zij zouden worden aangehouden als zij het viaduct niet zouden verlaten.

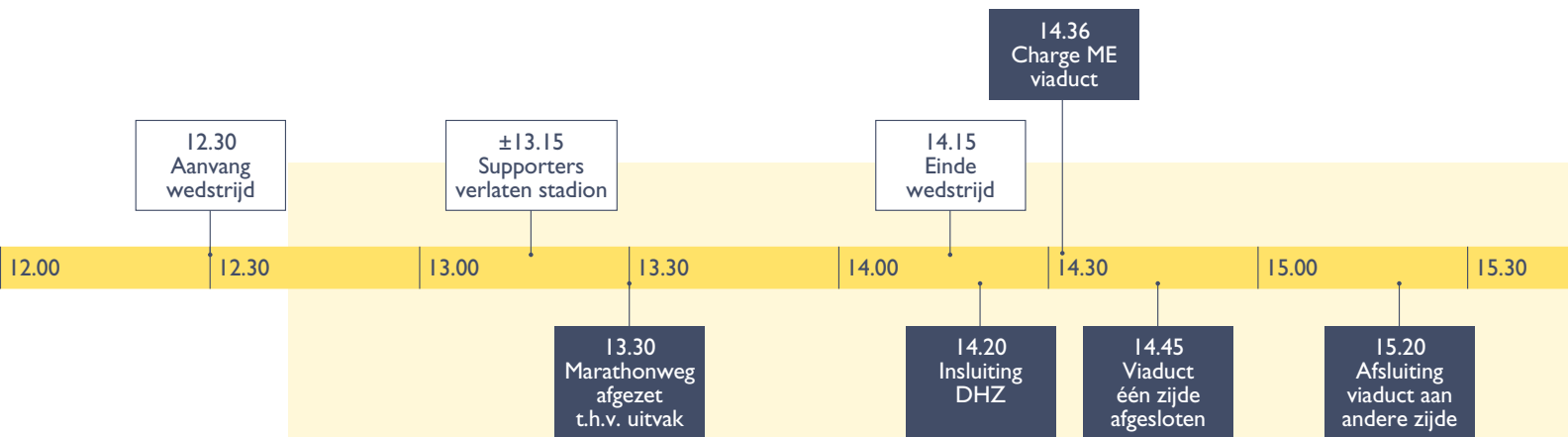
De betrokken pelotons- en sectiecommandant verklaren daarentegen beiden dat er uitsluitend bij het formeren van de linie aan de stadionzijde van het viaduct is gevorderd. Toen er daarna gedurende lange tijd niet veel meer gebeurde en er werd besloten tot aanhouding, gingen zij er beiden van uit dat de aanhoudingen zouden plaatsvinden wegens overtreding van het samenscholingsverbod. In hun beleving was aanhouden wegens het negeren van een ambtelijk bevel niet aan de orde en was er dus ook geen reden om te vorderen.

Op grond van de beschikbare informatie, is de Nationale ombudsman van oordeel dat de insluitingsactie op het viaduct heeft plaatsgevonden zonder dat de politie de mensen op het viaduct heeft gevorderd zich te verwijderen. Wellicht is aan de stadionzijde

van de afsluiting, meer dan een uur voor de feitelijke insluiting gevorderd, zonder dat die vordering merkbaar effect had. Het feit dat de driehoek op een veel later gelegen moment besloot tot insluiting aan beide zijden en aanhouding, had reden moeten vormen om op dat moment aan beide zijden van de afsluiting ondubbelzinnig een vordering aan het talrijk aanwezige publiek kenbaar te maken.

Uit de verschillende verklaringen kan worden opgemaakt dat er sprake is van een ernstige communicatiestoornis tussen de verschillende commandanten. Waar de pelotonscommandant ervan uitgaat dat vorderen niet nodig is omdat zal worden aangehouden wegens overtreding van het samenscholingsverbod, verlangen de compagniecommandanten juist dat er wordt gevorderd alvorens eventueel te kunnen overgaan tot aanhoudingen. Opmerkelijk hierbij is dat de pelotonscommandant verklaart dat hij richting compagniecommandant ook heeft aangegeven dat hij ervan uitgaat dat overtreding van het samenscholingsverbod de grond voor aanhouding zal vormen.

Bij grootschalig politieoptreden is een goed functionerende interne communicatie van vitaal belang. Indien deze communicatie hapert, kunnen de gevolgen vérstrekkend zijn. De Nationale ombudsman vindt het dan ook zorgwekkend dat op 23 april 2006 op een essentieel punt sprake is geweest van een ernstige communicatiestoornis tussen verschillende commandanten. De Nationale ombudsman sluit niet uit dat er een andere situatie zou zijn ontstaan indien voorafgaande aan de insluitingsactie adequaat was gevorderd. Goedwillende personen waren dan wellicht weggegaan. En indien de feitelijke situatie op het viaduct niet zou zijn veranderd, zou de follow-up rond de vervolging er hoogstwaarschijnlijk heel anders hebben uitgezien.

5 Na de insluiting

5.1 Inleiding

Het vorige hoofdstuk behandelt de insluiting door de politie (ME) van groepen Feyenoord-supporters op twee verschillende locaties, namelijk op het terrein van DHZ en op het Stadionviaduct. Dit hoofdstuk beschrijft de gang van zaken die volgt op de insluiting van deze supporters: hun aanhouding en hun overbrenging naar een van de locaties voor arrestantenafhandeling (ARAF). Het boeien van de supporters en het gebruik van geweld door de politie krijgen daarbij afzonderlijk aandacht.

5.2 Aanhouding

A Bevindingen

DHZ

Na de insluiting van een groep Feyenoord-supporters in en rond de kantine van DHZ gaat de ME over tot fysieke afzetting van de kantine. Vervolgens vindt aanhouding van betrokkenen plaats. De verantwoordelijke sectiecommandant van de ME roept per megafoon om dat iedereen is aangehouden wegens openlijke geweldpleging (artikel 141 Sr) en samenscholing (artikel 2.1.1. APV). De supporters die zich op dat moment nog buiten de kantine bevinden, gaan naar binnen.

Vervolgens gaat deze sectiecommandant in gesprek met de kantinejuffrouw van DHZ:

“...Met de kantinejuffrouw van DHZ ben ik in overleg getreden over de verdere afhandeling. Zij was bang voor schade aan haar kantine. We hebben haar ook gebruikt om mensen te scheiden: vrouwen, kinderen, eigen spelers en personeel van DHZ heeft zij apart gezet. Zelf zijn wij niet in de kantine geweest, de Feyenoord-supporters kwamen één voor één naar buiten. De kantinejuffrouw kon goed inschatten wie er niet mee hoefden: personeel, lui die er al zaten en niet hadden gegooid. Ik wist namelijk dat er vermenging moest hebben plaatsgevonden. Uiteindelijk zijn ongeveer 30 personen die in de kantine zaten niet door ons meegenomen...”

De bedoelde kantinejuffrouw van DHZ bevestigt de lezing van de ME-commandant:

“...Toen de ME bij de kantine kwam, ben ik met hen in gesprek gegaan. Een ME’er vertelde mij dat iedereen de kantine in moest, en dat de ME hen dan in de kantine zou gaan aanhouden. Ik zei dat ik dat liever niet had, want dan zou ik geen kantine overhouden. Ik heb toen ook direct verteld dat de echte hooligans waren gevlucht, maar daar kreeg ik verder geen reactie op. Die ME’er stelde toen voor de supporters per tweetal mee te nemen. Ik vroeg hem wat er dan met de onschuldigen, supporters van wie ik zeker wist dat het geen relschoppers waren, zou gebeuren. De ME’er zei dat iedereen zou worden aangehouden, waarop ik zei dat ik dat niet wilde. Toen stelde de ME’er voor dat ik de onschuldigen dan maar apart moest houden. Daar heb ik mee ingestemd. Uiteindelijk heb ik zo’n 25 personen apart gehouden, zij zijn niet aangehouden. De ME heeft zich niet bemoeid met de selectie die ik maakte...”

Uit de verklaringen van supporters en ME’ers blijkt dat de sfeer in de DHZ-kantine over het algemeen rustig blijft. De ME betreedt de kantine niet, en degenen die voor aanhouding in aanmerking komen, verlaten de kantine zonder problemen te maken. In de loop van de avond wordt duidelijk dat de ME op de DHZ-locatie ongeveer tweehonderd personen heeft aangehouden.

Stadionviaduct

Na de insluiting van de groep mensen op het Stadionviaduct tussen twee ME-linies (zie hoofdstuk 4) gaat de ME ook op deze locatie over tot aanhouding van betrokkenen en tot overbrenging van hen naar een Arrestanten Afhandelingslocatie (hierna: ARAF). Volgens een sectiecommandant van de ME die betrokken is bij de aanhoudingen worden er geen mensen uit de groep gehaald die niet mee hoeven naar een ARAF. De verantwoordelijke compagniescommandant geeft aan dat hij niet weet of er nog een selectie heeft plaatsgevonden.

Een andere politieambtenaar, lid van de voetbaleenheid, stelt echter het volgende:

“...Het was niet mogelijk om de stenengooiers uit de menigte te halen omdat zij zich aan één kant van het viaduct tussen de menigte bevonden. Ik heb vooral ouders met kinderen aangeraden om via de zijkant van de weg richting ME linie te lopen en te vragen om weg te kunnen. Zeker 20 à 30 mensen hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Ook bij de bus trof ik ouders met kinderen aan. Ik heb de commandant van de ME verzocht om deze gezinnen heen te zenden omdat zij niets met de rellen te maken hadden. De commandant was het aanvankelijk niet eens met mijn voorstel maar heeft uiteindelijk ingestemd...”

Veel supporters, maar ook politieambtenaren, maken gewag van een groot aantal, vaak jonge, kinderen in de groep personen op het Stadionviaduct. Later wordt duidelijk dat bij DHZ en op het viaduct in totaal 799 personen zijn aangehouden, en dat er van hen 61 jonger dan 16 jaar zijn. Van deze 61 kinderen is er één jonger dan twaalf jaar.²⁵

²⁵ Informatie van de gemeente Rotterdam ten behoeve van de gemeenteraad.

B Analyse

Op de locatie DHZ houdt de ME ongeveer tweehonderd personen aan, en op het Stadionviaduct ongeveer zeshonderd personen. Bij DHZ laat een ME-commandant de kantinejuffrouw een selectie maken van personen die niet voor overbrenging naar een ARAF in aanmerking komen. Het gaat om personen van wie zij zeker weet dat zij niet tot de relschoppers behoren, zoals DHZ-medewerkers, eigen spelers en personen die al in de kantine zaten voordat er wat gebeurde. Het is bepaald opmerkelijk te noemen dat de ME de kantinejuffrouw deze selectie laat uitvoeren, omdat dit afbreuk doet aan de eigen professionele verantwoordelijkheid van de politie. In wezen krijgt de kantinejuffrouw de vrije hand bij het bepalen van wie niet met de ME meehoeven. Tegelijkertijd is het gezien de bijzondere omstandigheden te prijzen dat de ME niet zonder meer iedereen meeneemt. Op deze wijze laat de verantwoordelijke ME-commandant zien dat hij zich realiseert dat niet alle aanwezigen in de kantine aan de rellen (kunnen) hebben deelgenomen. De Nationale ombudsman waardeert het dat deze commandant in ieder geval heeft getracht personen die niets met de rellen van doen hadden niet verder te belasten.

Echter, het aantal arrestanten bij DHZ is veel groter dan het aantal relschoppers en omstanders waarvoor eerder op de middag toestemming voor insluiting en aanhouding is gegeven. Zoals hiervoor in de analyse van paragraaf 4.3 al is aangegeven, is de Nationale ombudsman van oordeel dat de bij DHZ aanwezige ME dit had behoren vast te stellen en dat de ME in verband daarmee in overleg had moeten treden met de Driehoek en het GBO over het vervolg van de actie. In plaats van daartoe over te gaan, zet de ME de ingezette actie echter onverdroten voort. Gezien het gewijzigde beeld acht de Nationale ombudsman dat niet juist. Overigens had in dit verband ook van het Openbaar Ministerie verwacht mogen worden dat het zich tussentijds op de hoogte had gesteld van de ontwikkelingen.

Over de selectie van personen op het viaduct verschillen de lezingen. Volgens de een wordt iedereen die tussen de twee ME-linies is ingesloten, aangehouden en overgebracht naar een van de ARAF's. Volgens de ander laat de ME een aantal personen, met name ouderen en kinderen, gaan. De betrokken compagniescommandant geeft aan niet te weten of er nog een selectie is uitgevoerd. Achteraf wordt duidelijk dat er 61 kinderen van onder de 16 jaar naar een ARAF zijn overgebracht, en dat van hen er één nog geen 12 jaar oud is. Gezien het feit dat uiteindelijk slechts één jong kind naar een ARAF is overgebracht, gaat de Nationale ombudsman ervan uit dat na de insluitingsactie op het viaduct wel degelijk een aantal personen nog de mogelijkheid heeft gekregen zich te verwijderen. Kennelijk is dit echter uitsluitend op initiatief van individuele ME'ers gebeurd en draagt daarmee een willekeurig karakter. Deze gang van zaken is een duidelijke indicatie van de improviserende aard van het politieoptreden.

5.3 Gebruik boeien

A Bevindingen

DHZ

De aangehouden supporters verlaten alleen of in tweetallen de DHZ-kantine. Voordat zij voor vervoer naar een ARAF in een bus van de RET worden geplaatst, fouilleert de ME hen. De ME gebruikt plastic strips, zogenoemde tierips, om de arrestanten te boeien. Over de feitelijke gang van zaken merkt de verantwoordelijke ME-commandant het volgende op:

“...Iedereen was rustig en wij hebben daaraan bijgedragen door met ze in contact te treden. Je moet dan als ME’er snel kunnen schakelen. We hebben geprobeerd met twee kleuren tierips te werken, witte voor de mensen die we herkenden en zwarte voor de anderen. Op een of andere manier raakten de tierips los. Via de camerabeelden hebben we naderhand nog wel een aantal mensen herkend. Het boeien van mensen gebeurt in dit soort situaties standaard, uit oogpunt van veiligheid en in verband met vluchtgevaar. Het ging om grote aantallen stenengooiers, je wilt dan rust hebben...”

Een hulpofficier van justitie deelt over de verschillende kleuren tierips het volgende mee:

“...Pas na het optreden heb ik gehoord dat de kleuren van de gebruikte tierips iets hadden moeten aanduiden, maar dat is ons ten tijde van de aanvoer van de arrestanten nooit meegedeeld. In de kooi (in de kelder van de ARAF aan het Wilhelminaplein; N.o.) hadden de mensen volgens mij geen tierips meer om...”

Verskillende supporters maken kritische opmerkingen over het fouilleren en boeien door de ME. Een van hen schrijft het volgende:

“...Ik ging als een van de eersten vrijwillig mee en werd om de hoek (van de DHZ-kantine; N.o.) stevig gefouilleerd; handen tegen het hek maar dat ging niet snel genoeg, dus werd ik maar tegen het hek aangeduwd! Benen werden gespreid met hun geliefde knuppel en er werden tierips behoorlijk hard aangetrokken; striemen zitten nog op mijn polsen, en ik werd de bus ingeduwd. “Zitten en je bek houden” werd er gezegd...”

Een andere supporter schrijft het volgende:

“...Toen ik naar de bus mocht, werd ik hardhandig tegen de muur geduwd, om te worden gefouilleerd. Ik merkte dat mijn vragen over de redenen van deze actie alleen maar meer agressie van de politiemensen opriepen. Provocerende opmerkingen en uitlachen waren de reacties die ik op mijn vragen kreeg. Om mijn polsen kreeg ik tierips, die veel te strak zaten. In de bus heb ik meerdere malen aangegeven dat mijn handen behoorlijk blauw werden, maar ook hierop werd ik door de drie agenten in de bus uitgelachen. Het was mijn probleem en “daar kan ik niets aan doen”, waren hun reacties...”

Stadionviaduct

Ook de arrestanten van het Stadionviaduct worden gefouilleerd en een aantal van hen krijgt tierips om voordat zij in een RET-bus worden geplaatst voor overbrenging naar een ARAF. Een ME'er stelt dat iedereen tierips verkrijgt, maar dat deze gemakkelijk losraken en dat de ME'ers die in de bus meerijden er geen punt van maakten als arrestanten hun tierips met een aansteker losbranden.

Een sectiecommandant van de ME merkt in dat verband het volgende op:

“...Er zijn mensen geboeid. Ik weet niet meer of iedereen is geboeid. De reden om te boeien is dat je niet weet wat een persoon bij zich heeft en kan ondernemen. Gelet op de enorme groep vormde dit op dat moment een direct gevaar voor ons en derden. De tierips waarmee wordt geboeid liggen bij grote regelingen standaard in een kist in een ME-bus. Het kan zijn dat de tierips na verloop van tijd zijn opgebraakt...”

Verschillende supporters die op het viaduct zijn aangehouden, wijzen erop dat zij wel zijn gefouilleerd maar niet zijn geboeid. Een supporter schrijft dat zijn tierips te strak zaten.

Een van de betrokken RET-chauffeurs geeft aan dat in ‘zijn’ bus niemand was geboeid, maar dat in een RET-bus die naast die van hem stond, wel een aantal mensen tierips om had.

Verschillende ME'ers noemen het boeien van arrestanten in dit soort situaties een standaardvoorziening met het oog op de veiligheid.

B Analyse

De politie fouilleert de aangehouden supporters en boeit een groot aantal van hen met tierips (plastic strips) alvorens hen in een bus te plaatsen. Verschillende ME'ers noemen dit boeien een standaardhandeling die nodig is met het oog op de veiligheid.

De Nationale ombudsman stelt vast dat van het consequent boeien van arrestanten op 23 april 2006 geen sprake is: een groot aantal arrestanten krijgt geen boeien om. De beslissing arrestanten wel of niet te boeien is niet zozeer het resultaat van een risico-inschatting, maar wordt voornamelijk ingegeven door de beschikbaarheid van tierips. Op een gegeven moment zijn de tierips domweg op. Degenen die met de laatste busritten van het viaduct worden vervoerd, blijven daardoor ongeboeid. Uit het onderzoek is echter ook gebleken dat een aantal arrestanten er tijdens de overbrenging naar een ARAF in slaagt de tierips af te doen, en dat sommige van de in de bussen meerijdende ME'ers dat toelaten. Dit gegeven doet de vraag rijzen of het boeien van de arrestanten wel nodig is, temeer daar zowel supporters als ME'ers en buschauffeurs in het algemeen aangeven dat de sfeer rustig en zelfs gemoedelijk is.

Bij het gebruik van tierips als zodanig – in plaats van gewone handboeien – past nog een kanttekening. Alhoewel het begrijpelijk is dat het gebruik van gewone handboeien bij massale aanhoudingen op praktische bezwaren stuit, kleven aan het gebruik van tierips

ook nadelen. Tierips zijn in beginsel alleen strakker te trekken en kunnen als ze te strak zitten niet losser. Dit gegeven geeft een vergrote kans op pijn/letsel bij de arrestanten. Tierips geven echter vanwege hun eenvoudige techniek ook een kans op losraken en zijn daarom minder betrouwbaar. Dit betekent dat tierips eigenlijk uitsluitend gebruikt zouden moeten worden als dat écht nodig is. De Nationale ombudsman is er niet van overtuigd dat op 23 april 2006 steeds die afweging goed gemaakt is.

Verder valt het de Nationale ombudsman op dat de ME op de locatie DHZ twee verschillende kleuren tierips gebruikt om onderscheid te kunnen maken in de aard van de verdenking van betrokkenen. In de praktijk werkt dit echter niet, enerzijds doordat een aantal arrestanten zelf de tierips weet los te maken, anderzijds doordat men op de ARAF's niet op de hoogte is van de betekenis van het kleurverschil, zelfs als men daar al weet op welk van beide locaties betrokkene is aangehouden. Dit wijst erop dat de interne communicatie binnen de politie te wensen overliet. Gezien de hectiek van de gebeurtenissen en het improviserende karakter van het politieoptreden, is dat overigens niet geheel onbegrijpelijk.

5.4 Overbrenging naar ARAF

A Bevindingen

DHZ

De supporters die op de DHZ-locatie zijn aangehouden, werden in eerste instantie met RET-bussen overgebracht naar de ARAF aan het Wilhelminaplein. Op de bussen reden ME'ers mee. Het duurde geruime tijd voordat al deze arrestanten werden afgezet bij de ARAF aan het Wilhelminaplein. Toen de bussen daar arriveerden, duurde het geruime tijd voordat de vervoerde supporters de bus mochten verlaten. Velen van hen klagen over de trage gang van zaken en in combinatie daarmee, over de slechte voorzieningen. In het bijzonder geven velen aan dat zij urenlang niet te drinken hebben gekregen en vele uren verstoken zijn geweest van sanitaire voorzieningen. Dat geldt in ieder geval voor de periode die zij in de bussen hebben doorgebracht. Een supporter merkt daarover het volgende op:

“...Wij zaten allemaal nog steeds geboeid met de tierips in de bus. Daardoor kon ik ook niet plassen toen dat nodig moest. Ik heb een paar keer aan een ME'er gevraagd of ik kon plassen maar dat mocht niet. In de bus reden drie ME'ers mee. Eén van hen begreep wel dat dit niet zo kon. Hij is ook naar zijn meerdere gegaan om te vragen of de tierips afkonden zodat wij konden plassen, maar dat mocht niet. Het is mij nog wel gelukt om met de tierips om een paar keer met mijn telefoon naar huis te bellen.

Aangezien ik het vertikte om in mijn broek te plassen, hebben wij uiteindelijk elkaar geholpen met het met een aansteker losbranden van de tierips om onze polsen. Ik heb daarna nog lang last gehad van de brandplekken op mijn armen daarvan. Het plastic van de tierips gaat natuurlijk ook smelten en dat geeft ook brandplekken. Maar ik had dat liever dan in mijn broek te moeten plassen. Ik zag dat naast ons ook nog een paar bussen stonden te wachten, voor zover ik kon zien waren zij ook allemaal geboeid met tierips. Op een gegeven moment was het een aantal van ons gelukt ons te bevrijden van de tierips. De politie deed daar toen niets meer aan, zij stonden toen buiten de bus, bij de deur te wachten en lieten het maar zo. Een aantal mensen, onder wie ikzelf, heeft toen achterin de bus geplast...”

Een RET-buschauffeur deelt mee dat de bussen na aankomst bij het gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein nog meer dan een uur hebben staan wachten. Hij omschrijft de sfeer in zijn bus bij zijn eerste rit vanaf DHZ als gemoedelijk. De meerrijdende ME'er was volgens hem vriendelijk tegen de arrestanten en hij stemde ermee in dat arrestanten tijdens de rit hun tierips losmaakten. Tijdens zijn tweede rit vanaf DHZ was de sfeer volgens hem veel agressiever. Op het verzoek van arrestanten om te mogen plassen, werd volgens hem niet gereageerd door de meerrijdende ME'er.

Een aangehouden supporter geeft aan dat zijn bus eerst naar de ARAF in het gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein rijdt en daar lange tijd staat te wachten. Vervolgens vertrekt de bus van die locatie om door te rijden naar de inmiddels opgezette ARAF in de Veranda, nabij De Kuip. Pas rond 21.00 uur arriveert zijn bus bij de Veranda en krijgen de inzittenden voor het eerst de gelegenheid een toilet te bezoeken en wat te drinken.

Stadionviaduct

Met het afvoeren van alle zeshonderd arrestanten van het viaduct is geruime tijd gemoeid. De insluiting vindt plaats rond 15.30 uur, ruim een uur na afloop van de wedstrijd, en het duurt bijna twee uur voordat de laatste arrestanten richting ARAF worden vervoerd. In het Eindrapport Auditteam voetbalvandalisme 2005-2006 staat dat de laatste bus met arrestanten om 17.17 uur van het viaduct naar de ARAF Wilhelminaplein vertrekt. De twee treinen met Ajax-supporters zijn dan al lang en breed onderweg naar Amsterdam.²⁶

In eerste instantie dirigeert de ME de RET-bussen naar de ARAF in het gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein. Later, als blijkt dat het om teveel arrestanten gaat om alle in deze ARAF af te handelen, wordt een ARAF opgezet in het politiebureau Veranda nabij De Kuip. Een aantal bussen rijdt van het viaduct rechtstreeks naar de Veranda.

Na aankomst van de bussen bij de ARAF Wilhelminaplein gaat er nog veel tijd overheen voordat de daadwerkelijke afhandeling begint. Zo stelt een van de betrokken RET-chauffeurs dat hij na aankomst bij het Wilhelminaplein rond 17.00 uur nog ongeveer drie uur moet wachten met een bus vol arrestanten. De twee andere RET-chauffeurs met wie is gesproken, noemen voor de verschillende ritten met arrestanten wachttijden van een kwartier tot twee uur na aankomst bij een ARAF.

Een supporter die op het viaduct is aangehouden, vertelt het volgende over zijn overbrenging naar een ARAF:

“...De bus zat helemaal vol, er stonden ook mensen in het gangpad, en er was ME-begeleiding in de bus. De sfeer was gelaten, er waren er wel een paar met een grote bek. De bus is eerst naar het politiebureau naast de Pathé-bioscoop gereden. Daar hebben wij ongeveer 45 minuten staan wachten. Toen zijn wij doorgereden naar het gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein. Daar hebben wij ongeveer een half uur gewacht. Toen weer terug naar het politiebureau, daar was het blijkbaar nog steeds te druk. Vervolgens zijn wij doorgereden naar de Kuip en zijn daar verder afgehandeld. Wij zijn daar ongeveer om halfzeven aangekomen. Ik stierf van de dorst en plaste bijna in mijn broek. Eenmaal aangekomen bij de Kuip kregen we eindelijk de gelegenheid om naar het toilet te gaan en kregen we ook een paar flesjes water die we moesten delen; 24 flesjes voor de hele bus. We hebben geen eten gekregen...”

²⁶ Zie Eindrapport Auditteam voetbalvandalisme 2005-2006.

Pas in de nacht wordt duidelijk dat op het Stadionviaduct ongeveer zeshonderd personen zijn aangehouden. Velen van hen klagen erover dat het zo lang heeft geduurd voordat zij op een ARAF aan een hulpofficier van justitie zijn voorgeleid. Voor hen klemmt dit temeer daar er in de bussen geen sanitaire voorzieningen zijn en de ME hen niet van drinken voorziet. Enkelen zien zich zelfs genoodzaakt achterin een bus te urineren. Daarnaast hebben velen er moeite mee dat de ME hen nauwelijks informeert over wat hen te wachten staat.

B Analyse

De politie wordt overvallen door het grote aantal arrestanten en zij is ook niet voorbereid op de opvang en verwerking van zo'n groot aantal mensen. Wat betreft het aantal op het viaduct gaan de autoriteiten in eerste instantie uit van 150 tot 200 personen, in de praktijk blijken dat er zeshonderd te zijn. Dit onverwacht grote aantal arrestanten stelt de politie voor meer logistieke problemen dan alleen het aantal beschikbare tierips. Zo dienen alle arrestanten snel genoeg naar een ARAF overgebracht te worden om ze ten spoedigste te kunnen voorgeleiden. Daarvoor dient de politie over voldoende vervoer te beschikken. Met het oog op de overbrenging van de arrestanten naar een ARAF regelt de politie bussen van de ME. Ondanks de beschikbaarheid van een aantal bussen van de RET duurt het tussen het moment van aanhouding en van afzetten bij een ARAF in veel gevallen twee tot vier uur voordat betrokkenen de bus kunnen verlaten. Gedurende deze uren blijven zij verstoken van sanitaire voorzieningen en krijgen zij ook geen drinken, laat staan iets te eten aangeboden. Er is sprake van een chaotische situatie. Dit blijkt onder meer uit het feit dat verschillende bussen van de ene naar de andere ARAF en eventueel weer terug worden gestuurd voordat de inzittenden mogen uitstappen.

De Nationale ombudsman constateert dat bij de uitvoering van de aanhouding en de overbrenging naar de ARAF in die zin een regierol ontbrak dat niet iemand vanuit een overzichtpositie constateerde dat vanwege de grote aantallen mensen de hele operatie uit de hand ging lopen. Er hebben zich verschillende momenten voorgedaan die een signaalfunctie hadden kunnen vervullen. Het maakt nogal verschil of op het viaduct 200 of 600 mensen aangehouden en afgevoerd worden. Ook het inschakelen van aanzienlijk meer vervoer en de stagnatie bij de verwerking in de ARAF's hadesignaleerd moeten worden.

Als de politie uitvoering geeft aan grootschalige aanhoudingen dan rust op de politie ook de verantwoordelijkheid om de noodzakelijke basisvoorzieningen te realiseren. Tot die basisvoorzieningen behoren in ieder geval sanitaire voorzieningen. Door het langdurig boeien werden de arrestanten in feite gedwongen om hun behoeften onverantwoord lang op te houden dan wel te laten lopen. Ook het feit dat in deze klemmende situatie arrestanten ervoor kozen om met de nodige veiligheidsrisico's de tierips met de vlam van een aansteker los te branden om vervolgens achterin de volle bus te urineren wijst op gebrek aan zorg. Aldus wordt gehandeld in strijd met het vereiste van bijzondere zorg. Het langdurig niet

beschikbaar stellen van sanitaire voorzieningen aan arrestanten kan ook strijd opleveren met artikel 8 van het EVRM, dat een ieder het recht garandeert op respect voor zijn privéleven.

Het tijdens hun urenlange verblijf niets te drinken aanbieden aan arrestanten acht de Nationale ombudsman eveneens in strijd met het hiervoor al genoemde vereiste van bijzondere zorg.

Daarnaast vindt de Nationale ombudsman dat de politie ook bij grootschalige aanhoudingsacties het overzicht moet behouden. Dat was op 23 april 2006 bepaald niet het geval. Vanwege de noodzakelijke improvisaties bij het verwerken van grote aantallen arrestanten werd met arrestanten heen en weer gereden en werden zij langdurig in het ongewisse gelaten over wat er ging gebeuren.

5.5 Gebruik geweld

A Bevindingen

Van de 87 Feyenoord-supporters die binnen enkele dagen na de wedstrijd per e-mail hun ervaringen melden, maken er dertien gewag van fysiek geweld. In het bijzonder noemen zij hardhandig fouilleren en tierippen. Enkelen stellen dat de ME'ers met hun wapenstokken wild om zich heen slaan.

Verschillende supporters daarentegen prijzen het beheerste gedrag van de ME. Zo stellen twee supporters met wie in het kader van het onderzoek is gesproken, het volgende:

“...Er is door de politie geen individueel geweld gebruikt, behalve het noodzakelijke dan. Het oppakken en afvoeren bij de DHZ-kantine ging heel geordend...”

De eerder bedoelde kantinejuffrouw van DHZ noemt het optreden van de ME ‘steeds correct’ en stelt dat er geen fysiek geweld is gebruikt tegen de supporters. Een supporter die is aangehouden op het Stadionviaduct deelt het volgende mee:

“...Ik hecht er nog wel aan te melden dat er door de ME geen buitensporig (fysiek) geweld gebruikt is en dat men naar mijn idee ‘slechts’ uitvoering heeft gegeven aan hetgeen hen van hogerhand was opgedragen...”

Een van de betrokken compagniescommandanten vindt dat alle ME'ers een compliment verdienen voor hun optreden op 23 april 2006. Hij stelt in dat verband het volgende:

“...Ik vind het knap hoe weinig geweld de politie heeft gebruikt tegen burgers die wel steeds geweld gebruikten tegen ons. De ME'ers in de linie hebben zich niet laten provoceren, en zijn steeds op linie blijven staan. Ondanks massaal geweld tegen de politie, is iedereen rustig gebleven en is er terughoudend opgetreden...”

Uit de videobeelden blijkt niet dat de ME'ers het geweld van supporters met geweld beantwoorden. Voor zover uit de beelden valt op te maken, blijven zij juist kalm en beheerst optreden.

B Analyse

De politie wordt op 23 april 2006 geconfronteerd met tientallen ‘supporters’ die uit zijn op rellen. Zij gooien met stenen en vuurwerk, en nemen een dreigende houding aan tegenover ME’ers die op linie staan. Alhoewel het hierbij slechts gaat om een kleine minderheid van de 600 supporters die uiteindelijk worden aangehouden, realiseert de Nationale ombudsman zich dat deze relatief kleine groep ‘supporters’ het de politie knap moeilijk maakt, en dat het risico bestaat dat zij andere personen in hun negatieve gedrag meetrokken. Alhoewel gelet op de ingediende klachten niet valt uit te sluiten dat een enkele ME-er her en der wellicht geweld heeft gebruikt bij het verrichten van een aanhouding of bij het fouilleren of boeien, stelt de Nationale ombudsman vast dat de politie in het algemeen zeer beheerst optreedt. Dit blijkt ook wel uit het feit dat er ook aan de kant van de arrestanten geen gewonden vallen. Gezien de gebeurtenissen in 2005 vindt de Nationale ombudsman het een duidelijk teken van professionaliteit dat de politie zich niet of nauwelijks laat verleiden tot het gebruik van onnodig geweld.

6 Afhandeling arrestanten

6.1 Procedure op de ARAF-locaties

A Bevindingen

Aangehouden personen rond een thuiswedstrijd van Feyenoord worden standaard afgehandeld op de Arrestanten Afhandelingslocatie (hierna: ARAF) Stadion. Vanaf begin jaren negentig wordt met het ARAF-systeem gewerkt. Dit systeem zorgt ervoor dat aangehouden supporters op een snelle en efficiënte manier kunnen worden verwerkt. De ARAF kent een coördinator die zich fulltime met het reilen en zeilen van de ARAF bezig houdt. Daarnaast bestaat er een poule van politieambtenaren die parttime de ARAF bemannen. Als een ARAF open is, bevindt zich tevens minimaal één parketsecretaris op de ARAF. Tijdens een GBO-regeling staat de coördinator van de ARAF in verbinding met de Chef Opsporing. Omdat er op 23 april 2006 sprake is van een GBO-regeling, beschikt de politie voor het geval er een groot aantal aanhoudingen wordt verricht, naast de ARAF Stadion ook over een ARAF-locatie op het Wilhelminaplein. Op het moment dat op 23 april 2006 duidelijk wordt dat er veel aanhoudingen zijn verricht, beslist de politie om de ARAF op het Wilhelminaplein open te stellen. De eerste schatting is dat het om ongeveer honderd arrestanten gaat. Als later blijkt dat het aantal aangehouden personen veel hoger ligt en de toestroom van arrestanten voor deze twee ARAF-locaties te groot wordt, besluit men om nog een derde ARAF-locatie te openen, en wel op het politiebureau de Veranda. De coördinator ARAF vertelt hierover het volgende:

“...Ik kan mij uit 2006 nog herinneren dat ik op een gegeven moment werd gebeld met de mededeling dat er een fors aantal aangehouden personen onze kant op zou komen. (...) Hij zei dat er zestig tot honderd personen waren aangehouden. Ik heb toen besloten dat de tweede ARAF op het Wilhelminaplein open moest. Dit is een locatie waar de ARAF regelmatig vanuit werkt. Een hulpofficier van justitie is toen naar het Wilhelminaplein gegaan. Hij kon dus mensen voorgeleiden. Er zijn mensen uit de piketdienst opgeroepen en die zijn ook naar het Wilhelminaplein gegaan. Een andere hulpofficier van justitie is bij mij gebleven in de ARAF stadion. Op een gegeven moment bleek dat de groep die was aangehouden zo groot was dat het nodig was om een derde locatie te openen. Dit was de Veranda. Een ervaren jongen uit de ARAF Stadion is naar de Veranda gegaan en heeft alles daar opgezet. Hij kreeg steun van reguliere medewerkers...”

Alle groepsgewijs aangehouden personen worden met bussen overgebracht naar één van de drie ARAF-locaties.

Stadion

De ARAF-locatie Stadion bevindt zich binnen de hekken van De Kuip. Dit is de standaard ARAF-locatie, waar alle reguliere arrestanten worden afgehandeld. De coördinator van de ARAF bevindt zich dan ook op deze locatie. Nadat het bericht binnenkomt dat er een grote groep is aangehouden, is het de bedoeling dat deze groep wordt overgebracht naar de ARAF-locatie Wilhelminaplein. Daarnaast worden er ook arrestanten uit deze groep

naar de ARAF-locatie Stadion gebracht. De coördinator van de ARAF – die op dat moment op de ARAF-locatie Stadion is – vertelt hier het volgende over:

“...Het was de bedoeling dat de groep arrestanten naar het Wilhelminaplein zou worden overgebracht. Omdat wij het niet druk hadden zijn wij ook deze arrestanten gaan afhandelen. Op een gegeven moment kregen wij ook bussen binnen...”

Bij binnenkomst wordt van iedere arrestant een foto gemaakt en worden de arrestanten vervolgens voorgeleid aan een hulpofficier van justitie. Dit gebeurt aanvankelijk nog individueel, maar omdat de groep arrestanten steeds groter wordt, gebeurt dit uiteindelijk in groepjes van twee, aldus de dienstdoende hulpofficier van justitie.

Over het verloop na de voorgeleiding vertelt deze hulpofficier van justitie het volgende:

“...Bij mij zaten twee mensen van de administratieve ondersteuning. Zij schreven de verklaring op. Dit was heel kort, er was geen tijd om een hele verklaring op te nemen. (...) Niemand is, op dat moment, ingevoerd in de computer, daar was simpelweg geen tijd voor. Alles is met de hand opgeschreven. (...) Het heeft volgens mij ongeveer vijf uur geduurd. Nadat ze bij mij waren voorgeleid en de verklaring was opgenomen konden de mensen weer gaan. Niemand heeft in een cel gezeten...”

In totaal worden er 290 aangehouden supporters overgebracht naar en afgehandeld op de ARAF-locatie Stadion.²⁷

Wilhelminaplein

De ARAF-locatie aan het Wilhelminaplein is gevestigd in het Paleis van Justitie in het centrum van Rotterdam. Het complex aan het Wilhelminaplein bestaat uit een boven- en een benedenverdieping. Boven is een cellengang, en bevinden zich ophoudkamers. Boven in het cellencomplex is de maximale bezetting ongeveer tachtig personen. Beneden bevindt zich een grote ruimte, die wordt gebruikt als garage en toegang geeft tot de cellenruimte. In deze garage bevindt zich een ruimte die in het verleden is aangewezen als een locatie waar bestuurlijk kan worden opgehouden. Deze ruimte is afgesloten met spijlen en rolluiken. Deze ophoudruimte is berekend op een maximum van 150 mensen.

Volgens de evaluatie over de ARAF-locaties van de Chef Opsporing²⁸ worden de eerste arrestanten die op het Wilhelminaplein aankomen in de cellen boven in het complex geplaatst. Omdat de toestroom zeer groot is, wordt besloten om de ruimte in de garage, die bestemd is voor bestuurlijk ophouden, tevens te gebruiken voor het ophouden van de arrestanten. Daarnaast zet een linie ME'ers een gedeelte van de parkeergarage van het Wilhelminaplein fysiek af. In de ruimte die zo ontstaat, houdt de politie naar schatting nog eens 150 arrestanten op. Ten slotte wordt er nog een groep arrestanten in RET-bussen waarin zij worden vervoerd, opgehouden.

²⁷ Evaluatie GBO Feijnoord-Ajax, 24 april 2006, opgesteld door W.

²⁸ Evaluatie GBO Feijnoord-Ajax, 24 april 2006, opgesteld door W.

Over de afhandeling van de arrestanten vertelt de ter plaatse zijnde hulpofficier van justitie het volgende:

“...In het begin heb ik als hulpofficier van justitie nog de gebruikelijke voorgeleidingsprocedure gevolgd maar gezien de grote aantallen ben ik op enig moment overgegaan op groepsgewijze voorgeleidingen. Ook hebben wij later niet meer direct alle gegevens in ons bedrijfsprocessensysteem ingevoerd maar eerst opgeschreven. Ik ben van mening dat het niet mogelijk is om op een locatie als het Wilhelminaplein met zulke grote aantallen arrestanten tegelijk nog secuur mijn werk te doen. Na de voorgeleiding werd men naar boven gebracht voor de verder afhandeling, daarmee verdween men voor mij uit het zicht. Het verhoor daar werd eerst op klad geschreven. (...) Ik weet niet of de verklaringen in klad later nog wel in X-pol zijn ingevoerd...”

Volgens een medewerker van de parketpolitie maken de politiemedewerkers van de arrestanten een foto en worden de laatste arrestanten rond 2.00 uur heengezonden.

De evaluatie van de Chef Opsporing vermeldt dat de locatie aan het Wilhelminaplein minder geschikt is voor een snelle en efficiënte afwikkeling. Doordat er veel (ME-)bussen voor de deur staan wordt er veel publiek getrokken uit de stad. Daarbij komt dat de supporters buiten het gebouw uit de bussen worden gehaald. Ten slotte maken zowel de inkomende als de vertrekkende arrestanten gebruik van dezelfde trap, zodat zij elkaar tegenkomen, aldus de evaluatie.

In totaal worden er driehonderd aangehouden supporters overgebracht naar en afgehandeld op de ARAF-locatie Wilhelminaplein. Deze afhandeling vindt in negen uur tijd plaats.²⁹

Veranda

Op het moment dat de toestroom van de arrestanten niet meer te verwerken valt voor de andere twee ARAF-locaties, gaat de Veranda als laatste ARAF open. De Veranda is een bestaand politiebureau en bevindt zich op steenworp afstand van De Kuip. Uit de evaluatie van de Chef Opsporing blijkt dat de arrestanten met RET-bussen aan de Pathézijde bij de Veranda aankomen. In de garage volgt een intake en wordt een foto genomen. Vervolgens worden de arrestanten door een rechercheur opgehaald en vindt er een verhoor plaats. Nadat de arrestanten zijn afgehandeld verlaten zij het bureau aan de voorzijde, zodat er een logische looproute ontstaat. Het hoofd opsporing bij het bureau Feyenoord-Ridderster, tevens hulp-officier van justitie, vertelt over het verhoor van de arrestanten het volgende:

“...Wij hadden wel een kort lijstje met vragen opgesteld. (...) Ik had zelf geen zicht op de verhoren, maar het onderzoek was in feite niet meer dan even snel registreren (...) Alles is met de hand gedaan, ik weet niet of het later in X-pol is ingevoerd...”

²⁹ Evaluatie GBO Feijenoord-Ajax, 24 april 2006, opgesteld door W.

Een supporter vertelt het volgende over de Veranda:

“...Uiteindelijk werden we rond 21.45/22.00 uur overgebracht naar het politiebureau bij De Kuip. Daar aangekomen ging het redelijk snel, legitimatie overgeschreven, foto gemaakt, korte verklaring en je mocht gaan. Dit nam een kleine twintig minuten in beslag...”

In totaal worden er 249 aangehouden supporters overgebracht naar en afgehandeld op de ARAF-locatie Veranda. Deze afhandeling vindt in zes uur tijd plaats.³⁰

B Analyse

De ARAF-locaties zijn overvallen door het grote aantal arrestanten dat zij moesten verwerken. Met duidelijk herkenbare professionaliteit lukt het om ad hoc twee ARAF-locaties extra op te zetten, zodat de verwerking van arrestanten kon worden opgeschaald. Wat hierbij opvalt is dat ondanks de druk waaronder de ARAF-locaties op het Wilhelminaplein en de Veranda zijn opgezet, alle drie de ARAF-locaties op dezelfde manier werkten. Er werd een foto genomen waarna de arrestant werd voorgeleid, en na het opnemen van een korte verklaring werd de arrestant heengezonden. Op de locatie Wilhelminaplein is het niet gelukt om alle arrestanten binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn van zes uur heen te zenden. De laatste arrestanten werden pas om 2.00 uur heengezonden. Wat voorts opvalt is dat uit de evaluatie volgt dat er in totaal ongeveer 380 personen zijn opgehouden in het Wilhelminaplein, te weten tachtig in het cellencomplex, 150 in de parkeergarage en nog eens 150 in een ruimte die tot stand is gekomen doordat een ME-linie deze ruimte fysiek afzette. In de evaluatie staat te lezen dat er in totaal driehonderd personen op het Wilhelminaplein zijn afgehandeld. De Nationale ombudsman constateert een discrepantie tussen deze twee aantallen, hetgeen vragen oproept over het daadwerkelijk aantal opgehouden en afgehandelde personen.

Totaal overzicht volgens de Evaluatie GBO Feyenoord-Ajax, opgemaakt op 24 april 2006

ARAF-locatie	Aantal afgehandelde arrestanten	Maximale afhandelingsduur
Wilhelminaplein	300	9 uur
Stadion	290 (incl. 38 reguliere aanhoudingen)	Niet bekend
Veranda	249	6 uur

6.2 Voorzieningen

A Bevindingen

Nagenoeg alle supporters die een klacht hebben ingediend bij een advocaat of bij de politie Rotterdam, klagen over de omstandigheden waarin zij worden opgehouden. Het leeuwendeel van deze klachten gaat over de ophoudomstandigheden in de parkeergarage van het Wilhelminaplein.

De politie houdt de arrestanten uren op in deze ophoudruimte zonder primaire voorzieningen als een toilet, water en zitgelegenheid.

³⁰ Evaluatie GBO Feyenoord-Ajax, 24 april 2006, opgesteld door W.

Een greep uit de vele verhalen van supporters over het Wilhelminaplein:

“...Ik ben toen in een garagebox van het gerechtsgebouw geplaatst, samen met ongeveer 120 á 140 man. Onder ons bevond zich een zwangere vrouw, een suikerpatiënt, een hartpatiënt en ook ongeveer tien tot vijftien kinderen in de leeftijd van negen tot en met veertien jaar. Sommige waren alleen, dus zonder vader of moeder. De groep heeft zich over deze kinderen ontfermd. (...) In de garagebox stonden geen stoelen of banken. Er kon alleen op de grond worden gezeten. Op een gegeven moment is er een vrouw flauwgevallen. (...) Er waren ook geen wc's. Pas na ongeveer 2,5 uur kwamen er mobiele wc's. Daarvoor hadden al veel mensen achter in de box tegen de muur geplast. Ik schat dat de box ongeveer tien bij tien meter was. Rond ongeveer 18.00 uur of 19.00 uur ging het rolluik ongeveer twintig tot dertig centimeter omhoog en werden er emmers met water onder het rolluik doorgeschoven met een rol plastic bekens. Daarna ging het rolluik weer dicht. Ik vind dit niet hygiënisch, er was namelijk ook al geplast in deze ruimte. Ik heb die middag en avond geen eten gehad...”

Een hulpofficier van justitie vertelt over de ophoudruimte in de garage het volgende:

“...In het Wilhelminaplein is in de kooi geen toilet, geen drinken, geen zitgelegenheid en waren er ouderen, zwangere en kinderen, ook onder de zestiën, aanwezig...”

Een groot aantal politieambtenaren, maar ook een officier van justitie, voelen zich verantwoordelijk voor de slechte omstandigheden op het Wilhelminaplein en regelen water en mobiele wc's.

De officier van justitie vertelt hierover:

“...Ik ben vervolgens de hele middag bezig geweest met het regelen van de opvang voor deze groep mensen. Ik vind de manier waarop een aangehouden groep wordt afgehandeld mijn verantwoordelijkheid als officier van justitie. Ik heb gezorgd dat de garagebox in het Wilhelminaplein open ging en dat er wc's en water aanwezig waren. Later begreep ik dat dit ook via andere kanalen werd geregeld...”

Een medewerker van de parketpolitie deelt het volgende mee:

“...Zodra ik die dag op het Wilhelminaplein aankwam, ben ik gaan zorgen dat er zo snel mogelijk water beschikbaar kwam. Het was heel warm die dag, en de mensen moesten drinken. (...) Het water en de toiletten kwamen uiteindelijk rond 17.30 uur. Om te zorgen dat de mensen eerder en sneller konden drinken, hebben wij emmers van de schoonmaakdienst gepakt, die schoongemaakt, en rond laten gaan met bekertjes er in, zodat de mensen konden drinken...”

Ook bij de ARAF-locatie Stadion doen zich problemen voor. Hier worden de arrestanten, totdat het rustig is rondom het stadion, allereerst opgehouden in de RET-bussen waarin zij worden vervoerd. Op het moment dat het rustig is, mogen de arrestanten binnen de omheining van het stadion wachten op de afhandeling door de ARAF³¹ De arrestanten kunnen wel gebruik maken van het standaard aanwezige toilet, maar er is niet of nauwelijks voorzien in drinkwater.

³¹ Evaluatie GBO Feijnoord-Ajax, 24 april 2006, opgesteld door W.

Een supporter vertelt:

“...Wij zijn daar ongeveer om half zeven aangekomen. Ik stierf van de dorst en pieste bijna in mijn broek. Eenmaal aangekomen bij de Kuip kregen we eindelijk de gelegenheid om naar de WC te gaan en kregen we ook een paar flesjes water die we moesten delen. 24 flesjes voor de hele bus, we hebben geen eten gekregen...”

Volgens de evaluatie van de Chef Opsporing hebben zich op de ARAF-locatie Veranda geen problemen voorgedaan, behalve dat hier niet voorzien is in eten. Het hoofd opsporing die aanwezig is op de Veranda zegt hierover:

“... De mensen die met bussen waren aangevoerd, waren rustig, ik heb geen ellende gehad. Ik heb voor water gezorgd en er waren toiletten...”

Dat de voorzieningen waaronder de arrestanten zijn opgehouden in het algemeen, maar in het bijzonder bij de ARAF-locatie Wilhelminaplein, ontoereikend waren, behoeft voor niemand discussie. Uit de evaluatie van de Chef Opsporing blijkt dat op geen enkele locatie in eten is voorzien.

De korpschef schrijft over de ophoudomstandigheden in een brief het volgende:

“...In totaal zijn er die dag 838 aanhoudingen verricht. (...) Dat waren er veel meer dan waarop politie en justitie had gerekend. Als gevolg daarvan kon de zorg voor de arrestanten, zoveel is wel duidelijk, de toets der kritiek niet doorstaan. De afhandeling duurde langer dan bedoeld, er was onvoldoende eten en drinken en de toiletvoorzieningen waren evenmin berekend op een zo grote groep arrestanten. Voor dit bied ik graag, mede namens de hoofdofficier van justitie, mijn excuses aan en ik zeg u toe dat we hieruit lessen zullen trekken voor de toekomst...”

Ook de burgemeester van Rotterdam geeft aan dat de voorzieningen anders moeten worden geregeld bij een dergelijk groot aantal arrestanten. Daarbij zegt hij wel dat de situatie op die dag binnen de grenzen is gebleven. Ook de toenmalige hoofdofficier van justitie geeft aan dat naar zijn mening de ophoudsituatie verantwoord is. Hij voegt hier wel aan toe dat de logistieke afhandeling in de toekomst beter moet worden geregeld.

B Analyse

Het vereiste van bijzondere zorg houdt in dat bestuursorganen aan personen die onder hun hoede zijn geplaatst de zorg verlenen waarvoor deze personen, vanwege die afhankelijke positie, op die bestuursorganen zijn aangewezen.

De Nationale ombudsman is het oneens met de korpsbeheerder en de hoofdofficier van justitie dat in hun woorden de situatie binnen de grenzen is gebleven of dat de ophoudsituatie verantwoord is geweest. De omstandigheden waaronder de arrestanten werden opgehouden, schoten ernstig te kort. Gedurende uren achtereen verbleven arrestanten in bussen, dan wel in de parkeergarage van het Wilhelminaplein, zonder sanitaire voorzieningen, eten, drinken of een mogelijkheid om fatsoenlijk te zitten. Arrestanten waren genoodzaakt om in de ophoudruimten te plassen. Door het niet krijgen van voedsel en drinken raakten

enkele arrestanten onwel. Door het gebrek aan regie werd pas op het moment dat de arrestanten op de ARAF-locaties feitelijk aankwamen duidelijk dat de ARAF-locaties onvoldoende capaciteit hadden om zo'n grote groep aangehouden personen op een behoorlijke manier te kunnen verwerken.

De Nationale ombudsman benadrukt dat er grenzen zijn aan de omstandigheden waaronder een arrestant mag worden opgehouden. Hierbij dient de proportionaliteit niet uit het oog verloren te worden. Op het moment dat primaire voorzieningen zoals zitgelegenheid, water, voedsel en een toilet, ontbreken, dient de afweging gemaakt te worden of het ophouden nog wel proportioneel is. Daarbij speelt de ernst van het feit waarvoor de arrestanten worden opgehouden ook een rol. Het valt de Nationale ombudsman in dit verband op dat deze afweging op geen enkel moment is gemaakt. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman had deze afweging tot de conclusie moeten leiden dat het gedurende uren onder deze omstandigheden ophouden niet gerechtvaardigd was. Mensen hadden daarom naar huis gestuurd moeten worden. Dit klemte te meer nu uiteindelijk helemaal niets met de tijdens de ophouding en voorgeleiding verkregen gegevens is gedaan: niemand is immers strafrechtelijk vervolgd.

Met de korpschef is de Nationale ombudsman van mening dat de zorg voor de arrestanten de toets der kritiek niet kan doorstaan. Met name de situatie in de ophoudruimte in de parkeergarage van het Wilhelminaplein acht de Nationale ombudsman onaanvaardbaar. Er is dan ook in strijd gehandeld met het vereiste van bijzondere zorg. In het bijzonder is het langdurig niet beschikbaar stellen van elementaire voorzieningen aan arrestanten in strijd met artikel 8 van het EVRM, dat een ieder het recht garandeert op respect voor zijn privéleven.

Uit het onderzoek komt ook naar voren dat een groot aantal ambtenaren, waaronder ME'ers en medewerkers van de parketpolitie, zich heeft ingezet om de verblijfomstandigheden van de arrestanten te verbeteren, dan wel om het logistieke proces zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. De Nationale ombudsman spreekt zijn waardering uit voor de persoonlijke inzet van deze ambtenaren die zelf ook door de situatie werden overvallen.

6.3 Fouillering en veiligheid Wilhelminaplein

A Bevindingen

Op het moment dat de arrestanten binnen werden gebracht en in de ophoudruimte in de garage werden geplaatst, vond er geen fouillering plaats. Nagenoeg alle arrestanten zijn op straat vluchtig gefouilleerd. Pas toen de arrestanten van de ophoudruimte in de garage naar boven werden gebracht en daar in een kleinere cel werden geplaatst, vond er een fouillering plaats.

Een sectiecommandant merkt hierover het volgende op:

“...De mensen werden reeds op straat, voordat zij in de bussen werden geplaatst, oppervlakkig aan de kleding onderzocht. Toen zij op het Wilhelminaplein naar boven gingen werden zij verder gefouilleerd. Het kan dus zijn dat er mensen waren die aanstekers bij zich hadden toen zij in de garagebox zaten...”

De dienstdoende hulpofficier van justitie vult aan:

“...In de kooi werd bijvoorbeeld ook nog gewoon gerookt door mensen, die spullen waren toen nog niet afgenomen...”

Een supporter vertelt over de fouillering het volgende:

“...Ik mocht vrij snel de box uit en kwam in een kamertje waar ik gefouilleerd werd. Mijn spullen, waaronder mijn mobiele telefoon, werden in beslag genomen en in een zak gedaan. (...) Tijdens de fouillering hoefde ik mijn schoenveters niet in te leveren, maar er waren ook mensen in de cel die dat wel hadden moeten doen. Het was wat dat betreft een zootje, de één had bijvoorbeeld wel zijn horloge om mogen houden en de ander had hem moeten inleveren...”

Een dienstdoende medewerker van de parketpolitie vertelt hierover het volgende:

“...Volgens mij waren die dag de aangehouden al vluchtig gefouilleerd na hun aanhouding en voordat ze de bus ingingen, en ze werden op het Wilhelminaplein nogmaals gefouilleerd door leden van de Mobiele Eenheid voordat ze werden ingesloten. Ze mochten wel een aantal dingen houden, zoals aanstekers, rookwaar en mobiele telefoons. Ook toen al, en zeker wanneer ik erop terugkijk, vind ik eigenlijk dat er toen een onverantwoorde situatie was ontstaan. Er waren veel te veel mensen, ik denk dat er boven 130 mensen zaten, we hadden ook de ‘advocatenkamers’ in gebruik genomen, en beneden zo’n 250. Het was heel warm, en de mensen hadden de beschikking over bijvoorbeeld aanstekers. Het had heel makkelijk mis kunnen gaan. Mensen hadden agressief kunnen worden, ze hadden onwel kunnen worden, van de warmte of van de drukte, er had brand kunnen ontstaan. Wij zijn weliswaar goed getraind in het ontruimen van de cellenruimte boven, maar ik durf niet te zeggen dat we alle mensen er – bijvoorbeeld bij brand – op tijd zouden hebben uitgekregen...”

Op 25 april 2006 schrijft de Liaison brandweer Rotterdam een brief naar de politie te Rotterdam. In deze brief wijst de Liaison erop dat de parkeergarage aan het Wilhelminaplein volgens de geldende regels op brandpreventief gebied niet is ingericht voor het tijdelijk ophouden van grote groepen arrestanten. Mocht de garage toch voor dit doel worden gebruikt, dan dient deze hierop te worden ingericht door middel van het creëren van onder andere vluchtmogelijkheden, aldus de Liaison. Hij eindigt zijn brief met de opmerking dat de mensen in een gevaarlijke positie worden gebracht, mocht er brand uitbreken. Hij wijst hierbij op de verantwoordelijkheid van de overheid.³²

De chef van de parketpolitie merkt hierover op dat de vanuit het oogpunt van brandveiligheid noodzakelijke aanpassingen aan het Wilhelminaplein nog moeten worden verricht. Er staat een verbouwing van het Wilhelminaplein aan te komen waarbij een en ander wordt meegenomen. Tot die tijd wordt de locatie aan de Boezembocht als locatie voor bestuurlijk ophouden aangemerkt.

³² Brief van de heer D., Liaison Brandweer Rotterdam, d.d. 25 april 2006, aan de politie Rotterdam-Rijnmond.

B Analyse

De politie is verantwoordelijk voor de veiligheid van ingesloten. In dit verband is de politie bevoegd om een ingeslotene voorafgaand aan de insluiting te onderzoeken op de aanwezigheid van voorwerpen die tijdens de insluiting een gevaar voor de veiligheid van de betrokkene of voor anderen kunnen vormen. Het staat vast dat de arrestanten die in de garagebox van het Wilhelminaplein werden opgehouden beschikten over aanstekers en dat sommigen ook rookten. Het hoeft geen betoog dat een aansteker en brandende sigaretten voorwerpen zijn die de veiligheid in gevaar kunnen brengen. Dit klemte te meer nu het ging om honderden personen. In de garagebox en ook de verdieping er boven waar het cellencomplex is gevestigd, ging het om ongeveer driehonderd personen, met daarnaast ook nog veel politiepersoneel. Een brand kan snel ontstaan. Gelet op de brief van de Liaison waaruit blijkt dat de garagebox niet aan de geldende brandvoorschriften voldoet zou het uitbreken van brand in de parkeergarage desastreuze gevolgen kunnen hebben gehad. Gelet hierop is de Nationale ombudsman van oordeel dat ook uit het oogpunt van veiligheid de situatie in de parkeergarage op 23 april 2006 onverantwoord was.

6.4 Foto's

A Bevindingen

Voordat de arrestanten werden voorgeleid werd er een foto van hen genomen. De coördinator ARAF en een hulpofficier van justitie vertellen hierover het volgende:

“...Van elk aangehouden persoon op alle drie de locaties is een foto genomen. We vragen hier toestemming voor. Wordt er geen toestemming gegeven dan nemen we de foto alsnog voor administratieve doeleinden...”

en

“...Als mensen toestemming geven voor het maken van een foto wordt de foto zowel voor strafrechtelijke als administratieve doeleinden gebruikt. Als ze geen toestemming geven wordt de foto alleen administratief gebruikt...”

Sommige supporters verklaren dat er inderdaad toestemming is gevraagd voor het maken van de foto's. Anderen geven aan dat dit niet is gebeurd:

“...We werden gefotografeerd waarbij een bord met het nummer op onze hand ophoog moesten houden. Er is geen toestemming gevraagd voor het maken van de foto...”

en

“...Ik kreeg met viltstift een nummer op mijn hand en er werd een foto van mij gemaakt. Ik heb geen toestemming gegeven voor het nemen van een foto...”

B Analyse

Elke supporter die is aangehouden, werd gefotografeerd. Sommige supporters werd om toestemming gevraagd, andere supporters gaven aan dat dit niet gebeurde. Als er toestemming is gegeven, wordt de foto zowel voor strafrechtelijke als administratieve doeleinden gebruikt. Wordt toestemming geweigerd, dan gebruikt de politie de foto alleen voor administratieve doeleinden. Het nemen van een foto maakte veel indruk op sommige supporters. Met name de vraag wat er met de foto gaat gebeuren, houdt veel supporters bezig. Dit is begrijpelijk nu een ieder recht heeft op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer. Dat er van een arrestant zonder zijn toestemming en zonder een bevel van een officier van justitie geen foto voor strafrechtelijk gebruik mag worden genomen, volgt onder meer uit de artikelen 61a en 62 van het Wetboek van Strafvordering. Dat er toch een foto wordt genomen wanneer iemand geen toestemming geeft, is op dat moment moeilijk voor een arrestant te begrijpen. Uit geen van de verklaringen van de supporters komt naar voren dat het onderscheid van het gebruik van de foto's aan hen is uitgelegd. Gelet op de inbreuk die het nemen van een foto maakt, mag dit wel worden verwacht van degenen die op de ARAF-locaties werkzaam zijn. De Nationale ombudsman plaats ook vraagtekens bij het feit dat wanneer een arrestant toestemming geeft voor het maken van zijn foto, de politie er kennelijk vanuit gaat dat hij ook toestemming geeft voor het gebruik van deze foto in allerlei systemen. De politie zou op deze punten een helder beleid moeten ontwikkelen en een duidelijke uitleg aan de arrestanten moeten geven. De Nationale ombudsman is zich ervan bewust dat het direct geven van een dergelijke uitleg in de praktijk niet altijd mogelijk is. Daarom doet de Nationale ombudsman de politie de suggestie om het onderscheid tussen het wel of niet geven van toestemming ten aanzien van het maken van een foto en tussen het strafrechtelijk en administratief gebruik van een foto op schrift te stellen en deze schriftelijke uitleg standaard aan een arrestant mee te geven wanneer hij de ARAF-locatie verlaat.

6.5 Informatieverstrekking en interne communicatie binnen de politie

A Bevindingen

Bijna de helft van de personen die kort na de wedstrijd per e-mail hun beklag doen bij mr. Van Ardenne of bij mr. Van der Biezen, hekelen de slechte informatievoorziening door de politie. Gedurende vele uren wist men niet waar men aan toe was en vragen over waar men naar toe wordt gebracht en hoe lang een en ander gaat duren, bleven onbeantwoord. Chauffeurs van de RET verklaren dat de ME's die meereden op de bussen nauwelijks of geen informatie verstrekten aan de arrestanten.

Ook verschillende politieambtenaren geven aan dat zij slecht zijn geïnformeerd over de situatie. Dit geldt in het bijzonder voor degenen die op de ARAF-locaties werkzaam zijn. Allereerst is het niet duidelijk dat de arrestanten op twee verschillende locaties zijn aangehouden. Hier komt een hulpofficier van justitie tijdens de voorgeleiding pas achter

door mededelingen van de arrestanten. Daarnaast bestond er onduidelijkheid over het strafbaar feit waarvoor de arrestanten zijn aangehouden. Zoals in hoofdstuk 5 is besproken, was men bij de ARAF-locaties ook niet op de hoogte van de betekenis van het gebruik van tierips in twee verschillende kleuren.

De hulpofficier van justitie op de ARAF-locatie Stadion deelt hierover het volgende mee:

“...Op een gegeven moment begonnen verdachten tegen mij te zeggen dat ze helemaal niet waren aangehouden op de brug, maar bij DHZ. Dat wist ik helemaal niet. De informatie dat er ook mensen bij DHZ waren aangehouden had mij niet bereikt. (...) E. is toen gaan bellen en toen bleek dat de mensen bij DHZ vanwege openlijk geweld waren aangehouden. Op die grond heb ik ze dan ook voorgeleid. Als hulpofficier van justitie toets je de rechtmatigheid. Gelet op de informatie die ik had waren de aanhoudingen rechtmatig gebeurd. Ik heb niemand voorgeleid voor het niet voldoen aan een ambtelijk bevel, artikel 184 Sr. (...) Ik begrijp dat er mensen op de brug bij een andere ARAF locatie zijn voorgeleid voor artikel 184. Dat is zeer vreemd natuurlijk. Al met al is het zeer onprofessioneel geweest...”

De hulpofficier van justitie op de ARAF-locatie Wilhelminaplein vertelt het volgende:

“...Ik wist niet dat ik vanaf verschillende aanhoudingslocaties arrestanten aangevoerd kreeg. Er is door mij dan ook geen onderscheid gemaakt tussen arrestanten van DHZ en arrestanten van het viaduct...”

De ARAF-coördinator vult aan:

“...Tijdens het voorgeleiden kwam Y. er achter dat er kennelijk op twee locaties mensen waren aangehouden. Dat wisten wij niet. Ik ben toen gaan bellen met de Chef Opsporing. Hij vertelde mij dat er inderdaad twee groepen waren. Ik heb deze informatie doorgegeven aan Y. en X. en gezegd dat de mensen die op de brug waren aangehouden voorgeleid moesten worden wegens 184 Sr en 2.1.1. APV en de mensen bij DHZ wegens openlijk geweld, artikel 141 Sr...”

Een supporter bevestigt de onduidelijkheid over de aanhouding op twee locatie bij de ARAF-locaties:

“...Tussen 19.45 uur en 20.00 uur werden wij naar het politiebureau bij de Kuip gebracht. Wij werden onder begeleiding van de ME met drietallen naar de kelder gebracht. Daarop werden we voorgeleid aan een hulp-officier van justitie die ons meedeelde: “U bent aangehouden wegens samenscholing op het viaduct.” Toen ik aangaf niet op het viaduct te zijn geweest, zei de hulpofficier van justitie dat ik mijn mond moest houden. De begeleidende ME-er bevestigde echter dat ik niet op het viaduct had gestaan. Vervolgens werd mij meegedeeld dat ik was aangehouden wegens samenscholing in de kantine van DHZ...”

Wat betreft de informatievoorziening aan de supporters merkt een hulpofficier van justitie nog op:

“...Ook vind ik dat de informatievoorziening veel beter kan. (...) Een hulpofficier van justitie moet altijd weten wat er aan de hand is en altijd aan een verdachte duidelijkheid kunnen verschaffen. Die avond wist ik niet wat er aan de hand was en kon ik dit dus niet doen...”

B Analyse

Gezien het feit dat veel supporters urenlang van hun vrijheid zijn beroofd, vindt de Nationale ombudsman het begrijpelijk dat men wil weten waar men aan toe is. Uit de gesprekken met verschillende politieambtenaren komt naar voren dat ook zij niet precies wisten wat er ging gebeuren.

Uit tal van verhalen van arrestanten en politiepersoneel blijkt dat er veel onduidelijkheid bestond over wat er ging gebeuren en waarom en dat de communicatie binnen de politie te wensen overliet. Dit wreekte zich met name op de ARAF-locaties waar het niet bekend was dat er op twee locaties aanhoudingen waren verricht, en dat voor beide locaties een verschillende grond voor aanhouding gold. Dit werd pas duidelijk op het moment dat de verdachten dit tijdens de voorgeleiding vertelden. De problemen op dit vlak zullen in belangrijke mate samenhangen met de hectiek van het moment in combinatie met het grote aantal arrestanten. Dit kan echter geen rechtvaardiging vormen voor het niet of nauwelijks, of onjuist, informeren van betrokkenen. Op deze wijze is gehandeld in strijd met het vereiste van actieve en adequate informatieverstrekking, hetgeen niet behoorlijk is.

7 Behoorlijkheid aanhoudingen

A Bevindingen

De politie verricht op de dag van de wedstrijd in totaal 838 aanhoudingen. Het leeuwendeel daarvan vindt groepsgewijs plaats. Het gaat om de groep bij DHZ van ongeveer tweehonderd personen en om de groep op het Stadionviaduct van ongeveer zeshonderd personen. Van de circa achthonderd groepsgewijs aangehouden personen worden er 161 vervolgd omdat zij de politie geen identiteitsbewijs kunnen tonen.³³ Voor de feiten waarvoor zij zijn aangehouden – niet voldoen aan ambtelijk bevel (artikel 184 Sr.) dan wel samenscholing (artikel 2.1.1. van de APV) – vindt geen strafvervolgning plaats. De politie houdt op de wedstrijddag 39 personen buiten deze twee groepen om aan. Van hen worden er 31 vervolgd. In de dagen na de wedstrijd arresteert de politie na analyse van het beeldmateriaal en van de opgemaakte processen-verbaal nog eens 26 verdachten. Zij worden allen ook vervolgd.

Voor een beschrijving van de feitelijke gang van zaken rond de aanhoudingen op beide locaties wordt verwezen naar de bevindingen in de hoofdstukken 4 en 5.

De betrokken (voetbal)officier van justitie onderzoekt na de wedstrijd of vervolging van de groepsgewijs aangehouden personen haalbaar is. Hij komt, mede op basis van gesprekken met politieambtenaren, tot de conclusie dat dit niet het geval is:

“...Met mensen van de politie heb ik gesproken om na te gaan wat er precies was gebeurd, of en hoe er bij het viaduct wel was gevorderd en of dat ook voor iedereen hoorbaar was gebeurd, dat soort zaken. We kwamen tot de vaststelling dat niet viel te bewijzen dat er voldoende was gevorderd om te vervolgen voor artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht. Het was niet na te gaan wat er precies was gevorderd, en ook niet tot waar op het viaduct men de vorderingen had kunnen horen. Als er onvoldoende is gevorderd, of als er geen bewijs is dat je als individu het hebt gehoord heb je ook geen strafbaar feit. We hadden de aangehouden mensen wel allemaal kunnen gaan horen en ze eventueel kunnen ophangen aan hun eigen verklaring – gesteld dat ze zouden verklaren de vorderingen wel degelijk gehoord te hebben – maar gezien onze eigen bevindingen ten aanzien van het vorderen, de enorme researchcapaciteit die dat zou gaan kosten, afgezet van de meerwaarde, hebben we daar niet voor gekozen. Van deze zaak hebben we onder meer geleerd dat het vorderen strakker moet worden geregisseerd: de tekst moet duidelijk zijn, het is raadzaam om het een aantal keer te herhalen, en een en ander moet worden vastgelegd. Ook is het van het grootste belang om vast te kunnen stellen dat een ieder het heeft gehoord, bijvoorbeeld door politiemensen aan de achterkant van de groep in te zetten die kunnen verklaren wanneer en wat er is gevorderd. Als je wilt gaan vervolgen, moet je een helder verhaal hebben. Voor DHZ speelde dat we er rekening mee moesten houden dat er vermenging had plaatsgevonden. De aanhoudingen waren op zichzelf begrijpelijk, maar succesvolle vervolging zat er niet in. De feiten waren onvoldoende te individualiseren, daarom is besloten tot een technisch sepot...”

De (toenmalige) hoofdofficier van justitie stuurt op 12 mei 2006 een brief naar het College van Procureurs-Generaal waarin hij ingaat op de gebeurtenissen rond de

³³ In een brief van de hoofdofficier van justitie d.d. 26 mei 2008 aan de Nationale ombudsman staat dat 140 personen zijn vervolgd omdat zij geen identiteitsbewijs kunnen tonen.

wedstrijd Feyenoord-Ajax.³⁴ In deze brief merkt de hoofdofficier over de aanhoudingen bij DHZ het volgende op:

“...Op deze locatie zijn zowel personen die verantwoordelijk waren voor de onrust nabij het stadion als personen die daar niets mee van doen hadden (o.m. bezoekers van de kantine op het DHZ-terrein) aangehouden. Bij de aanhouding is geen scheiding tussen deze groepen gemaakt, waarmee ook niet voldaan is aan het criterium dat sprake moet zijn van individuele verdenking. Het moet er dan ook voor gehouden worden dat deze aanhoudingen als onrechtmatig moeten worden beoordeeld...”

Ook geeft de hoofdofficier aan dat op dat moment nog geen uitsluitel kan worden gegeven over het aantal succesvolle vervolgingen. Hij voegt daar het volgende aan toe:

“...Opgemerkt dient te worden dat gelet op de gekozen en reeds gememoreerde handelwijze – snelle interventie ter voorkoming van openbare orde problemen – niet uitgesloten kan worden dat er slechts tegen een zeer beperkt aantal verdachten met succes vervolging ingesteld kan worden. Deze constatering dient geplaatst te worden in het licht van het onvoldoende beschikbaar zijn van dusdanige waarnemingen om individuele strafbaarheid afdoende te kunnen vaststellen...”

Volgens mr. Van Ardenne zijn de aanhoudingen onrechtmatig. Hij doet in verband daarmee op 18 juli 2006 namens 85 Feyenoord-supporters aangifte tegen de leden van de Rotterdamse driehoek.

Op 8 september 2006 stuurt de (per 1 augustus 2006 benoemde) hoofdofficier van justitie aan de burgemeester van Rotterdam een brief waarin hij hem informeert over de vervolgingsbeslissingen van het Openbaar Ministerie. Hij begint zijn brief als volgt:

“...Rond de wedstrijd dreigden grote openbare orde problemen te ontstaan, wat vervolgens heeft geleid tot een groot aantal aanhoudingen. Alle aanhoudingen, zowel op deze dag als in de periode daarna, kunnen als voetbalgerelateerd worden aangemerkt. Alvorens ik inga op de wijze waarop ik het strafrechtelijk onderzoek met betrekking tot deze situatie heb vormgegeven, wil ik u melden dat ik alles overwegende tot de conclusie gekomen ben dat alle aanhoudingen rechtmatig zijn verricht...”

Vervolgens geeft de hoofdofficier aan welke vijf onderzoekslijnen hij heeft bewandeld om tot strafrechtelijke vervolgsbeslissingen te komen. Wat betreft de personen die bij DHZ en op het viaduct groepsgewijs zijn aangehouden wegens het overtreden van het samenscholingsverbod en het niet voldoen aan een ambtelijk bevel, wordt niemand voor het overtreden van deze feiten vervolgd. De reden hiervoor is volgens de hoofdofficier dat er zowel op het DHZ-terrein als op het viaduct niet met zekerheid is vast te stellen wie deel heeft uitgemaakt van de groep die een dreigende houding aannam tegen de politie. Daarnaast is er volgens de hoofdofficier ten aanzien van het viaduct onvoldoende vast komen te staan dat er afdoende is gevorderd in de richting van de personen die zich op het dit viaduct bevonden. Er is dan ook niet met zekerheid te zeggen dat alle personen die op het viaduct aanwezig waren de vordering daadwerkelijk hebben kunnen horen. Tevens kunnen de uitlatingen die via de politieluidsprekers zijn gedaan volgens hem niet worden gekwalificeerd als een bevel of vordering. Omdat er tegen de aangehouden personen onvoldoende individueel bewijs aanwezig is om een succesvolle vervolging te laten plaatsvinden, wordt besloten de personen van de beide groepen niet strafrechtelijk te vervolgen.

³⁴ Deze brief heeft als onderwerp: “Ambtsbericht Feyenoord-Ajax 23 april 2006”.

De hoofdofficier van justitie te Den Haag deelt op 30 maart 2007 aan mr. Van Ardenne mee dat hij geen aanleiding ziet strafvervolgning in te stellen tegen de leden van de driehoek. Hij stelt daartoe dat hem is gebleken dat het optreden niet onrechtmatig is geweest.³⁵ Mr. Van Ardenne start daarop een beklagprocedure bij het Gerechtshof in Den Haag. Bij het uitkomen van dit rapport was daar nog niet op beslist.

B Analyse

Inleiding

De aanhoudingen van de personen die deel uitmaken van de twee groepen, bij DHZ en op het Stadionviaduct, vormen een belangrijk onderwerp in dit onderzoek. De betrokken autoriteiten noemen de aanhoudingen rechtmatig, terwijl de supporters hun aanhouding onterecht vinden. Een aantal van hen doet ter zake zelfs aangifte tegen de leden van de driehoek en start een beklagprocedure bij het Gerechtshof naar aanleiding van het besluit tot niet-vervolgning.

In de beoordeling van overheidsgedragingen door de Nationale ombudsman staat niet de rechtmatigheid centraal maar de behoorlijkheid. In dit verband gaat het dan om de vraag of de aanhouding van de circa tweehonderd personen bij DHZ en de circa zeshonderd personen op het viaduct als behoorlijk is aan te merken. Belangrijke criteria waarnaar de Nationale ombudsman daarbij kijkt, zijn het redelijkheids- en het evenredigheidsvereiste.

Het redelijkheidsvereiste houdt in dat een bestuursorgaan de in het geding zijnde belangen tegen elkaar afweegt, en dat de uitkomst van die afweging niet onredelijk mag zijn.

Het evenredigheidsvereiste houdt in dat een bestuursorgaan voor het bereiken van een doel geen middel mag aanwenden dat voor de betrokkene onnodig bezwarend is; het middel moet in evenredige verhouding staan tot dat doel. Daarbij dient het bestuursorgaan de minst ingrijpende handelwijze te kiezen (subsidiariteit) en dient het doel het middel te kunnen rechtvaardigen (proportionaliteit).

Omdat de omstandigheden bij DHZ en die op het viaduct op wezenlijke punten van elkaar verschillen, behandelt de Nationale ombudsman de aanhoudingen op deze twee locaties los van elkaar. Voor beide locaties geeft hij daarbij de feiten nog eens kort weer.

DHZ

Uit de verklaringen van politieambtenaren en uit de videobeelden blijkt dat een groep supporters tijdens de wedstrijd het stadion verlaat en vervolgens voor relletjes zorgt op de Marathonweg. Het optreden van de ME leidt ertoe dat deze groep zich naar het terrein van DHZ begeeft. De politie besluit over te gaan tot aanhouding van deze groep wegens openlijke geweldpleging en samenscholing, en probeert de groep daartoe in te sluiten bij de kantine van DHZ. Enkele tientallen personen weten te ontkomen, en van de ingesloten

³⁵ De inhoud van de brief van de hoofdofficier is opgenomen in Bijlage 3.

personen laat de politie er op aanwijzing van de kantinejuffrouw van DHZ een aantal gaan. De ME houdt de overige ongeveer tweehonderd personen daadwerkelijk aan.

De aanpak van voetbalvandalen is van maatschappelijk belang, en alleen daarom al is het begrijpelijk dat de politie er veel voor over heeft de relschoppers die naar het DHZ-terrein gaan, strafrechtelijk aan te pakken. Op het moment echter dat blijkt dat er in de kantine van DHZ meer dan 230 personen aanwezig zijn, waarvan er na selectie nog zo'n 200 overblijven, moet duidelijk zijn dat er op grote schaal vermenging heeft plaatsgevonden met personen die niets met de rellen van doen hebben. Op dat moment moet ook duidelijk zijn dat deze vermenging zodanige bewijsrechtelijke problemen bij eventuele vervolging zal meebrengen dat het daadwerkelijk aanhouden van deze 200 personen niet redelijk is. Gelet hierop vindt de Nationale ombudsman bij weging van alle omstandigheden het niet redelijk dat op het moment dat deze vermenging zichtbaar werd het besluit om de deze grote groep personen aan te houden door is gezet en niet alsnog is heroverwogen.

Stadionviaduct

De grote groep mensen op het Stadionviaduct maakt het de politie lastig om de Ajax-supporters rustig de treinen in te krijgen. Deze groep bestaat voornamelijk uit Feyenoord-supporters die getuige willen zijn van het vertrek van de Ajax-supporters en die kennelijk nieuwsgierig zijn naar wat er verder staat te gebeuren. In deze groep bevinden zich ook enkele tientallen relschoppers die de ME's provoceren door met voorwerpen te gooien en door hen verbaal uit te dagen. Verder moet aangenomen worden dat zich in deze groep Feyenoord-supporters bevinden die op het viaduct wachten omdat zij hun auto in de omgeving van de Marathonweg geparkeerd hebben en de route daarheen door de ME geblokkeerd is. Ruim een uur na afloop van de wedstrijd staat een grote groep Feyenoord-supporters nog steeds op het viaduct. Met het verstrijken van de tijd neemt de spanning toe omdat de Ajax-supporters al geruime tijd in het stadion worden vastgehouden en onrustig worden. De leden van de driehoek en het GBO vrezen een confrontatie tussen beide supportersgroepen en zijn ervan overtuigd dat er wat moet gebeuren. In overleg met de driehoek, en na toestemming van de hoofdofficier van justitie, wordt besloten tot aanhouding van de hele groep op het viaduct wegens het niet voldoen een ambtelijk bevel respectievelijk samensholing.

De Nationale ombudsman heeft begrip voor het standpunt van de leden van de driehoek dat er iets moet gebeuren. Een confrontatie tussen beide supportersgroepen kan immers tot ernstige ongeregeldeheden leiden. Gebruikmaking van het strafrecht is echter een zwaar middel dat pas moet worden ingezet als aannemelijk is dat andere, minder ingrijpende, middelen niet hetzelfde resultaat zullen hebben. En als gebruikmaking van het strafrecht onvermijdelijk is, ligt het op de weg van de politie om onnodige aanhoudingen zo veel mogelijk te voorkomen.

De Nationale ombudsman heeft in paragraaf 4.4.2 van hoofdstuk 4 aandacht

besteed aan mogelijke alternatieven voor een strafrechtelijke oplossing, en daarbij aangegeven dat hij van mening is dat er op het viaduct naast een strafrechtelijke aanpak een aantal niet strafrechtelijke alternatieven waren die de voorkeur verdienden. De Nationale ombudsman is van oordeel dat de strafrechtelijke aanpak bij afweging van alle feiten en omstandigheden in redelijkheid in strijd is met de proportionaliteit en de subsidiariteit omdat de toepassing van minder ingrijpende alternatieven onvoldoende overwogen is. De Nationale ombudsman treedt niet in de vraag welke operationele keuze in dit concrete geval had moeten worden gemaakt.

De leden van de driehoek kiezen op 23 april 2006 echter wel voor de strafrechtelijke aanpak. De beoordeling hierna gaat uit van die keuze en betreft de manier waarop inhoud is gegeven aan de gekozen strafrechtelijke aanpak.

Zoals in hoofdstuk 4 is vastgesteld, vordert de ME rond 14.34 uur dat de mensen weg moeten gaan als zij daar niets meer hebben te zoeken. Op die vordering wordt nauwelijks gereageerd, waarna de ME een charge uitvoert. Vervolgens gebeurt er bijna een uur lang niet veel. Er wordt in ieder geval niet opnieuw gevorderd dat men het viaduct moet verlaten en dat de politie zal gaan aanhouden indien men toch op het viaduct blijft staan. Tegen 15.20 uur besluit de driehoek tot aanhouding en gaat de ME over tot insluiting van de groep op het viaduct.

Uit het onderzoek blijkt dat een miscommunicatie tussen de Algemeen Commandant (AC) en de Compagniecommandant (CC) aan de ene kant en de betrokken Pelotonscommandant (PC) aan de andere kant debet is aan de latere vervolgingsproblemen. De PC gaat ervan uit dat de mensen op het viaduct zullen worden aangehouden wegens overtreding van het samenscholingsverbod. Vorderen is in verband daarmee in zijn beleving niet aan de orde. De AC en CC gaan er echter van uit dat adequaat is gevorderd en dat het niet voldoen aan de vorderingen voldoende basis biedt voor aanhouding (en vervolging). De leden van de driehoek baseren zich op de informatie van de AC en gaan er dus ook van uit dat adequaat is gevorderd.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat bij een keuze voor strafrechtelijke aanpak de politie de aanwezigen op het viaduct direct voorafgaande aan eventuele aanhouding en vóórdat het viaduct aan de Breepleinzijde was afgesloten, in ieder geval door middel van een vordering duidelijk had moeten maken dat zij het viaduct dienden te verlaten en dat de politie zou ingrijpen indien zij dat niet zouden doen. Op die manier hadden de supporters de gelegenheid gekregen alsnog eieren voor hun geld te kiezen en uit eigen beweging te vertrekken. Het aantal onnodige aanhoudingen had langs die weg kunnen worden beperkt. Van belang daarbij is dat de groep supporters op het viaduct grotendeels bestond uit mensen die vooral nieuwsgierige omstanders waren of die in afwachting waren van het vrijmaken van de Marathonweg zodat ze naar hun auto konden. Zoals ook politieambtenaren verklaren, stonden er slechts tientallen relschoppers tussen hen. De Nationale ombudsman sluit daarom niet uit dat een groot aantal van de aanwezigen op het viaduct na een duidelijke vordering

alsnog het viaduct zou hebben verlaten. Voor de politie was dan een overzichtelijkere situatie ontstaan en was het doel, het veilig afvoeren van de Ajax-supporters, bereikt op een manier die voor (een groot deel van) de mensen op het viaduct veel minder ingrijpend was geweest.

Verschillende politieambtenaren geven in het kader van het onderzoek aan dat de Feyenoord-supporters niets op het viaduct hadden te zoeken en dat zij, ook als er niet was gevorderd, heel goed wisten dat zij geacht werden het viaduct te verlaten. Dit vormt echter geen rechtvaardiging voor het politieoptreden. Het enkel – al dan niet uit nieuwsgierigheid – blijven staan op een plek waar de politie dat liever niet heeft, levert op zichzelf nog geen strafbaar feit op. Kwade wil mag niet worden verondersteld.

Uit het voorgaande volgt dat de Nationale ombudsman de aanhouding van de complete groep supporters op het Stadionviaduct op de manier zoals dat is gebeurd niet proportioneel en daarmee niet behoorlijk acht. De politie had op zijn minst adequaat moeten vorderen en de mensen moeten wijzen op de consequenties van het niet-voldoen aan de vordering alvorens tot aanhouding over te gaan.

Bij dit alles komt nog, zoals eerder in hoofdstuk 4 al genoemd, dat de Hoge Raad in zijn arrest van 29 januari 2008 heeft uitgesproken dat artikel 2 van de Politiewet niet kan worden aangemerkt als een wettelijk voorschrift op basis waarvan vorderingen kunnen worden gegeven waaraan op straffe van overtreding van artikel 184, eerste lid, Sr. moet worden voldaan. Dit betekent dat de leden van de driehoek zich zullen moeten buigen over de vraag welke consequenties dit arrest heeft voor de uitvoeringspraktijk van de politie indien haar optreden plaatsvindt in het licht van handhaving van de openbare orde.

8 De ‘day after’; verantwoording door de overheid

A Bevindingen

Al op de dag van de wedstrijd zelf doet de burgemeester van Rotterdam voor de camera's uitslatingen over het politieoptreden. Tegenover een verslaggever van de NOS maakt de burgemeester melding van 250 aanhoudingen. Als reden daarvoor noemt hij overtreding van een samenscholingsverbod, al dan niet gecombineerd met het gooien van stenen. Hij geeft aan dat de politie er kort bovenop heeft gezeten en dat de situatie totaal beheersbaar is geweest. Tegelijkertijd noemt hij het maatschappelijk onaanvaardbaar dat weer zoveel mensen zich hebben misdragen en spreekt hij de verwachting en de hoop uit dat zij hun gerechtvaardigde straf zullen krijgen.

Een andere televisiezender maakt die avond melding van de arrestatie van 280 herrieschoppers.

In de dagen direct na de wedstrijd verschijnen in verschillende dagbladen berichten over de gebeurtenissen rond de wedstrijd. NRC Handelsblad maakt op 24 april 2006 melding van 425 aanhoudingen. Daarbij wordt aangegeven dat de politie na afloop van wedstrijd aanvankelijk meldde dat er 250 mensen waren aangehouden, en dat de politie aan het begin van de avond, na telling van het aantal processen-verbaal, uitkwam op 425 aanhoudingen. In Trouw van 24 april 2006 verschijnt het volgende bericht:

“...De politie in Rotterdam heeft gistermiddag 425 Feyenoord-aanhangers aangehouden. Ze wilden niet weg bij een viaduct waar de Ajax-fans nog langs moesten. Ze worden verdacht van verstoring van de openbare orde, samensholing en openlijke geweldpleging. De politie had de Feyenoord-aanhangers gesommeerd weg te gaan bij het viaduct, maar aan dat bevel voldeden ze niet, waarna de politie optrad. De Ajax-aanhang kon vervolgens zonder problemen met de trein terug naar Amsterdam. Volgens een politiewoordvoerder heeft de politie met het optreden willen laten zien geen enkel wangedrag te tolereren. Wie niet luisteren wil, moet maar voelen, aldus de woordvoerder. Volgens hem is de risicowedstrijd door adequaat optreden relatief rustig gebleven. Tot ernstige ongeremdheden kwam het niet...”

De dag daarna staat in Trouw het volgende:

“...De politie heeft zondag 799 mensen aangehouden rond de wedstrijd Feyenoord-Ajax. Het overgrote deel van is naar huis gestuurd met een proces-verbaal. Zeven relschoppers zitten nog vast. De politie sprak zondag van 425 arrestaties, maar dat bleek achteraf slechts een tussenstand. Alle arrestanten zijn geregistreerd en gefotografeerd. Een deel heeft een boete gekregen variërend van 100 tot 270 euro. De rest kan een dagvaarding verwachten. In juni of juli komen de zaken voor. De gemeente noemt de aanpak van de voetbalsupporters zondag geslaagd...”

Op 26 april 2006 meldt zowel Trouw als de Volkskrant dat een deel van de aangehouden supporters een klacht gaat indienen tegen de Rotterdamse politie vanwege onterechte aanhouding en vanwege slechte behandeling na die aanhouding. In de Volkskrant staat daarbij het volgende:

“...Burgemeester Opstelten heeft verklaard dat hij onverkort achter het politieoptreden blijft staan. Er was gekozen voor een harde aanpak, nadat een jaar geleden Feyenoord-Ajax volledig uit de hand liep. “De gemeente heeft laten zien dat het menens is”, aldus een woordvoerder...”

De Volkskrant meldt voorts:

“...Volgens de autoriteiten is het bevel de brug te ontruimen na drie uur 's middags gegeven, ruim 45 minuten na het eindsignaal. Tegen die tijd is er volgens de politie geen reden meer om zich op de brug te bevinden, anders dan uit nieuwsgierigheid of met kwade bedoelingen jegens de Ajax-fans die ieder moment naar buiten kunnen komen.

Driemaal – beweert de politie – is het bevel tot verspreiding gegeven. Daarbij is volgens het Openbaar Ministerie expliciet gezegd dat wie daaraan geen gehoor gaf, zou worden opgepakt. Weer enkele minuten later is de Zuidkant van de brug afgesloten en zijn alle aanwezigen ingerekend...”

De Volkskrant signaleert dat de lezing van de supporters haaks staat op die van de autoriteiten.

Over de problemen rond de vaststelling van het aantal arrestanten vertelt de ARAF-coördinator in het kader van het onderzoek het volgende:

“...Wat betreft de verkeerde inschatting van het aantal arrestanten kan ik nog opmerken dat ik mij niet kan herinneren dat er aan mij is gevraagd hoeveel arrestanten er in totaal waren. Ik had dit aantal direct kunnen noemen. Ik heb wel contact met het GBO gehad, maar er werd enkel gevraagd naar het aantal dat de ARAF Stadion verwerkt had. Wellicht dat daar ook misverstanden uit zijn voortgekomen...”

Verschillende supporters laten weten zich te hebben gestoord aan de beeldvorming in de media over het politieoptreden. Zo schrijven de ouders van een aangehouden supporter in een klachtbrief aan de korpsbeheerder het volgende:

“...Ondanks het feit dat (de zoon van betrokkenen; N.o.) net 18 geworden is vinden wij dit als ouders toch een merkwaardige gang van zaken te meer omdat de dag daarna triomfantelijk door Uw korps bekend wordt gemaakt dat er achthonderd aanhoudingen zijn geweest om te voorkomen dat er rellen zouden uitbreken...”

Twee aangehouden supporters, moeder en dochter, laten aan de Nationale ombudsman weten zich eraan geërgerd te hebben dat de burgemeester iedereen die was opgepakt schuldig heeft genoemd.

En twee supporters, vader en zoon, die op het Stadionviaduct zijn aangehouden, schrijven aan mr. Van Ardenne het volgende:

“...Als klap op de vuurpijl hoor ik burgemeester Opstelten zondagavond trots op de TV zeggen dat de situatie beheersbaar was en dat de politie goed werk had verricht. Hij had niet trots mogen zijn, maar moet zich diep schamen voor wat er in zijn stad is gebeurd...”

Op 16 mei 2006 vindt een bijeenkomst plaats van het zogenoemde Feyenoord Supporters Platform. Naast vertegenwoordigers van Feyenoord, van het stadion, van de Feyenoord Supportersclub en ongeveer vijftig Feyenoord-supporters is het hoofd Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente Rotterdam aanwezig om in te gaan op de gebeurtenissen van 23 april 2006. Blijkens het verslag van deze bijeenkomst benadrukt hij dat de gemeente “niet trots is op de gang van zaken.” In dit verslag staat het volgende:

“...Feyenoord-Ajax is altijd onderhevig aan een zeer strakke voorbereiding. Uitgangspunt voor de wedstrijd op 23 april was: nooit meer 17 april 2005. Voornaamste doelstellingen waren: handhaving van de openbare orde, het voorkomen van ordeverstoringen, het garanderen van een veilige aankomst en vertrek van de Ajax-supporters. (...) De arrestanten zijn naar verschillende locaties in de stad gebracht. Volgens de Officier van Justitie en de politie is dit op een verantwoorde manier gebeurd, maar verdient het zeker niet de schoonheidsprijs. (...)

De gemeente verkeert nog altijd in de overtuiging dat de mensen op de Breebrug (een andere naam voor het stadionviaduct; N.o.) voldoende gelegenheid hebben gehad om zich uit de voeten te maken. Ook is de gemeente van mening dat middels de groepsaanhoudingen erger voorkomen is en dat hiermee uiteindelijk aan de doelstellingen voor deze wedstrijd is voldaan. (...)

Supporters hekelen ook de manier waarop sommige agenten zich manifesteerden. Zo gaven agenten, vermoedelijk niet afkomstig uit Rotterdam, openlijk uiting aan hun voorliefde voor Ajax en pestten zij de Feyenoord-supporters. (Bedoeld hoofd; N.o.) reageert dat hij dit schandalig vindt, en wanneer de gemeente agenten op dergelijk gedrag zou betrappen direct maatregelen genomen zouden worden.

De indruk die supporters hebben dat alles vooropgezet zou zijn wordt door (bedoelde vertegenwoordiger van de gemeente Rotterdam; N.o.) ontkend. Vooraf is nooit rekening gehouden met zo'n grote groep arrestanten.

Met name de manier waarop supporters na de aanhouding zijn behandeld, heeft veel kwaad bloed gezet. Supporters moesten het doen met een emmer water, dienden hun behoefte in de hoek te doen, kregen een nummer op hun hand geschreven, enz. (Het hoofd Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente; N.o.) zegt nogmaals dat de afhandeling niet de schoonheidsprijs verdient maar dat het OM en de politie spreken van een verantwoorde handelwijze.

Supporters zijn ook kwaad over de manier waarop de burgemeester zich in de dagen na de wedstrijd heeft geuit in de media. De burgemeester heeft het doen voorkomen alsof alle voetbalsupporters criminelen zijn. (Bedoeld hoofd; N.o.) ontkent dat de gemeente Rotterdam deze mening is toegedaan...”

Het hoofd Openbare Orde en Veiligheid zegt tijdens de bijeenkomst op 16 mei 2006 toe nog een afspraak te zullen arrangeren met de burgemeester en een afvaardiging van Feyenoord-supporters.

De burgemeester van Rotterdam laat de gemeenteraad van Rotterdam in antwoord op de schriftelijke vraag van een raadslid naar de instructies die rond de wedstrijd golden voor de politie, op 12 mei 2006³⁶ het volgende weten:

“...De doelstelling van het politieoptreden was het handhaven van de openbare orde, het voorkomen van het plegen van strafbare feiten, het voorkomen van ordeverstoringen, het voorkomen van grootschalige vernielingen en/of plunderingen en het aanhouden van hen die strafbare feiten plegen of gepleegd hebben. Daarin is de politie naar mijn mening geslaagd...”

³⁶ Overlegdocument t.b.v. Raad & Commissie; BVM2006-23.

In dezelfde brief aan de gemeenteraad ontkent de burgemeester dat er sprake was van een door de politie opgezette fuik, waardoor men zich nog moeilijk kon verwijderen van de plaats van aanhouding:

“...Tot het moment dat een tweede linie werd gevormd (achter de menigte) was het voor een ieder mogelijk zich – zij het in één richting – te verwijderen van het viaduct. Er kan ook gesteld worden dat de mensen die op het viaduct stonden, ruimschoots de gelegenheid hebben gehad om zich van het viaduct te verwijderen...”

B Analyse

De burgemeester van Rotterdam, beheerder van het regionale politiekorps, doet op de dag van de wedstrijd publiekelijk uitlatingen. Uit het feit dat hij spreekt over 250 aanhoudingen blijkt dat de autoriteiten op dat moment onvoldoende zicht hadden op het werkelijke aantal aanhoudingen. Ook later op de avond wordt nog van een veel te laag aantal uitgegaan. Dit terwijl de ARAF-coördinator kennelijk goed op de hoogte is van het totaal aantal arrestanten. De Nationale ombudsman stelt dan ook vast dat in dit opzichte sprake is van een gebrekkige interne communicatie waardoor het juiste aantal niet bij de woordvoerders terecht komt.

Ernstiger vindt de Nationale ombudsman het dat de korpsbeheerder met zijn uitspraken een voorschot neemt op de rechtsgang door de verwachting uit te spreken “dat de aangehouden personen hun gerechtvaardigde straf zullen krijgen”. Daarmee geeft hij aan alle aangehouden personen schuldig te achten. Gelet op de taakverdeling tussen bestuur en rechter was het passend geweest wanneer de korpsbeheerder namens de driehoek zich tegenover de media beperkt had tot het uitspreken van de intentie om iedereen die strafbare feiten gepleegd had daadwerkelijke voor de rechter te brengen. Met het noemen van alle aangehouden personen als degenen die hun gerechtvaardigde straf zullen krijgen, heeft de korpsbeheerder ten onrechte ook grote groepen niet schuldige personen in zijn oordeel betrokken.

Het is begrijpelijk dat met name supporters die op het Stadionviaduct zijn aangehouden wegens het niet voldoen aan een ambtelijk bevel (vordering) dan wel overtreding van een samenscholingsverbod zich aan deze uitlatingen ergeren. Uit het onderzoek komt immers naar voren dat van adequaat vorderen geen sprake is geweest en dat vervolging wegens overtreding van een samenscholingsverbod niet haalbaar is. Van de groep van zeshonderd supporters die op het viaduct worden aangehouden, hebben zich er blijkens de videobeelden en blijkens de verklaringen van politieambtenaren slechts tientallen misdragen. De suggestie die de korpsbeheerder wekt, namelijk dat alle aangehouden supporters zich hebben misdragen, is onjuist.

De artikelen die in de dagen na de wedstrijd in verschillende dagbladen verschijnen, bevatten relatief veel informatie die achteraf gezien niet blijkt te kloppen, zoals de mededeling dat degenen die niet direct een boete hebben gekregen een dagvaarding kunnen verwachten en dat de zaken in juni of juli zouden voorkomen. Bepaald onjuist is de infor-

matie over het vorderen door de politie. Uit het onderzoek is immers gebleken dat van adequaat vorderen in het geheel geen sprake is geweest. Voor zover de Volkskrant een juiste weergave bevat van de informatie die de politie en het Openbaar Ministerie daarover hebben gegeven, keurt de Nationale ombudsman deze informatieverstrekking zonder meer af.

Drie weken na de wedstrijd geeft een woordvoerder van de gemeente Rotterdam tijdens een bijeenkomst met vertegenwoordigers van de Feyenoord-supportersclub en circa vijftig Feyenoord-supporters een toelichting op de doelstellingen van de autoriteiten rond bedoelde wedstrijd. Ook geeft hij de opvattingen van het Openbaar Ministerie en van de politie ten aanzien van het optreden rond die wedstrijd weer. De Nationale ombudsman is niet bevoegd te oordelen over gedragingen van de gemeente Rotterdam. Niettemin spreekt hij zijn waardering uit voor het feit dat de gemeente de Feyenoord-supporters op 16 mei 2006 uitleg heeft gegeven over de gang van zaken en voor de manier waarop de woordvoerder van de gemeente dat heeft gedaan.

9 Strafrechtelijke afhandeling aanhoudingen

A Bevindingen

In de week na de bewuste wedstrijd vindt er overleg plaats tussen het Openbaar Ministerie en de politie over de afhandeling van de zaken. Aan de politieambtenaren wordt gevraagd om de processen-verbaal in te leveren bij de coördinator van de ARAF Stadion zodat aan de hand van deze verbaalen kan worden nagegaan wat er precies strafrechtelijk is gebeurd.

Terwijl dit proces aan de gang is, worden alle groepsgewijs aangehouden personen, in totaal 799, in een verzamelmutatatie als ‘betrokkenen’ ingevoerd in Xpol.³⁷ De coördinator van de ARAF verklaart hierover het volgende:

“...Na deze zondag heb ik meteen verschillende collega's gevraagd om processen-verbaal aan te leveren. (...) Vervolgens is er in Xpol een verzamelmutatatie van alle achthonderd namen gemaakt. De personen zijn hierbij aangemerkt als betrokkene. De personen zijn niet als verdachte ingeschreven omdat toen niet direct duidelijk was welk strafbaar feit door hen individueel was gepleegd. (...) Ik heb de mensen als betrokkene ingeschreven omdat dit administratief het makkelijkst was. De afzonderlijke tijdstippen van aanhouding, voorgeleiding of heenzening waren toch bekend, namelijk op de verzamellijsten...”

De voetbalofficier van justitie gaat in de weken na de wedstrijd samen met de politie na wat er feitelijk precies is gebeurd. Uiteindelijk wordt besloten om de zaken van de mensen die alleen zijn aangehouden voor het niet voldoen aan een vordering, dan wel het negeren van het verbod tot samenscholing, te seponeren. De chef opsporing merkt hierover het volgende op:

“...Het was mijn doel alle aangehouden personen te vervolgen. Daarover is de week daarna veel overleg geweest met het Openbaar Ministerie. We hebben alles bekeken, DHZ en het viaduct apart, en zijn nagegaan of er viel te vervolgen. De vermenging maakte het onhaalbaar. En voor wat betreft het viaduct ook de vraag of wel voor iedereen hoorbaar was gevorderd, voor zover al juridisch correct was gevorderd...”

In totaal zijn er van de 799 personen die groepsgewijs zijn aangehouden, 58 personen vervolgd voor diverse geweldsdelicten en belediging, en 161 personen voor het niet kunnen tonen van een identiteitsbewijs.³⁸ Van deze 219 personen wordt een aparte registratie als verdachte in Xpol gemaakt.³⁹ Deze zaken worden vervolgens ingestuurd naar het Openbaar Ministerie en krijgen van het Openbaar Ministerie een parketnummer. De personen die niet zijn vervolgd, 580 in totaal, worden niet als verdachte in Xpol geregistreerd en hun zaken worden ook niet ingestuurd naar het Openbaar Ministerie. Deze zaken worden bij de politie opgelegd.⁴⁰

De supporters die op de brug of bij DHZ zijn aangehouden, geven aan dat ze nooit meer iets over hun aanhouding hebben gehoord van de politie of van justitie. Voor de meeste mensen van deze groep is het de eerste keer dat zij daadwerkelijk door de politie worden aangehouden en worden opgehouden. Daarbij zijn de omstandigheden waarin de

³⁷ Ter ondersteuning van het primaire werkproces van politieambtenaren, beschikt de politie over zogenaamde bedrijfsprocessen zoals het Basis politie systeem Xpol. Xpol wordt onder meer gebruikt voor het vastleggen van meldingen, registraties en processen-verbaal.

³⁸ Brief mr. H.J. Moraal, hoofd-officier van justitie, 30 maart 2007.

³⁹ Aldus de coördinator van de ARAF.

⁴⁰ Brief hoofdofficier van justitie, 26 mei 2008.

groep na de aanhouding terecht is gekomen niet van alle dag. Het bevreemdt deze supporters dan ook dat zij nooit meer iets hebben gehoord. Verschillende supporters ondernemen zelf actie om te achterhalen wat er met hun zaak is gebeurd, maar ook dit leidt niet tot opheldering. Supporters verklaren hierover onder meer het volgende:

“...Een dag later heb ik justitie gebeld. Ze vertelden mij dat ze er mee bezig waren en dat iedereen nog zou worden uitgenodigd voor een aanvullende verklaring. Ik heb tot op de dag van vandaag niets meer gehoord. Ik heb geen sepotbeslissing ontvangen. Wat dat betreft is er nog onzekerheid of ik word vervolgd of niet...”

“...Ik las op een gegeven moment ergens dat de zaak geseponeerd was. Hierop heb ik in december 2006 een brief naar het arrondissementsparket in Rotterdam geschreven dat ik dit graag schriftelijk bevestigd wilde hebben. Ook heb ik in die brief aangegeven dat ik wilde weten wat met onze gegevens en foto's zou gebeuren. Ik heb geen enkele reactie gehad...”

“...Het enige wat mij werd meegedeeld was: “Je krijgt hier meer van te horen.” Ik heb nooit meer iets van de politie of het Openbaar Ministerie vernomen. (...) Wat me het meest heeft gestoord, is dat ik nooit meer iets heb gehoord. Wat is er met het proces verbaal gedaan? Heb ik een aantekening op mijn persoon of een strafblad of ...? Daarnaast: geef duidelijk aan wat er gebeurd is, waarom het gebeurd is en wat het nu heeft opgeleverd...”

Uit het onderzoek komt naar voren dat een deel van de aangehouden personen die over het voorval een klacht hebben ingediend bij de korpsbeheerder via een brief van de politie zijn geïnformeerd over de sepotbeslissing. In deze brief staat het volgende te lezen:

“...Onlangs heeft u bericht ontvangen van het Arrondissementsparket te Rotterdam, of zult u binnenkort bericht ontvangen, dat tegen u geen strafrechtelijke vervolging zal worden ingesteld...”

De coördinator van de ARAF geeft aan dat hij geen sepotbrieven heeft gestuurd naar de 580 personen wier zaak is geseponeerd. Dit zou niet gebruikelijk zijn. Daarbij zou het sturen van 580 sepotbrieven ook administratief veel werk met zich brengen. De voetbalofficier van justitie die betrokken is bij de beslissing om niet te vervolgen, geeft aan dat het Openbaar Ministerie geen bemoeienissen met deze zaken heeft gehad, omdat deze zaken niet zijn ingestuurd naar het parket. Zowel de toenmalige hoofdofficier van justitie als een andere betrokken officier van justitie stellen hier tegenover dat het wel of niet registreren van de zaken bij het Openbaar Ministerie niet van belang is. Nu de sepotbeslissing is genomen door het Openbaar Ministerie is het Openbaar Ministerie verantwoordelijk voor het verzenden van de sepotbeslissingen, aldus de voormalige hoofdofficier.

De huidige hoofdofficier van justitie bevestigt deze mening. Hij voegt hier aan toe dat de politie, in samenspraak met het Openbaar Ministerie en onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie, alle aangehouden personen een brief had moeten schrijven waarin wordt uitgelegd dat er geen vervolging plaatsvindt en dat de zaak administratief zou worden afgehandeld.

B Analyse

Indien een aanhouding niet leidt tot strafvervolgning, behoort de betrokkene daarover adequaat te worden geïnformeerd. Het is niet juist als hij na zijn aanhouding nooit meer iets over zijn zaak van de politie of het Openbaar Ministerie hoort.

Met uitzondering van een aantal personen dat een klacht bij de korpsbeheerder van het regionale politiekorps Rotterdam hebben ingediend, werd niemand van de groep personen van wie de zaak is geseponneerd schriftelijk over deze beslissing geïnformeerd. De beslissing om geen vervolging in te stellen, is genomen door het Openbaar Ministerie. Het Openbaar Ministerie is daarom verantwoordelijk voor de informatieverstrekking aan de betrokkenen.

Het Openbaar Ministerie heeft echter geen sepotberichten aan de betrokkenen verzonden, doordat de zaken bij de politie zijn opgelegd, en dus niet bij het Openbaar Ministerie zijn ingeschreven. Dit betreft echter een administratieve aangelegenheid, die het Openbaar Ministerie niet ontslaat van de verplichting om de betrokkenen adequaat te (laten) informeren over de sepotbeslissing. Ook de politie heeft geen actie ondernomen om de betrokkenen te berichten over de afhandeling van hun zaak. Hoewel dit strikt genomen misschien niet de primaire verantwoordelijkheid van de politie is, had de politie – nu de zaken bij de politie waren opgelegd – ook een eigen verantwoordelijkheid wat betreft de informatieverstrekking aan de betrokkenen. Op zijn minst had de politie bij het Openbaar Ministerie kunnen verifiëren of er al sepotberichten waren verstuurd, dan wel of dit nog zou gaan gebeuren. Dit te meer nu de politie in brieven naar verschillende klagers heeft aangegeven dat zij een sepotbrief van het Openbaar Ministerie zouden ontvangen.

Alles overziend beschouwt de Nationale ombudsman de verplichting om de aangehouden personen te informeren over de sepotbeslissing als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie en de politie. Zowel het Openbaar Ministerie als de politie is op dit punt ernstig te kort geschoten.

De Nationale ombudsman betreurt het dat noch de politie noch het Openbaar Ministerie zich verantwoordelijk heeft gevoeld voor de informatieverstrekking en dat er tussen het Openbaar Ministerie en de politie hierover geen afstemming heeft plaatsgevonden. Al ruim twee jaar hebben de aangehouden supporters niets meer over deze zaak gehoord. Door het niet informeren bestaat er onder een groot gedeelte van de aangehouden personen nog altijd onzekerheid over wat er met hun zaak gaat gebeuren, dan wel is gebeurd. Dit acht de Nationale ombudsman uiterst onwenselijk.

Gebleden is dat de aangehouden personen niet als verdachten, maar als betrokkenen zijn geregistreerd in Xpol. Voor zover deze wijze van registratie er debet aan is dat de betrokkenen geen sepotbericht hebben ontvangen, merkt de Nationale ombudsman op dat het hier kennelijk gaat om een praktische keuze van de autoriteiten die – wat verder ook van die keuze zij – uiteraard geen rechtvaardiging kan vormen voor het niet informeren van betrokkenen. Overigens heeft deze wijze van registratie voor de betrokkenen een belangrijke voordeel: zij leidt ertoe dat betrokkenen geen aantekening op hun strafrechtelijke documentatie krijgen.

Het bovenstaande geeft aanleiding tot het doen van een aanbeveling.

10 Klachtbehandeling

A Bevindingen

10.1 Inleiding

In de dagen na de aanhoudingen ontvangt de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond tientallen klachten over het politieoptreden van 23 april 2006. Op 6 juni zijn er al 42 klachten binnengekomen. De gemeente Rotterdam ontvangt 27 klachten waarvan zij er 15 doorstuurt naar de politie. Na een oproep van de supportersvereniging van Feyenoord meldt een groot aantal supporters zich met klachten bij twee advocaten, mrs. Van der Biezen en Van Ardenne. Op 17 juli 2006 dient Van Ardenne namens 87 personen een klacht in bij de politie.

Veel van de klachten zijn gelijklopend. Men klaagt over de aanhouding, het boeien door middel van tierips, de lange tijd van ophouden door de politie, de verblijfsomstandigheden en het gebrek aan sanitaire voorzieningen, water en voedsel.

Interne klachtbehandeling is voor de Nationale ombudsman een belangrijk onderwerp. Als tweedelijns-klachtbehandelingsinstantie krijgt hij immers te maken met de resultaten van de interne klachtbehandeling. Daarom besteedt hij in deze analyse relatief veel aandacht aan de wijze waarop de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond de bij haar ingediende klachten in verband met de wedstrijd Feyenoord-Ajax heeft behandeld.

10.2 Relevante regelgeving

In zijn algemeenheid geldt dat op de behandeling van interne klachten over het optreden van de politie de Politiewet 1993 en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing zijn. Op de behandeling van interne klachten over de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond is in het bijzonder de klachtenregeling Rotterdam-Rijnmond 2004 van toepassing. Uit de toelichting op deze klachtregeling blijkt dat de bij de korpsbeheerder ingediende klachten door de klachtencoördinator worden ontvangen en geregistreerd. De klachtencoördinator toetst vervolgens of de klacht voldoet aan de eisen van de Awb, en hij stelt klager eventueel in de gelegenheid om mogelijke verzuimen te herstellen. Ook draagt hij er zorg voor dat binnen één week een ontvangstbevestiging van de klacht wordt toegezonden aan de klager.

Wordt de klacht in behandeling genomen dan stuurt de klachtencoördinator de klacht naar de decentrale klachtencoördinator van het betrokken onderdeel. De decentrale klachtencoördinator legt de klacht voor aan de districtschef of het diensthoofd en zorg voor de coördinatie van de informele afdoening van de klacht. Indien er sprake is van een klacht over een ME-optreden vindt de informele behandeling plaats onder coördinatie van de korpsklachtencoördinator. De feitelijke klachtbehandeling vindt plaats op het niveau van een van de betrokken onderdelen.⁴¹

⁴¹ Zie Toelichting op de Klachtenregeling Rotterdam Rijnmond 2004.

“...In Rotterdam is het met betrekking tot de klachtafhandeling zo geregeld dat de klachten in eerste aanleg binnen de districten worden afgehandeld. “Decentraal tenzij...”. Gezien het feit dat van de ongeveer 800 klachten die er vorig jaar zijn binnengekomen er 90% binnen de daarvoor geldende termijnen worden afgehandeld ben ik van mening dat het goed gaat zo. Een schaduwzijde van het in eerste instantie decentraaf afhandelen van de klachten is dat vaak de gehele termijn voor de informele klachtafhandeling wordt gebruikt. Bij een doorgaan naar de formele afhandeling schiet je dan al gauw over de termijnen heen. Maar dat vind ik minder belangrijk dan dat optimaal wordt ingezet op een informele afdoening...”

Blijkens de toelichting op de klachtregeling maakt een intakegesprek onderdeel uit van de procedure van de eerste fase van behandeling van klachten. Met de klager wordt een intakegesprek gevoerd om vast te stellen op welke wijze tegemoet kan worden gekomen aan de klacht, bijvoorbeeld in hoeverre de klacht voor bemiddeling in aanmerking komt of dat de klacht anderszins tot tevredenheid van klager kan worden opgelost.

10.3 Behandeling klachten

Na ontvangst van de klachten over de bewuste zondag wordt bij de regiopolitie een projectgroep opgezet. Er worden werkafspraken gemaakt over de verdere afhandeling. De plaatsvervangend secretaris van de klachtencommissie Rotterdam-Rijnmond en de klachtencoördinator van het district Feyenoord-Ridderster, het district waar het stadion van Feyenoord is gelegen, zijn de aangewezen klachtbehandelaars.

De klachten worden in de eerste plaats getoetst op basis van gronden voor de aanhouding, de locatie en de aard van de klacht.

Daarnaast wordt er door de klachtbehandelaars contact gezocht met de Voetbaleenheid om helderheid te verkrijgen over de klager en om antwoord te krijgen op de vraag of deze wellicht vervolgd zou gaan worden voor andere delicten. Als dat het geval was, is aan die klagers direct een opschortingbrief gestuurd met de opschorting tot de vervolgingsprocedure afgerond zou zijn.

Vervolgens is een onderscheid gemaakt tussen klachten die alleen over het (media) optreden van de burgemeester gaan en dus niet met het politieoptreden als zodanig te maken hebben. Deze klachten worden doorgestuurd naar de gemeente Rotterdam ter verdere afhandeling. Voor de behandeling van de individuele klachten over het politieoptreden is ervoor gekozen de klachten van de supporters zoveel mogelijk informeel af te handelen.

Bij de klachtbehandeling zijn de volgende varianten te onderscheiden:

- I. individueel ingediende klachten:
 - a. informele afhandeling
 - b. formele afhandeling⁴²
 - c. doorzenden gemeente
- II. via een advocaat ingediende klachten:
 - a. afhandeling via advocaat⁴³
- III. klachten van individuele klagers die later aansluiting zoeken bij een advocaat
 - a. informele afhandeling
 - b. afhandeling via advocaat

⁴²Zie bijlage 2 klacht de heer S.

⁴³Zie bijlage 1 Zaak Van Ardenne.

10.4 Aanpak individuele klachten

De informele afhandeling houdt in dat de meeste mensen telefonisch worden benaderd door de klachtencoördinator van het district Feijenoord-Ridderster. De betrokken coördinator is een ervaren klachtbehandelaar en heeft volgens zijn collega ‘met mensen praten’ als kerncompetentie.

“...Vervolgens hebben wij alle mensen die een klacht hebben ingediend persoonlijk, vooral telefonisch te woord gestaan. Dit is voornamelijk de taak geweest van M. (de klachtencoördinator van het District Feijenoord-Ridderster). In die gesprekken hebben wij gevraagd naar de beleving en waar de klacht naar zou moeten leiden...”

Door met de betrokken klagers persoonlijk telefonisch contact op te nemen, wil de politie het signaal geven dat de burger serieus genomen wordt. De insteek is om zoveel mogelijk klachten informeel af te doen.

“... Tijdens de gesprekken heb ik allereerst begrip getoond. Wat betreft de opvang van de mensen was er ook veel mis gegaan. Ik heb dan ook oprecht begrip voor de klachten van de mensen. Verder heb ik mensen hun verhaal laten doen. Ik heb alle tijd voor de gesprekken genomen, het maakte mij echt niet uit of een gesprek een uur of langer duurde. Ik heb ook uitgelegd waarom de politie zo heeft opgetreden. De mensen begrijpen wel dat de politie ook iets moet doen. Bijna iedereen had begrip voor de politie. De mensen hadden ook niets meer te zoeken op de brug. Als de politie zegt dat je weg moet gaan moet je ook gewoon luisteren, ook al heb je niets gedaan. Ik heb dit ook tegen de mensen gezegd...”

Volgens de klachtbehandelaars betreffen de klachten veelal dezelfde onderwerpen.

“...De klachten gingen grotendeels over hetzelfde. Over dat de mensen lang waren opgehouden, dat er geen water was en er geen wc's beschikbaar waren, dat er geweld was gebruikt en het vervoer in de bussen...”

Uit de telefoongesprekken blijkt dat de klagers vooral bevreesd zijn over het eventuele strafrechtelijke vervolg van hun aanhouding. De verwerking van de gegevens en de foto die gemaakt is bij de ARAF is volgens de weergave uit de gesprekken een grote bron van zorg.

De persoonlijke aanpak werpt zijn vruchten af, de betrokken klachtbehandelaar heeft goede herinneringen aan de gevoerde gesprekken:

“...De gesprekken die ik heb gevoerd waren zeer prettig. Ik was ook oprecht met de mensen begaan. In negen van de tien gevallen zijn we er uit gekomen. De klachten zijn volgens mij allemaal binnen een paar maanden afgerond. Ik heb ook een aantal gesprekken persoonlijk gevoerd. Dit waren de gevallen die zeer emotioneel of ingrijpend waren. Ik denk dat deze aanpak zeer goed werkt. Mensen waarderen ook de persoonlijke aandacht die ze van het korps krijgen...”

De klachtbrieven, veelal in de vorm van een e-mail, zijn voornamelijk in de week na 23 april 2006 aan het korps gestuurd. In de periode mei-september 2006 is met de supporters telefonisch contact gelegd. De meeste telefoongesprekken hebben in de maand juni plaatsgevonden. Na de telefoongesprekken kreeg men afhankelijk van de inhoud van de

klacht een brief met een algemene tekst met de achtergronden van de acties van de politie en een excuus voor het ondervonden ongemak. Degenen die expliciet aangeven dat het indienen van de klacht de zorg om eventuele vervolging betreft, ontvangen een opschortingbrief waarin aangegeven dat voor een antwoord op de vraag over het strafblad eerst de beslissing van het OM moest worden afgewacht over de vervolging. Nadat de politie van het OM te horen had gekregen dat de zaken zouden worden geseponneerd (met uitzondering van degenen die de Wet ID overtreden en degenen met enkele afzonderlijke delicten), worden de betrokken klagers door de politie met een brief op de hoogte gesteld van deze beslissing.

In een beperkt aantal gevallen zijn klagers al dan niet op hun eigen verzoek uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek op het politiebureau. Klagende ouders van aangehouden minderjarige kinderen kregen een speciale behandeling. De klachtencoördinator zegt hierover:

“...De klagers waarbij hun kinderen waren betrokken hebben in enkele gevallen een bloemetje gehad. Ook is een aantal klagers een keer komen kijken op de Boezembocht om te zien hoe de ME in zijn werk gaat. Dit met de bedoeling om wederzijds begrip te kweken...”

Ter illustratie een tweetal willekeurige voorbeelden van de klachten en de wijze van afhandeling.

Op 15 mei 2006 stuurt de heer B. een klachtbrief aan de burgemeester van de gemeente Rotterdam. In de brief schetst de heer B. een beeld van hetgeen hem op 23 april 2006 is overkomen. In zijn brief beklagt de heer B. zich over een viertal punten:

- ▶ hem is niet meegedeeld op grond van welk strafbaar feit hij is aangehouden;
- ▶ hij is niet in de gelegenheid gesteld om hulp aan een derde te verlenen;
- ▶ hij is te lang opgehouden;
- ▶ het geweld dat tegen hem is gebruikt was buitenproportioneel.

Verder legt de heer B. een zestal vragen voor. De vragen hebben onder meer betrekking op de wijze waarop het samenscholingsverbod kenbaar is gemaakt, het aanmerken als verdachte, het ophouden en de rol van de hulpofficier van justitie.

Nadat op 16 mei 2006 de bestuursdienst van de gemeente Rotterdam de klachtbrief van de heer B. naar de politie doorstuurt met het verzoek de behandeling over te nemen, ontvangt de heer B. op 18 mei 2006 een ontvangstbevestiging. In deze bevestiging staat dat zijn klacht wordt afgedaan overeenkomstig de klachtenregeling politie Rotterdam-Rijnmond.

Op 20 juni 2006 wordt de heer B. telefonisch benaderd. In de aantekening op zijn brief staat dat hij een persoonlijk onderhoud wil. De interne e-mail van de klachtencoördinator van het district Feijenoord-Ridderster van 6 september vermeldt dat een afspraak is gemaakt op 4 oktober 2006. Het klachtafhandelingsverslag van het gesprek van 4 oktober 2006 vermeldt onder het kopje klachtpunten: klaagt over aanhouding wedstrijd Feyenoord-Ajax. Bij het kopje Overwegingen en oordeel per klachtpunt is ‘gedeeltelijk gegrond’

ingevuld. Aan het einde van het formulier is bij kopje 'klager tevreden na bemiddeling' 'ja' ingevuld.

Op 3 november 2006 stuurt de districtchef Feijenoord-Ridderster een brief waarin allereerst excuses worden aangeboden voor de lange behandelingstermijn van zijn klacht. Vervolgens zijn de klachtpunten benoemd en wordt aangegeven dat in het persoonlijke gesprek dat de heer B. voerde met de klachtencoördinator de diverse klachtelementen zijn besproken. Over de gebeurtenissen op 23 april 2006 wordt het volgende meegedeeld.

"...Zoals u weet ontstonden er vooral na de wedstrijd relletjes tussen de supporters van Feyenoord en Ajax. Er werden over een weer stenen gegooid, waarna de Algemeen Commandant, na overleg met de burgemeester van Rotterdam de beslissing nam het viaduct te ontruimen. Door de ME-commandant ter plaatse werd gevorderd dat de mensen zich moesten verwijderen. Daarop werd besloten de personen, die niet aan de vordering voldeden aan te houden en naar een plaats voor verhoor te brengen..."

Over het politieoptreden in het algemeen geeft de districtchef aan dat "het niet de schoonheidsprijs verdient". In de brief staat verder:

"...Gelukkig is het zo dat u geen strafblad heeft opgebouwd in deze zaak. Uw naam is als verdachte uit de systemen van de politie gehaald. U krijgt verder ook geen proces-verbaal voor het identiteitsbewijs omdat u dat bij u had..."

De districtchef geeft vervolgens aan dat hij van zijn klachtencoördinator heeft begrepen dat de heer B. tevreden is over de behandeling zijn klacht en begrip voor de situatie heeft gekregen.

Een ander voorbeeld. Op 23 april 2006 stuurt de heer H.H. een e-mail aan de politie waarin hij een opsomming geeft van acht klachten. Hij beklaagt zich onder meer over het agressieve en provocerende gedrag van de politie, de misorganisatie met betrekking tot de afwikkeling van de vertrekkende supporters, het vervoer, het langdurige ophouden, de verblijfsomstandigheden enz. Zijn broer W.H. stuurt eveneens een e-mail op 23 april 2006 met min of meer gelijklopende klachten. Zij ontvangen beiden een ontvangstbevestiging van de politie op 1 mei 2006. Op 4 juli 2006 doet de klachtencoördinator verslag van de uitkomst van het telefoongesprek met W.H. Hij schrijft:

"...Gebeld met W.H. Was blij met uitslag geen vervolging. Gegevens uit systemen. Brief en dan kan klacht als afgehandeld beschouwd worden..."

Op dezelfde dag is gebeld met H.H. Over dit contact schrijft de klachtencoördinator in zijn interne mail:

"...Gebeld met H.H. Was stuk gereserveerder dan zijn broer. Langdurig gesprek gehouden Was uiteindelijk blij dat zaak niet verder vervolgd wordt en dat zijn gegevens uit de systemen wordt gehaald. Antwoordbrief iets uitgebreider en ander van tekst als naar zijn broer (uit tactisch oogpunt). Daarna klacht als afgehandeld beschouwen..."

Op 20 juni 2006 ontvangen beide broers de zogenoemde ‘empatische’ brief van de korpschef. In deze brief geeft de korpschef (dat is een andere brief dan de eerdergenoemde brief van de districtchef aan de heer B) een uitgebreide toelichting over de stringente maatregelen die zijn getroffen ter handhaving van de openbare orde en veiligheid. Voor het ontbreken van voldoende faciliteiten tijdens het ophouden van de arrestanten biedt de korpschef mede namens de hoofdofficier van justitie excuses aan. Verder gaat de korpschef in op de rechtmatigheid van de aanhoudingen en biedt degenen die – achteraf gezien – ten onrechte zijn aangehouden tevens excuses aan.

Op 11 juli 2006 ontvangt W.H. een brief van de plv. secretaris van de klachtencommissie met de mededeling dat hij onlangs bericht ontvangen heeft of zal ontvangen van het Arrondissementsparket te Rotterdam dat tegen hem geen strafvervolgning zal worden ingesteld ter zake het niet voldoen aan een vordering van de politie zich te verwijderen uit de omgeving van het Feyenoord stadion. In de brief is tevens aangegeven dat zijn gegevens en de gemaakte foto's niet zullen worden opgenomen, dan wel zullen worden verwijderd uit het herkenningssysteem van de politie. In de brief staat vervolgens:

“...U krijgt populair gezegd voor deze zaak geen strafblad...”

10.5 Klachten via intermediair

De supportersvereniging van Feyenoord roept in de dagen na de wedstrijd supporters op hun klachten over het politieoptreden te melden. Een aantal mensen die zich reeds individueel bij de politie hadden gemeld met hun klacht besluit zich aan te sluiten bij de groep klagers die zich laten vertegenwoordigen door een tweetal advocaten. Op 19 juli 2006 dienen beide advocaten namens dezelfde 85 personen een klacht in bij de politie Rotterdam-Rijnmond over gedragingen van politieambtenaren na bedoelde wedstrijd. Volgens hen heeft de politie in deze zaak buitengewoon onprofessioneel en laakbaar gehandeld, en zij verlangen dat deze zaak tot de op de bodem wordt uitgezocht.

Op 18 juli 2006 doen mrs. Van Ardenne en Van der Biezen, beiden advocaat, namens dezelfde 85 Feyenoord-supporters die op 23 april 2006 na de voetbalwedstrijd zijn aangehouden, bij de politie Rotterdam-Rijnmond schriftelijk aangifte tegen de leden van de Rotterdamse driehoek ter zake van opzettelijke wederrechtelijke vrijheidsberoving. Volgens hen is sprake van een onrechtmatige aanhouding, gevolgd door een onrechtmatig ophouden.

Op 14 november 2006 laat mr. Van Ardenne weten dat zich nog twee Feyenoord-supporters hebben aangesloten bij de aangifte en bij de klachtprocedure.⁴⁴

De klachten van deze groep supporters verschillen in aard niet van de klachten van de individuele klagers. Vrijwel alle supporters beklagen zich over de aanhouding. In een groot deel van de klachtbrieven klaagt men over het boeien door tierrips, het uitblijven van informatie, de duur van ophouden, de verblijfsomstandigheden en het ontbreken van

⁴⁴ Zie bijlage 1 Zaak van Ardenne.

sanitaire voorziening en water. De politie kiest ervoor om de groep klagers die zich bij mr. Van Ardenne hebben aangesloten niet af te handelen op de wijze waarop de klachten van de individuele klagers zijn afgehandeld. Men wil eerst de beslissing van het openbaar ministerie afwachten omtrent de vervolging van de leden van de driehoek ter zake van onrechtmatige vrijheidsbeneming.

De hoofdofficier van justitie van het ressort Den Haag, aan wie terwille van de onpartijdigheid de aangifte tegen de leden van de driehoek is voorgelegd, oordeelt dat de aanhouding rechtmatig is en dat de omstandigheden waaronder de arrestanten zijn opgehouden behoorlijk waren. De korpsbeheerder neemt dat oordeel over. Mr. Van Ardenne ontvangt per brief het oordeel van de korpsbeheerder.

De groep die zich aanvankelijk bij de gemeente en de politie melden en zich vervolgens hebben aangesloten bij de groep die zich laat vertegenwoordigen door een advocaat ontvangen niet de brief van de korpschef die aan alle individuele klagers is gestuurd.

Een van de supporters uit deze groep is de heer M. Op 25 april 2006 stuurt hij een brief aan de korpschef van de politie Rotterdam-Rijnmond. Daarin beklaagt hij zich over de wijze waarop hij, zijn zoon en een vriendje van zijn zoon, zijn bejegend door de politie na de wedstrijd op 23 april 2006. De heer M. schrijft dat hij en zijn zoon door de ME vanaf het stadionplein het viaduct op gedreven zijn. Het 16-jarige vriendje van zijn zoon wordt door een agent tegengehouden. Toen de heer M. protesteerde omdat hij de jongen anders uit het oog zou verliezen kreeg hij een klap met de wapenstok. De heer M. beklaagt zich over de actie van de politie en de wijze waarop zij na hun aanhouding zijn bejegend.

Hij schrijft in zijn brief:

“...Ik heb mij deze zondagmiddag zeer ongerust gemaakt over de veiligheid van het vriendje van mijn zoon, mijn eigen zoon en mijzelf. Bovendien zijn wij behandeld alsof wij slachtvee waren, zonder enige vorm van respect. En als klap op de vuurpijl hoor ik Burgemeester Opstelten zondagavond trots op de TV zeggen dat de situatie beheersbaar was en dat de politie goed werk had verricht. Hij had niet trots mogen zijn, maar moest zich diep schamen voor wat er in zijn stad is gebeurd...”

De heer M. stuurt op 25 april 2006 een kopie van zijn klacht aan de burgemeester van Rotterdam. De gemeente stuurt de heer M. een reactie in de vorm van een standaardbrief.

“...Van de burgemeester kreeg ik een brief terug waarin ik werd bedankt voor het door mij gegeven signaal. Ik voel mij door dit antwoord helemaal niet serieus genomen. Ik wilde helemaal geen signaal geven, ik heb in mijn brief om excuses gevraagd...”

Van de politie ontvangt de heer M. op 1 mei 2006 een standaard ontvangstbevestiging. Uit de interne mail van de klachtencoördinator blijkt dat op 18 mei 2006 telefonisch contact is opgenomen met de heer M. In de e-mail staat daarover het volgende:

“...18 mei gebeld met M. Hij is nog steeds een beetje boos. Klaagt over van alles en nog wat. Zaak voorgelegd aan Van Ardenne. Hij gaat met hem mee. Briefje schrijven dat we voorlopig deze klacht verder niet in behandeling nemen...”

Op 13 juni 2006 stuurt de plv. secretaris van de klachtencommissie Rotterdam-Rijnmond aan de heer M. een brief met de mededeling dat in het telefoongesprek is aangegeven dat hij geen prijs stelt op afhandeling van zijn klacht via de regionale klachtenprocedure en dat hij er de voorkeur aan geeft zich te voegen in de procedure die door mr. Van Ardenne wordt voorbereid. In de brief staat verder dat dit betekent dat, zonder tegenbericht, de klacht buiten behandeling wordt gesteld in afwachting van nieuwe berichten van mr. Van Ardenne. De heer M. heeft daarna zowel van het openbaar ministerie, de politie als zijn advocaat geen informatie ontvangen over de verdere afhandeling van zijn klacht en de aangifte. Hij zegt hierover het volgende:

“...Daarnaast las ik op een gegeven moment ergens dat de zaak geseponneerd was. Hierop heb ik in december 2006 een brief naar het arrondissementsparket in Rotterdam geschreven dat ik dit graag schriftelijk bevestigd wilde hebben. Ook heb ik in die brief aangegeven dat ik wilde weten wat met onze gegevens en onze foto's zou gebeuren. Ik heb geen enkele reactie gehad, waarop ik in mei 2007 een rappel heb gestuurd. Ik kreeg op een gegeven moment een brief thuis van het CJIB waarop ik gegevens in moest vullen zoals bijvoorbeeld een parketnummer. Dat had ik niet. Ik heb het formulier met alleen mijn sofinummer teruggestuurd, waarop ik antwoord kreeg dat de zaak niet naar het CJIB was gezonden en dat het niet bekend was. Ik heb het er toen maar bij laten zitten...”

10.6 Formele klachtbehandeling

Eén klacht, ingediend door een vader van een supporter die op 23 april 2006 is aangehouden in de kantine van DHZ, is overeenkomstig de klachtenregeling van Rotterdam-Rijnmond formeel afgehandeld door de korpsbeheerder, dat wil zeggen, de klachtencommissie heeft in haar advies aan de korpsbeheerder geadviseerd de klachten gegrond te verklaren en een schadevergoeding uit te keren aan de betrokken klager. De korpsbeheerder heeft het advies van de klachtencommissie gevolgd. Vanwege de wijze waarop de afhandeling van de klacht is verlopen na het gegrond verklaren van de klacht heeft de vader van de betrokken supporter zijn klacht vervolgens aan de Nationale ombudsman voorgelegd. De grieven van vader en zoon richten zich vooral op de wijze waarop de afhandeling van de schadevergoeding heeft plaatsgevonden en de schriftelijke communicatie.

De heer S. geeft direct in het telefonisch contact met de klachtbehandelaar van de politie aan geen prijs te stellen op informele behandeling van zijn klacht. Hij wil dat zijn klacht wordt voorgelegd aan de klachtencommissie van de politie Rotterdam-Rijnmond. Aanvankelijk zijn de heer S. en zijn zoon J. namens wie hij klaagt tevreden over de hoorzitting van de klachtencommissie. Over de wijze waarop de verdere afhandeling van zijn klacht verder is verlopen is hij minder te spreken. De heer S. zegt hierover:

“...Maar er is vervolgens nooit een excuus aangeboden. Ook heb ik uiteindelijk nooit een antwoord of een beslissing gekregen wat er met mijn foto is gebeurd. Ook de communicatie, de brieven, kloppen niet. Pas een paar dagen vóór de hoorzitting van de commissie kregen wij een brief van de politie met uitleg over de gebeurtenissen. Er was iets aan de hand met de datering van die brief, die klopte niet. De schadevergoeding klopt ook niet met wat de klachtadviescommissie daarover heeft gezegd...”

De secretaris van de klachtencommissie Rotterdam-Rijnmond verklaart over de afhandeling het volgende:

“...Met betrekking tot de klacht van S. is er wel het een en ander mis gegaan. De klachtencommissie heeft het advies aan de korpsbeheerder gegeven om hem een schadevergoeding toe te wijzen en de korpsbeheerder is daarin meegegaan.

De verzekeringmaatschappij Marsh gaat dan behoorlijk beknibbelen op het bedrag en kent de rest geheel uit coulance toe, terwijl het voor klager nu juist zo belangrijk was dat hij erkenning kreeg dat zijn klacht – in elk geval gedeeltelijk – gegrond was. Wat hierbij meespeelde was een discussie over de hoogte van de geëiste schadevergoeding in verband met de door S. werkelijk gemaakte kosten. De brief die naar de klagers binnen de informele klachtafhandeling is gegaan is inderdaad nooit naar S. gegaan. Maar hij had dan ook aangegeven geen prijs te stellen op een informele aanpak van zijn klacht...”

10.7 Gevolgen aanhouding

Uit de gesprekken die de klachtencoördinator met de klagende supporters voert komt naar voren dat supporters zich grote zorgen maken over de gevolgen van hun aanhouding, de registratie van gegevens in de politieregisters en het opslaan van de foto's die van hen tijdens de aanhouding zijn gemaakt. De klachtbehandelaar zegt telefonisch dat hierover uitsluitel wordt gegeven zodra de beslissing van de officier van justitie hierover bekend is. De klachtencoördinator zegt hierover:

“...Ik heb er vervolgens bij de zaaksofficier van justitie, (...), op aangedrongen om snel een beslissing te nemen. Na ongeveer zes weken kwam het nieuws dat de mensen, die enkel op de brug hadden gestaan en bij DHZ aanwezig waren geweest, niet strafrechtelijk werden vervolgd. Ik heb de mensen hierover teruggebeld. De grond van hun klacht viel daarmee weg, waarmee de zaak naar tevredenheid was afgerond. Vervolgens ging er een brief uit van de districtschef. Deze brief bevatte in algemene bewoordingen de gang van zaken omtrent de klacht die de mensen hadden ingediend...”

In de brief die een aantal aangehouden personen naar aanleiding van een door hen ingediende klacht bij de korpsbeheerder van de Rotterdamse politie thuis heeft gekregen staat onder meer het volgende:

“...Dat betekent ook dat uw gegevens en de gemaakte foto's niet zullen worden opgenomen in – of voor zover van toepassing: zullen worden verwijderd uit – het herkenningsdienstsysteem van de politie...”

Zoals in hoofdstuk 9 naar voren is gekomen zijn, in tegenstelling tot hetgeen in de brieven wordt aangegeven, de klagers niet op de hoogte gesteld van het sepotbesluit van de officier van justitie.

10.8 verwerking foto's/gegevens

Veel supporters hechten veel belang aan informatie over het gebruik en de verwerking van de tijdens de aanhouding gemaakte foto's.

“...We werden gefotografeerd waarbij we een bord met het nummer op onze hand omhoog moesten houden. Er is geen toestemming gevraagd voor het maken van de foto. Wij werden met drie mensen in een éénpersoonscel gezet. P. heeft geen drinken en eten gekregen...”

Tijdens de informele klachtbehandeling is aan een deel van de klagende supporters meegedeeld dat de gemaakte foto's uit de politieregistratiesystemen zijn verwijderd.

“...Het klopt dat er ook tegen de mensen is gezegd dat hun foto en hun gegevens uit HKS verwijderd zouden worden. Ik heb begrepen dat niet alle mensen in HKS zijn ingevoerd. Volgens mij zijn alleen de mensen, die strafrechtelijk zijn vervolgd, als verdachte ingevoerd en de overige mensen als betrokkene. Ik weet niet of de gegevens en de foto's daadwerkelijk uit de systemen zijn gehaald...”

Over het al dan niet verwijderen van de foto's zegt de Chef Opsporing het volgende.

“...over de foto's die van de verdachten zijn gemaakt: we vragen vooraf altijd om toestemming, en als iemand die weigert, wordt er geen foto gemaakt. Het maken van een foto dient een administratief en een strafrechtelijk doel. In dit geval, waarin niet is vervolgd, zou je kunnen overwegen de foto's te vernietigen, maar dat hebben we niet gedaan. Ik vind wel dat als iemand verzoekt om vernietiging, je dat moet doen en dat aan betrokkene moeten laten weten...”

10.9 Opname in het Voetbal Volg Systeem van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme⁴⁵

Om de bestrijding van voetbalvandalisme en voetbalgeweld tegen te gaan is onder meer het Voetbal Volg Systeem ontwikkeld. Het Voetbal Volg Systeem dient ter verbetering van de kwaliteit van de informatie-inwinning door de politie op het gebied van openbare orde. Met dit systeem ontstaat meer inzicht in het dossier van de voetbalvandaal.⁴⁶ Het register heeft tot doel het handhaven van de openbare orde en het voorkomen en opsporen van aan voetbal gerelateerde strafbare feiten door middel van het centraal registreren en verstrekken van gegevens.⁴⁷ In het register worden de gegevens opgenomen van personen van twaalf jaar en ouder die zijn aangehouden naar aanleiding van een aan voetbal gerelateerd strafbaar feit, of tegen wie naar aanleiding van een aan voetbal gerelateerd strafbaar feit een proces-verbaal is opgemaakt.⁴⁸ Het CIV stelt de personen niet op de hoogte wanneer zij zijn opgenomen in het Voetbal Volg Systeem.⁴⁹

Uit het interview met de coördinator van de ARAF komt naar voren dat de namen en de foto's van de aangehouden personen zijn doorgegeven aan het Voetbal Volg Systeem van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme:⁵⁰

“...Alle namen zijn overigens wel doorgegeven aan het Voetbal Volg Systeem van het CIV. Zij staan als betrokkene in dit systeem vermeld...”

⁴⁵ Het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme is op 1 april 1986 van start gegaan. Het CIV verzamelt informatie van alle zaken die zich rond voetbalwedstrijden afspelen. Op basis van al deze gegevens worden analyses gemaakt waarin risico's voor nog te spelen wedstrijden worden ingeschat. Met het terugdringen van voetbalgeweld speelt het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme, steeds in nauwe samenwerking met andere instanties, een belangrijke rol. Eén van de speerpunten is het verbeteren van de kwaliteit van de informatie-inwinning door de politie op het gebied van de openbare orde. De ontwikkeling van het Voetbal Volg Systeem (VVS) is daarvan een belangrijk onderdeel. www.civ-voetbal.com.

⁴⁶ <http://www.civ-voetbal.com/CIV/voetbalvolgsysteem.html>.

⁴⁷ Zie artikel 2 van het privacyreglement Centraal Informatie Voetbalvandalisme 2005.

⁴⁸ Zie artikel 5 van het privacyreglement Centraal Informatie Voetbalvandalisme 2005.

⁴⁹ Antwoord CIV op per e-mailbericht door een medewerkster van de Nationale ombudsman gestelde vragen, d.d. 4 juni 2008.

⁵⁰ Antwoord per e-mailbericht op een door een medewerkster van de Nationale ombudsman gestelde vraag, d.d. 10 juni 2008.

B Analyse

Het ombudskwadrant

De verhouding tussen rechtmatigheid en behoorlijkheid

Bij interne en externe klachtbehandeling staat de behoorlijkheid van het overheids-handelen centraal. Deze behoorlijkheid heeft zelfstandige betekenis naast de rechtmatigheid. Daarom is het onjuist wanneer bij klachtbehandeling eenzijdig aandacht wordt besteed aan de rechtmatigheid van het overheidshandelen. Om de zelfstandige betekenis van de behoorlijkheid bij klachtbehandeling inzichtelijk te maken heeft de Nationale ombudsman in 2005 het zogenaamde Ombudskwadrant geïntroduceerd. Daarin wordt schematisch een verbinding gelegd tussen enerzijds rechtmatigheid en anderzijds de behoorlijkheid. Rechtmatigheid en behoorlijkheid zijn benaderd als twee verschillende dimensies van het overheidshandelen. De stelling luidt: het gaat er niet alleen om dat de overheid rechtmatig handelt ('regel is regel'), maar ook dat dat handelen behoorlijk is. En verder doorredenerend is het mogelijk dat bepaald handelen:

1. niet rechtmatig en ook niet behoorlijk is;
2. wel rechtmatig, maar niet behoorlijk is;
3. niet rechtmatig is, maar wel behoorlijk; en
4. zowel rechtmatig als behoorlijk is.

Deze vier situaties worden ondergebracht in het Ombudskwadrant.⁵¹

In de dagelijkse praktijk van de klachtbehandeling doen zich regelmatig gevallen voor waarbij het overheidshandelen op zich wel rechtmatig is, maar niet behoorlijk. Bij de klachtbehandeling moet voldoende aandacht bestaan voor de behoorlijkheid. Het is onvoldoende wanneer slechts geconstateerd wordt dat iets niet onrechtmatig is, of slechts uitleg gegeven wordt van de juridische situatie, zonder dat verder ingegaan wordt op wat voor een klager speelt als het om de behoorlijkheid gaat.

Bij klachtbehandeling is het belangrijk dat er een goed contact wordt gelegd met de verzoeker. De drie elementen die de ombudsman als relevant beschouwt als de bouwstenen voor een zinvolle verbinding ('interface') tussen overheid en burger zijn:

1. persoonlijk contact, met de burger
2. een behoorlijke omgang van de overheid met de burger
3. de mogelijkheid van een participerende, actieve rol voor de burger

⁵¹ Uit het verslag van de Nationale ombudsman over 2006 'Regel is regel is niet genoeg'.

Bij informele klachtbehandeling doen zich veelal goede mogelijkheden voor om deze zinvolle verbinding te leggen en in te gaan op problemen die iemand ervaren heeft met de behoorlijkheid van bij voorbeeld het politie-optreden.

Aanpak afhandeling klachten

Categorie 1 individuele klagers

Ondanks de gekozen informele insteek, valt het op dat de klachten alleen zijn beoordeeld op rechtmatigheid. De grond voor de aanhouding is bepalend voor de verdere afhandeling van de klachten. Het inwinnen van informatie is erop gericht uitsluitend te verkrijgen over een mogelijke vervolging van gepleegde strafbare feiten. Als op grond van de verkregen informatie mogelijk strafrechtelijke vervolging volgt, ontvangen de betrokken klagers een opschortingsbrief. Indien de verstrekte informatie uitwijst dat er geen sprake was van aanwijsbaar gepleegde strafbare feiten volgt telefonisch contact, waarna een brief volgt van de korpschef met uitleg en excuses.

Categorie 2 klagers via intermediair

De supporters die eerst hun klacht kenbaar maken bij de politie en zich vervolgens aansluiten bij mr. Van Ardenne worden telefonisch benaderd en krijgen vervolgens te horen dat, vanwege de aangifte van wederrechtelijke vrijheidsberoving, de behandeling van hun klacht is opgeschort. De supporters die zich, na een oproep van de supportersvereniging, direct aansloten bij de advocaten, worden uitsluitend via mr. Van Ardenne geïnformeerd over de afhandeling van hun klacht. De brief waarin de korpsbeheerder de klachten van deze groep klagers ongegrond acht, is dan ook uitsluitend naar mr. Van Ardenne gezonden.

Met uitzondering van de klagers die zich rechtstreeks tot mr. Van Ardenne wenden, is de Nationale ombudsman van mening dat gelet op de aard van de klachten en de emotionele lading van de klachtbrieven alle klagers een persoonlijke aanpak verdienen.

De ervaringen van de supporters zijn immers gelijklopend. De Nationale ombudsman had het gelet op de gekozen aanpak, juist geacht om de supporters die zich in eerste instantie beklagen bij de politie eveneens een brief van de korpschef te sturen met uitleg en excuses voor het tijdsverloop en de verblijfsomstandigheden. In de brief van de korpschef kon in een aparte passage een toelichting worden gegeven op het verdere afhandelingstraject. De Nationale ombudsman stelt vast dat bij de keuze in aanpak van de klachten het behoorlijke in de afhandeling van de klachten in onvoldoende mate tot uitdrukking komt.

Beoordeling klachten

De Nationale ombudsman constateert dat er verschillend is geoordeeld door de politie ten aanzien van gelijkluidende klachten. Immers,

- ▶ de klachten van de supporters die zich hebben gemeld bij mr. Van Ardenne zijn als ongegrond aangemerkt op grond van de overwegingen die ten grondslag liggen aan het sepotbesluit van de hoofdofficier van justitie naar aanleiding van de aangifte van wederrechtelijke vrijheidsberoving door de leden van de driehoek;
- ▶ de klacht van een individuele klager na formele behandeling door de klachtencommissie is door de korpsbeheerder gegrond geacht;
- ▶ voor de klachten van de overige individuele klagers zijn door de korpschef excuses aangeboden voor wat betreft verblijfsomstandigheden en tijdsduur.

Voor een burger is het moeilijk te begrijpen, zo niet onverteerbaar dat klachten over dezelfde gedragingen verschillend worden beoordeeld. Er is een groep burgers die zich, in gelijke omstandigheden als gevolg van het ingrijpen door de overheid onheus bejegend voelt. De reactie van de overheid hoort eenduidig te zijn. Dat de hoofdofficier van justitie bij de beoordeling van de aangifte van wederrechtelijke vrijheidsberoving de omstandigheden waaronder de aanhoudingen hebben plaatsvonden meeweegt, doet daaraan niets af. De Nationale ombudsman acht het niet behoorlijk dat klachten over dezelfde gedragingen over gelijke omstandigheden verschillend zijn beoordeeld, omdat daarmee een indruk van willekeur wordt gewekt.

Transparantie

Informatie gegevens

Voor de geloofwaardigheid van de overheid en voor het vertrouwen van de burgers in de overheid is transparantie een noodzakelijke voorwaarde. Daarom is de verstrekking van informatie aan de burgers over handelingen van de overheid die de belangen van die burgers raken een noodzakelijke voorwaarde voor de geloofwaardigheid van de overheid en het vertrouwen van die burgers in de overheid. In de brief die de klagers ontvangen wordt vermeld dat hun gegevens en foto's uit het herkenningssysteem van de politie worden verwijderd, dan wel niet worden ingevoerd. In de brief wordt geen melding gemaakt van het feit dat de gegevens en foto's wél zijn doorgestuurd naar het CIV, alwaar ze in het Voetbal Volg Systeem als betrokkenen zijn opgenomen. Dat dit niet is gebeurd acht de Nationale ombudsman niet correct. De Nationale ombudsman plaatst vraagtekens bij het feit dat de gegevens en foto's worden verwijderd uit het herkenningssysteem, maar tegelijkertijd wel worden doorgestuurd naar het CIV, alwaar ze in een ander politiesysteem worden opgenomen. Het is aan de politie om zo transparant mogelijk naar de klagers toe aan te geven wat er met hun gegevens en foto's gebeurt en op grond waarvan dit mogelijk is. Dat de politie dit niet heeft gedaan, acht de Nationale ombudsman niet behoorlijk.

Informatie over afhandeling

De Nationale ombudsman acht de keuze voor een informele, persoonlijke aanpak van de klachten juist. Ook heeft de Nationale ombudsman er begrip voor dat, gelet op de grote hoeveelheid klachten, gekozen is voor een pragmatische aanpak. De klachten zijn immers grotendeels gelijklopend en het is ondoenlijk om bij een dergelijke grootschalige actie alle klachten te individualiseren. Echter, als men kiest voor de meest praktische, informele aanpak dient wel de nodige zorgvuldigheid in acht te worden genomen. Bij het in acht nemen van het behoorlijke in de omgang met burgers gaat het erom in de communicatie met klagers transparant, duidelijk en eenduidig op te treden. De Nationale ombudsman stelt vast dat dit bij de afhandeling van de klachten van de supporters niet het geval is geweest.

De verslaglegging over de met klagende supporters gevoerde telefoongesprekken is te summier over het verloop van de gesprekken. Ook is uit de standaardtekst van de brief niet duidelijk waarom niet ingegaan is op de klachten over het gebruik van geweld tegen klagers. Bovendien blijkt niet of niet voldoende uit de verslaglegging van de gesprekken welke vervolgacties, op welke termijn worden ondernomen. In een van de interviews is gesproken over de speciale aanpak van ouders van aangehouden kinderen. Zij hebben een bloemetje ontvangen of een rondleiding door de ME aan de Boezembocht aangeboden gekregen. Hierover is echter niets vastgelegd.

De ombudsman is het eens met de opvatting van het korps dat de behandeling van klachten niet te zeer geformaliseerd dient te worden. Een geformaliseerde klachtbehandeling doet veelal geen recht aan het gevoel van burgers niet correct te zijn behandeld. Echter het ontbreken van duidelijke richtlijnen over de inrichting en het doel van een persoonlijke aanpak van klachten én het gegeven dat het succes van deze aanpak sterk afhankelijk is van de persoon van de betrokken klachtencoördinator maakt de keuze voor ‘het persoonlijke’ kwetsbaar. Uit de reacties blijkt dat de persoonlijke aanpak effectief is en vaak leidt tot een adequate, snelle afdoening van klachten. Een groot deel van de betrokken klagers is weliswaar persoonlijk, telefonisch, benaderd maar uit het overzicht van de afhandeling van de klachten komt naar voren dat het in sommige gevallen ruim twee maanden duurde voordat het contact tot stand kwam. Daarnaast geeft de vervolgactie een chaotisch beeld. Uit de stukken valt niet op te maken wie welke standaardbrief heeft ontvangen en hoe de behandeling van de klacht is afgedaan. Tijdens de telefoongesprekken blijkt het belang van de klagers vooral hun zorg over de strafrechtelijke vervolging te zijn. De informatie die vervolgens aan klagende supporters is verstrekt over de eventuele strafvervolging en het verwijderen/niet opnemen van gegevens in het politieregister blijkt niet juist te zijn. De betrokken supporters zijn niet door het Arrondissementsparket te Rotterdam op de hoogte gesteld van het sepot. Op het moment van het versturen van de brief over het sepot van het Openbaar Ministerie was er geen volledige duidelijkheid over de exacte afhandeling en de verwerking van gegevens.

Als de overheid ernaar streeft om in de omgang met burgers ‘het behoorlijke’ in acht te nemen, dan zal de burger dat gedrag als prettig, gelijkwaardig ervaren. De burger wil

serieus genomen worden en dat betekent dat niet alleen het persoonlijke, maar ook het behoorlijke in acht genomen moet worden. De Nationale ombudsman stelt vast dat de acties in de klachtafhandeling onvoldoende zorgvuldig zijn vastgelegd en dat daarover met de betrokken klagers niet transparant is gecommuniceerd.

Ketenproblematiek

Het ontbreken van duidelijke afspraken met het OM over de communicatie en informatieverstrekking aan de klagende supporters leidt tot verwarring. Daarnaast is er geen enkel zicht op de afhandeling van de klachten die aan de gemeente zijn doorgezonden. Er is tussen de gemeente, de politie en het openbaar ministerie niet of nauwelijks afstemming geweest over de wijze van afhandeling van klachten waardoor er onafhankelijk van elkaar verschillende trajecten zijn bewandeld. De Nationale ombudsman acht een goede onderlinge afstemming noodzakelijk voor een gedegen, adequate afhandeling van de klachten. Dit is in dit geval niet gebeurd. De Nationale ombudsman beveelt aan om in het draaiboek ter voorbereiding van een grootschalig optreden een aparte paragraaf te besteden aan het klachttraject en de gemaakte afspraken over de klachtbehandeling.

II Getrokken lessen

A Bevindingen

In de vorige hoofdstukken is naar voren gekomen dat het optreden van de politie en van het Openbaar Ministerie in 2006 op bepaalde punten beter of anders had gekund. Tijdens het onderzoek geven politie en het Openbaar Ministerie aan op verschillende punten te hebben geleerd van de ervaringen. Zonder een gedetailleerd overzicht te willen geven op welke punten er lessen zijn getrokken, noemt de Nationale ombudsman hieronder de meest in het oog springende onderwerpen.

Vorderen

De politie is zich ervan bewust dat het vorderen op 23 april 2006 niet goed is gebeurd. De reden waarom de aangehouden personen niet door het Openbaar Ministerie zijn vervolgd is onder meer omdat het niet is vast te stellen óf er juist is gevorderd en of iedereen de vordering wel heeft gehoord. De politie geeft aan dat zij hier lering uit heeft getrokken. De Chef Informatievoorziening merkt hierover het volgende op:

“...De leermomenten uit deze actie zijn: duidelijk en voor iedereen hoorbaar vorderen, wellicht met gebruik van andere middelen, zoals lichtkranten. Positionering van VE'ers in de groep...”

De korpschef is het hier mee eens. Ook voor hem geldt dat het op juiste en duidelijke wijze vorderen een leerpunt uit 2006 is. Hij voegt hieraan toe dat 2006 heeft opgeleverd dat er voortaan met een lichtkrant zal worden gewerkt, zodat de vordering duidelijk wordt voor een grote groep mensen.

Het hoofd van de voetbaleenheid geeft als leermoment het volgende aan:

“...Bij de evaluatie heb ik dan ook geopperd om in een volgend gelijk geval er voor te zorgen dat bij het vorderen een videoteam aanwezig is om de vordering vast te leggen. Dat is een leermoment geweest...”

Ook bij het Openbaar Ministerie is het duidelijk dat het vorderen in de toekomst anders moet. De toenmalige voetbalofficier van justitie merkt hier het volgende over op:

“...Van deze zaak hebben we geleerd dat het vorderen strakker moet worden geregisseerd: de tekst moet duidelijk zijn, er moet drie keer worden gevorderd, en een en ander moet worden vastgelegd. En je moet mensen aan de achterkant van de groep inzetten die kunnen verklaren wanneer en wat er is gevorderd. Als je wilt gaan vervolgen, moet je een duidelijk verhaal hebben...”

Inschatting groepsgrootte

Zoals in het rapport duidelijk is geworden, is er een grote inschattingsfout gemaakt ten aanzien van de grootte van de groep mensen die op de brug stond. Afgaande op de beelden schatte het GBO de groep op een aantal van tussen de 150 en 200 man. Deze

inschattingsfout heeft verstrekkende gevolgen gehad. Ook hier heeft de politie lering uit getrokken. De Algemeen Commandant en de korpschef merken hierover het volgende op:

“...Het leerpunt hieruit is dat er tegenwoordig wordt gewerkt met rasters, zodat er een juiste inschatting van de groepsgrootte kan worden gemaakt...”

en

“...De leermomenten uit deze actie zijn: het beter inschatten van de grootte van groepen. Na dit incident gebruiken we rasters/kaders om de grootte van een groep in te schatten...”

Vertegenwoordiger Openbaar Ministerie in GBO

Op de bewuste wedstrijddag bevond de officier van justitie zich niet in het GBO, maar thuis. Hij vertelt hierover:

“...Ik heb de hele middag thuis gezeten. Achteraf gezien is dat fout geweest. Ik had ter plaatse moeten gaan. Niet dat het door mijn komst anders zou zijn verlopen, maar het was beter geweest dat ik er naar toe was gegaan en was aangeschoven in de staf van het GBO. Ik had dan beter contact gehad en meer zicht op de situatie kunnen hebben...”

De Chef Opsporing merkt in dit verband het volgende op:

“...Wij kregen in het GBO door dat bij het viaduct was gevorderd, daar gaan wij dan vanuit. Er is toen besloten strafrechtelijk op te treden. Daarover is wel eerst met de Driehoek gecommuniceerd. Het was beter geweest voor dit soort zware zaken een vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie in het GBO te hebben. Die les is wel getrokken, de officier van justitie zit nu in het GBO en is meer betrokken bij de voorbereiding...”

Een officier van justitie bevestigt dit:

“...Het klopt dat er nu altijd bij een GBO regeling een officier van justitie in de GBO-staf aanwezig is. Dan zit je bovenop de informatie...”

Klachtafhandeling

Direct na het optreden op 23 april 2006 komen er veel klachten binnen bij de politie. Op dat moment bestaat er geen afspraak over de wijze waarop dergelijke klachten, die na een grootschalige aanhouding binnenkomen, moeten worden afgedaan. Volgens een seniorbeleidsmedewerker van de politie is hier na 2006 wel een regeling voor getroffen:

“...Ook wordt de klachtafhandeling sinds 2006 meegenomen in de voorbereidingen en het draaiboek van dit soort risicowedstrijden. Het centrale idee is daarbij dat bij dit soort optredens wel de klachtenregeling wordt gevolgd maar dat dat dan niet meer verplicht decentraal moet worden afgehandeld...”

B Analyse

Uit het vorenstaande blijkt dat de politie en het Openbaar Ministerie lerende organisaties zijn die bereid zijn lessen te trekken uit het de gebeurtenissen van 23 april 2006. Het stemt de Nationale ombudsman tot tevredenheid dat de politie en het Openbaar Ministerie verschillende leerpunten uit het optreden in kaart hebben gebracht en in de organisatie hebben geïmplementeerd. Naast deze door de autoriteiten zelf geconstateerde leerpunten is de Nationale ombudsman in zijn onderzoek nog een aantal punten tegengekomen waarop hij verbetering wenselijk acht. Deze punten worden samengevat in hoofdstuk 12.

Ten slotte merkt de Nationale ombudsman nog op dat hij wat betreft het vorderen wel de kanttekening maakt dat – ondanks dat er vanaf 2006 adequaat wordt gevorderd – de Hoge Raad heeft uitgesproken dat artikel 2 van de Politiewet niet kan worden aangemerkt als een wettelijk voorschrift op basis waarvan vorderingen kunnen worden gegeven waaraan op straffe van overtredeng van artikel 184, eerste lid, Sr. moet worden voldaan. De Nationale ombudsman verwijst hierbij naar het arrest van de Hoge Raad van 29 januari 2008.

12 Aanbevelingen

De Nationale ombudsman doet de volgende aanbevelingen.

1. De Nationale ombudsman beveelt de politie en het Openbaar Ministerie gezamenlijk aan het middel bestuurlijk ophouden goed voor te bereiden en dit vervolgens zowel bestuurlijk als operationeel te oefenen (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.4.3).
2. De Nationale ombudsman beveelt de politie aan om op schrift te stellen wat het geven van toestemming voor het maken van een foto op een Arrestanten Afhandelingslocatie betekent, en dit uit te reiken aan elke arrestant die op een Arrestanten Afhandelingslocatie binnen wordt gebracht (zie hoofdstuk 6, paragraaf 6.4).
3. De Nationale ombudsman beveelt het Openbaar Ministerie en de politie gezamenlijk aan de betrokkenen alsnog individueel over het sepotbesluit te informeren, onder het aanbieden van excuses voor het langdurig achterwege laten van deze informatie (zie hoofdstuk 9).
4. De Nationale ombudsman beveelt de politie en het Openbaar Ministerie gezamenlijk aan om in het draaiboek ter voorbereiding van een grootschalig optreden een aparte paragraaf te besteden aan het klachttraject en de (onderling) gemaakte afspraken over de klachtbehandeling (zie hoofdstuk 10).
5. De Nationale ombudsman beveelt de politie aan na te gaan waarom de communicatie tussen de Algemeen Commandant en de compagniecommandanten enerzijds en de pelotonscommandant anderzijds op 23 april 2006 fout is gelopen en wat hiervan te leren valt.
6. De Nationale ombudsman beveelt de politie ten slotte aan onderzoek te doen naar de betekenis van het arrest van de Hoge Raad van 29 januari 2008 voor de ME-praktijk.

Instemming

De Nationale ombudsman heeft met instemming ervan kennisgenomen dat de korpsbeheerder en de minister van Justitie nu reeds hebben laten weten dat aanbeveling nummer twee is opgevolgd, en nummer drie zal worden opgevolgd.

Het regionale politiekorps Rotterdam-Rijnmond heeft flyers gemaakt over de betekenis van het geven van toestemming bij het maken van foto's op een Arrestanten Afhandelingslocatie. Deze flyers worden inmiddels uitgedeeld op de Arrestanten Afhandelingslocatie(s). Tevens hebben de korpsbeheerder en de minister van Justitie toegezegd dat alle betrokkenen door het Openbaar Ministerie alsnog schriftelijk op de hoogte zullen worden gebracht van de sepotbeslissing.

Het is duidelijk dat de betrokken organisaties op tal van punten bereid zijn om naar verbeteringen te zoeken. Dit stemt de Nationale ombudsman tot tevredenheid.

Bijlagen

De bijlagen zijn te raadplegen via www.nationaleombudsman.nl.

1. De klacht van mr. Van Ardenne
2. De zaak S.
3. Brief van hoofdofficier aan mr. Van Ardenne
4. Arrest Hoge Raad 29 januari 2008
5. Relevante wet- en regelgeving
6. Deelnemers expertmeeting

Uitgave: Bureau Nationale ombudsman

Fotografie omslag: Leo Vogelzang (beelden ME), Stadion Feyenoord N.V. (beeld stadion)

Vormgeving: Full House, Waddinxveen

Pre-press: Plaatwerk bv, Waddinxveen

Druk: Drukkerij Van Tilburg, Waddinxveen

Oktober 2008

de Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Telefoon (070) 356 35 63

Fax (070) 360 75 72

www.nationaleombudsman.nl

